

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

รายงานการวิจัย
เรื่อง

การอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม
ริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย

THE CONSERVATION OF COMMUNITY AND CULTURAL
ENVIRONMENT : MAEKOK RIVER BANK CHIANG RAI PROVINCE

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ชนกพร ไผ่สีทิฏกุล
SRIPATUM UNIVERSITY

งานวิจัยนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยศรีปทุม
ปีการศึกษา 2552

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยศรีปทุมที่ได้จัดสรรทุนอุดหนุนงานวิจัยสำหรับการดำเนินงานวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ชุมชนตามสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ริมน้ำกก จังหวัดเชียงราย

ส่วนข้อมูลและรายละเอียดในการวิจัย ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่และบุคคลจากหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ประธานชุมชนทั้ง 3 แห่งที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา

และขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ อินพันทัง ผู้ทรงคุณวุฒิที่แนะนำแนวทางให้คำปรึกษาตลอดการทำวิจัยในครั้งนี้

ชนกพร ไผทสิทธิกุล

มกราคม 2555

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

หัวข้อวิจัย : การอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย

ผู้วิจัย : นางสาวชนกพร ไผ่ทลธิกุล

หน่วยงาน : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ปีที่พิมพ์ : พ.ศ. 2554

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม โดยศึกษาองค์ประกอบต่างๆ เช่นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและแม่น้ำ สภาพกายภาพของชุมชน ผังหมู่บ้านและเรือนพื้นถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิต คติความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม ตลอดจนผลกระทบและความเปลี่ยนแปลง เพื่อนำเสนอแนวทางการอนุรักษ์ของชุมชนจำนวน 3 ชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย คือชุมชนบ้านรวมมิตร ชุมชนบ้านจะคือ และชุมชนแม่สลัก

โดยเป็นการวิจัยเชิงพรรณนา และการวิจัยเชิงค้นพบ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้คือ แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยทำการสำรวจภาคสนาม และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและการอธิบาย

จากการศึกษาพบว่าทั้ง 3 ชุมชนที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ล้วนมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำ ทั้งวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ตลอดจนการดำรงชีพ เนื่องจากชุมชนส่วนใหญ่ดำรงชีพด้วยการเกษตรกรรมและกิจการค้า ตลอดจนมีประเพณี พิธีกรรมทางด้านความเชื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำ และปัจจุบันชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบในด้านต่างๆ ทำให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ ปัญหาด้านวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตทั้งด้านกายภาพและจิตใจ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ในระยะสั้นและระยะยาว โดยดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานด้านการอนุรักษ์ ทั้งนี้ควรให้เป็นไปตามรูปแบบลักษณะเฉพาะตัวของชุมชน ตามอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ที่อาศัยในชุมชน ตลอดจนสร้างความเข้าใจ และตระหนักต่อคุณค่าทรัพยากรทางวัฒนธรรม เพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองเพื่อรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณค่าทางวัฒนธรรม และเพื่อความยั่งยืนของชุมชนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : อนุรักษ์ สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม แม่น้ำกก

Research Title : The Conservation of Community and Cultural Environment :
Maekok River Bank Chiang Rai Province

Name of Researcher : Miss Chanokporn Phathaisittikul

Name of Institution : Faculty of Architecture, Sripatum University

Year of Publication : B.E. 2554

ABSTRACT

This research aims to study a cultural environment. By studying various components, such as relationship between communities and rivers, physical condition of the community, village plan and local housing including one's way of life, beliefs, traditional and rituals. And the impact and change to provide guidelines for conservation of communities. There are 3 communities located along Kok River, Chiang Rai province. They are Ruammit House community, Ja-kue House community and Mae Salak community

This is descriptive research and discovery research. Tool use is an observation (non-interactive) and semi-structured interviews by doing fieldwork research and collect data to analyze content and description.

The study found that all 3 communities consist of many ethnics who associated with rivers, one's way of life and livelihood including living. Most of the communities are living by farming and agriculture. They also have tradition, rituals associated with rivers. At the present they begin to vary from impact in various fields. The impact causes problems for both the environment and ecology. Cultural issues which result in one's way of life for both physical and mental. The researcher suggests that there should be a set of guidelines for conservation in short and long term.

By working with conservation agencies, however, should be in accordance with characteristics of the community based on ethnic identity who lives in the community. Including build understanding and recognize the value of cultural

resource. So that community can survive on their own to preserve local wisdom, cultural values and truly sustainability of community.

Keywords: Conservation Environment Culture Kok River

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

บทที่	สารบัญ	หน้า
1	บทนำ.....	1
1.1	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3	คำถามการวิจัย	2
1.4	สมมุติฐานการวิจัย	2
1.5	กรอบแนวความคิด.....	3
1.6	ขอบเขตการวิจัย	4
1.7	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	6
1.8	นิยามศัพท์	6
2	วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
2.1	แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์	8
2.2	แนวความคิดเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น.....	10
2.3	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
2.4	สรุป.....	13
3	ระเบียบวิธีการวิจัย	14
3.1	รูปแบบการวิจัย.....	14
3.2	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	14
3.3	ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย	15
3.4	เครื่องมือการวิจัย	17
3.5	การรวบรวมข้อมูล	17
3.6	การวิเคราะห์ข้อมูล	18
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	19
4.1	ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดเชียงรายและอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก.....	20
4.2	ลักษณะทั่วไปของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก.....	29
4.3	กลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าบริเวณลำน้ำกก.....	32
4.4	ลักษณะของชุมชนที่ทำการศึกษา.....	37
4.5	ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง.....	83

5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	86
5.1 สรุปผลการดำเนินงานวิจัย	86
5.2 ข้อเสนอแนะ	91
5.3 สรุป.....	91
บรรณานุกรม	94
ประวัติย่อผู้วิจัย	97

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 3.1	แสดงกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา..... 15
ตารางที่ 3.2	แสดงรายละเอียดและขอบเขตของเนื้อหา..... 16
ตารางที่ 4.1	แสดงพื้นที่และประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินปี 2551..... 26
ตารางที่ 4.2	แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณลำน้ำกก..... 27
ตารางที่ 4.3	แสดงข้อห้ามของชาวกะเหรี่ยง..... 52
ตารางที่ 4.4	แสดงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหมู่บ้าน..... 63
ตารางที่ 4.5	แสดงการเปรียบเทียบลักษณะของบ้านเรือน..... 83
ตารางที่ 4.6	แสดงการเปรียบเทียบลักษณะของการคมนาคม..... 84
ตารางที่ 4.7	แสดงการเปรียบเทียบลักษณะรูปแบบการค้า..... 85
ตารางที่ 5.1	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับแม่น้ำ..... 87

สารบัญภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวความคิดในการศึกษาวิจัย.....	3
ภาพที่ 1.2 แสดงแผนที่ท่องเที่ยวและแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย.....	5
ภาพที่ 1.3 แสดงแผนที่แสดงพื้นที่หมู่บ้านที่ทำการศึกษาและสำรวจ.....	6
ภาพที่ 2.1 แสดงภาพการเรือนเครื่องผูกตามรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น.....	10
ภาพที่ 2.2 แสดงภาพการเรือนเครื่องผูกตามรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น.....	10
ภาพที่ 4.1 แสดงสถานที่สำคัญและภูมิทัศน์ของจังหวัดเชียงราย.....	24
ภาพที่ 4.2 แสดงสถานที่สำคัญและภูมิทัศน์ของจังหวัดเชียงราย.....	24
ภาพที่ 4.3 แสดงสถานที่สำคัญและภูมิทัศน์ของจังหวัดเชียงราย.....	24
ภาพที่ 4.4 แสดงสถานที่สำคัญและภูมิทัศน์ของจังหวัดเชียงราย.....	24
ภาพที่ 4.5 แสดงแผนที่จังหวัดเชียงราย.....	25
ภาพที่ 4.6 แสดงแผนที่แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินผังเมืองรวมเมืองเชียงราย พ.ศ. 2550.....	28
ภาพที่ 4.7 แสดงแผนที่เส้นทางลำน้ำกก.....	30
ภาพที่ 4.8 แสดงสภาพภูมิทัศน์แม่น้ำกก.....	31
ภาพที่ 4.9 แสดงวิถีชีวิตริมแม่น้ำกก.....	31
ภาพที่ 4.10 แสดงการท่องเที่ยวริมแม่น้ำ.....	31
ภาพที่ 4.11 แสดงภาพชนเผ่ากะเหรี่ยง.....	32
ภาพที่ 4.12 แสดงภาพชนเผ่ากะเหรี่ยง.....	32
ภาพที่ 4.13 แสดงชนเผ่าชาวล่าหู่ หรือมูเซอ.....	33
ภาพที่ 4.14 แสดงชนเผ่าชาวล่าหู่ หรือมูเซอ.....	33
ภาพที่ 4.15 แสดงชนเผ่าชาวอาข่า หรืออาก้อ.....	35
ภาพที่ 4.16 แสดงชนเผ่าชาวอาข่า หรืออาก้อ.....	35
ภาพที่ 4.17 แสดงภาพชุมชนบ้านรวมมิตร.....	37
ภาพที่ 4.18 แสดงแผนผังชุมชนบ้านรวมมิตร.....	39
ภาพที่ 4.19 แสดงแผนผังชุมชนบ้านรวมมิตร.....	40
ภาพที่ 4.20 แสดงร้านค้าภายในหมู่บ้าน.....	42
ภาพที่ 4.21 แสดงเรือนพักอาศัย.....	42

สารบัญภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 4.22 แสดงเรือนพักอาศัย.....	42
ภาพที่ 4.23 แสดงเรือนพักอาศัย.....	42
ภาพที่ 4.24 แสดงการท่องเที่ยวโดยการขี่ช้างรอบหมู่บ้าน.....	43
ภาพที่ 4.25 แสดงบริเวณจุดท่องเที่ยวในการเดินช้าง.....	44
ภาพที่ 4.26 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวเดินช้างภายในหมู่บ้าน.....	44
ภาพที่ 4.27 แสดงการท่องเที่ยวโดยขี่ช้าง.....	46
ภาพที่ 4.28 แสดงการท่องเที่ยวโดยขี่ช้าง.....	46
ภาพที่ 4.29 แสดงแผนที่เส้นทางเดินช้าง.....	46
ภาพที่ 4.30 แสดงการทำไร่ทำสวนภายในชุมชน.....	47
ภาพที่ 4.31 แสดงการทำไร่ทำสวนภายในชุมชน.....	47
ภาพที่ 4.32 แสดงพิธีทำขวัญควาย หรือ กีบะหน้าจี้.....	53
ภาพที่ 4.33 แสดงพิธีทำขวัญควาย หรือ กีบะหน้าจี้.....	53
ภาพที่ 4.34 แสดงทัศนียภาพบริเวณหมู่บ้าน.....	56
ภาพที่ 4.35 แสดงศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน.....	57
ภาพที่ 4.36 แสดงแสดงแผนผังชุมชนบ้านจะคือ.....	58
ภาพที่ 4.37 แสดงลักษณะบ้านเรือนในชุมชนบ้านจะคือ.....	59
ภาพที่ 4.38 แสดงลักษณะบ้านเรือนในชุมชนบ้านจะคือ.....	59
ภาพที่ 4.39 แสดงลักษณะบ้านเรือนในชุมชนบ้านจะคือ.....	59
ภาพที่ 4.40 แสดงลักษณะบ้านเรือนในชุมชนบ้านจะคือ.....	59
ภาพที่ 4.41 แสดงลักษณะบ้านเรือนในชุมชนบ้านจะคือ.....	60
ภาพที่ 4.42 แสดงลักษณะบ้านเรือนในชุมชนบ้านจะคือ.....	60
ภาพที่ 4.43 แสดงสภาพภูมิทัศน์ภายในชุมชน.....	60
ภาพที่ 4.44 แสดงลานโล่งบริเวณหมู่บ้าน.....	60
ภาพที่ 4.45 แสดงกิจกรรมการเล่นของเด็กกิมแม่น้ำก.....	61
ภาพที่ 4.46 แสดงกิจกรรมการเล่นของเด็กกิมแม่น้ำก.....	61
ภาพที่ 4.47 แสดงผลผลิตจากพืชไร่ที่ปลูกในชุมชน.....	62
ภาพที่ 4.48 แสดงผลผลิตจากพืชไร่ที่ปลูกในชุมชน.....	62

สารบัญภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
ภาพที่ 4.49 แสดงที่พักแบบ Home Stay ภายในชุมชน.....	63
ภาพที่ 4.50 แสดงที่พักแบบ Home Stay ภายในชุมชน.....	63
ภาพที่ 4.51 แสดงสถานที่ประกอบพิธีกรรม.....	65
ภาพที่ 4.52 แสดงสถานที่ประกอบพิธีกรรม.....	65
ภาพที่ 4.53 แสดงประเพณีแห่ก๋อ.....	69
ภาพที่ 4.54 แสดงประเพณีแห่ก๋อ.....	69
ภาพที่ 4.55 แสดงภาพหมู่บ้านแม่สลัก.....	72
ภาพที่ 4.56 แสดงชุมชนบ้านแม่สลัก.....	73
ภาพที่ 4.57 แสดงชุมชนบ้านแม่สลัก.....	74
ภาพที่ 4.58 แสดงบ้านเรือนในชุมชนบ้านแม่สลัก.....	76
ภาพที่ 4.59 แสดงบ้านเรือนในชุมชนบ้านแม่สลัก.....	76
ภาพที่ 4.60 แสดงบ้านเรือนในชุมชนบ้านแม่สลัก.....	76
ภาพที่ 4.61 แสดงบ้านเรือนในชุมชนบ้านแม่สลัก.....	76
ภาพที่ 4.62 แสดงบ้านเรือนในชุมชนบ้านแม่สลัก.....	76
ภาพที่ 4.63 แสดงสภาพแวดล้อมของชุมชน.....	77
ภาพที่ 4.64 แสดงสภาพแวดล้อมของชุมชน.....	77

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดที่อยู่เหนือสุดของประเทศไทย มีความหลากหลายของชาติพันธุ์สูงที่สุดจังหวัดหนึ่ง มีความสอดคล้องกับรูปแบบของถิ่นอาศัยและวัฒนธรรมที่สืบต่อกันมา (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ : 2551) และยังเป็นปฐมอาณาจักรล้านนา ซึ่งมีมรดกทางวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน มีแม่น้ำกกซึ่งมีต้นกำเนิดในประเทศพม่าไหลเข้าสู่ประเทศไทย ผ่านอำเภอแม่จัน อำเภอเวียงชัย ไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่บ้านสบกก ในอำเภอเชียงแสน ซึ่งสายน้ำนั้นเป็นบ่อเกิดแห่งวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรม วรรณกรรม ศิลปพื้นบ้าน ประติมากรรม สถาปัตยกรรม รวมถึงการวางผัง (สุขเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา, 2528 : 5) ปัจจุบันริมฝั่งแม่น้ำยังคงความอุดมสมบูรณ์ มีการตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างหนาแน่น โดยเฉพาะชาติพันธุ์ชนเผ่า ซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงทำให้มีความแตกต่างทางด้านความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมตามพื้นฐานของประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของสังคมตามวิถีชีวิตของชนเผ่า

และเมื่อวัฒนธรรมคือสิ่งสะท้อนความนึกคิดและวิถีชีวิตของคนในแต่ละสังคม ที่มนุษย์ในอดีตได้พยายามสร้างสรรค์ขึ้น และได้ตกทอดเป็นมรดกสืบมาจนถึงคนรุ่นปัจจุบัน และมีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ไว้ (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2523 : 93) ซึ่งในการอนุรักษ์นั้นมักเกิดปัญหาและข้อขัดแย้งในชุมชนเสมอทั้งปัญหาทางด้านเทคนิคและปัญหาทางด้านการเมือง แรงจูงใจในการอนุรักษ์ รวมทั้งกระบวนการอนุรักษ์ซึ่งมีรายละเอียดที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศควรจะมีการดำเนินการให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง (สิทธิพร ภริมยรัตน์ , 2547 : 40)

ซึ่งในปัจจุบันวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นได้ถูกทำลายและเปลี่ยนแปลงไปมาก ทั้งจากนโยบายส่งเสริมในด้านการท่องเที่ยว จึงทำให้หมู่บ้านและพื้นที่ต่างๆได้รับผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เป็นไปอย่างไร้ทิศทาง มีการตั้งถิ่นฐานอย่างไร้ระเบียบ ขาดการคำนึงถึงความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมและการใช้พื้นที่

ดังนั้นการอนุรักษ์และรักษาคุณค่าของชุมชน เพื่อสืบทอดเอกลักษณ์ของชุมชนชาติพันธุ์ พื้นถิ่นเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเหมาะสม และสามารถตอบสนองต่อวิถีการดำรงชีวิตของ ประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นเรื่องริบเร่งที่ควรศึกษาและแก้ไข เพื่อให้ วัฒนธรรมท้องถิ่นมีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จึงนับว่าเป็นประโยชน์ ในกรณีที่ทำการศึกษา เพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้และนำไปสู่รูปแบบการพัฒนารวมถึงการอนุรักษ์ที่ ยั่งยืน

1.2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิต การอยู่อาศัยของชาติพันธุ์ชนเผ่าตามความ หลากหลายและที่ตั้งของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำกก ตลอดจนศึกษาถึงบริบทความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน และแม่น้ำ

1.2.2 เพื่อศึกษาผลกระทบที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคตจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

1.2.3 เสนอแนะแนวทางการพัฒนาและการอนุรักษ์เพื่อให้สามารถรักษาไว้ซึ่งคุณค่า ทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

1.3. คำถามการวิจัย

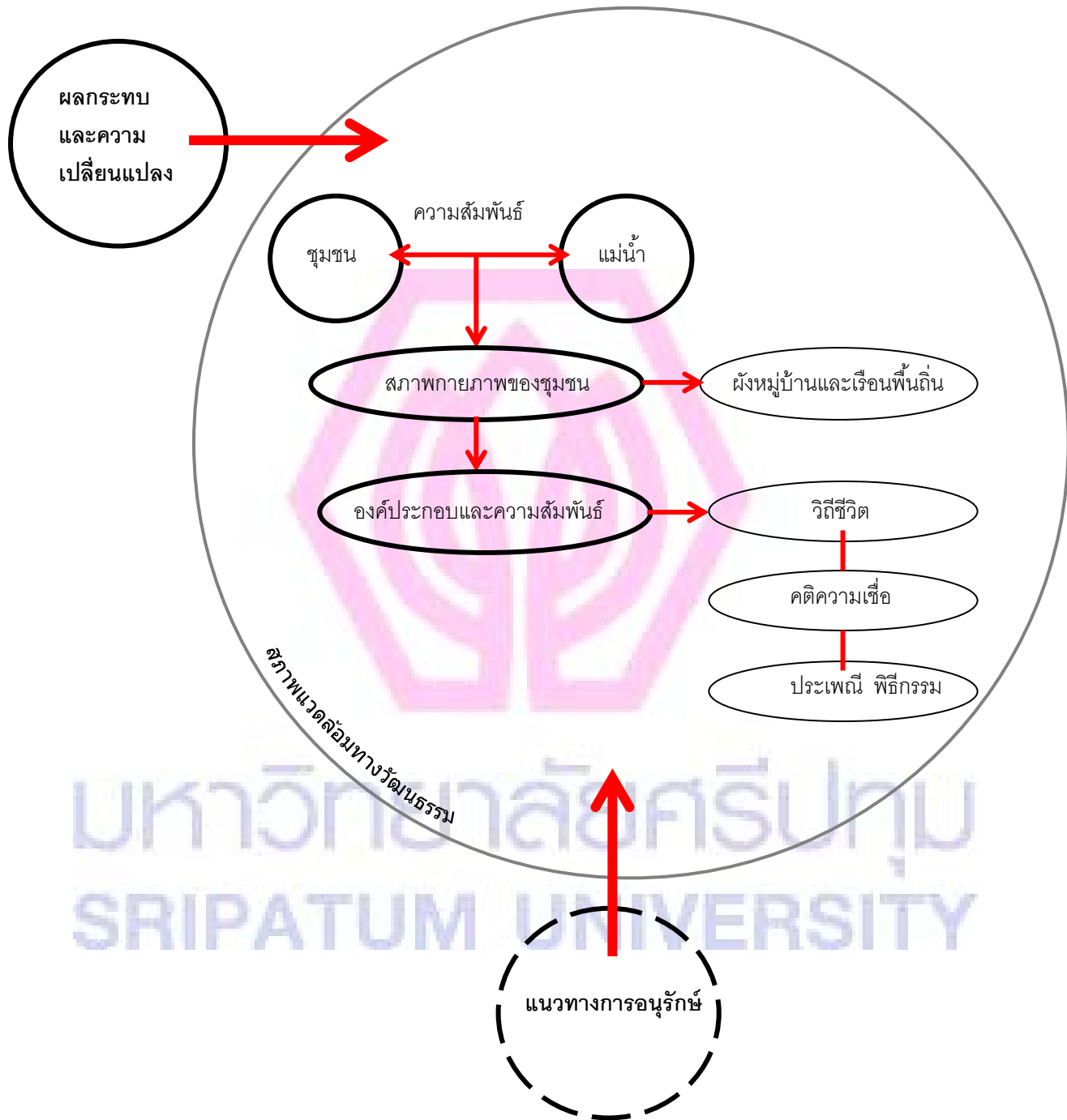
1. การดำรงอยู่และวิถีชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ชนเผ่าในชุมชนมีความสัมพันธ์ กับแม่น้ำตลอดจนสภาพแวดล้อมอย่างไร

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม รวมถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่นหรือไม่อย่างไร

1.4. สมมุติฐาน

การกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพทางวัฒนธรรม ตามเอกลักษณ์ในแต่ละชุมชน จะสามารถสงวนรักษาคุณค่าทางประเพณี วัฒนธรรมตลอดจนวิถี ชีวิตดั้งเดิมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

1.5 กรอบแนวความคิด

ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวความคิดในการศึกษาวิจัย

1.6 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

เพื่อศึกษาวิถีการดำรงชีวิต และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่อาศัยริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย เพื่อให้ทราบถึงความสัมพันธ์ต่อสภาพแวดล้อมในชุมชนตลอดริมฝั่งแม่น้ำกก รวมถึงการวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของชุมชนในด้านต่างๆ ตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อวิเคราะห์ภาพรวมและสรุปถึงปัญหา รวมทั้งหาแนวทางเพื่อพัฒนาและอนุรักษ์ชุมชนอย่างยั่งยืน

ขอบเขตทางด้านพื้นที่โครงการ

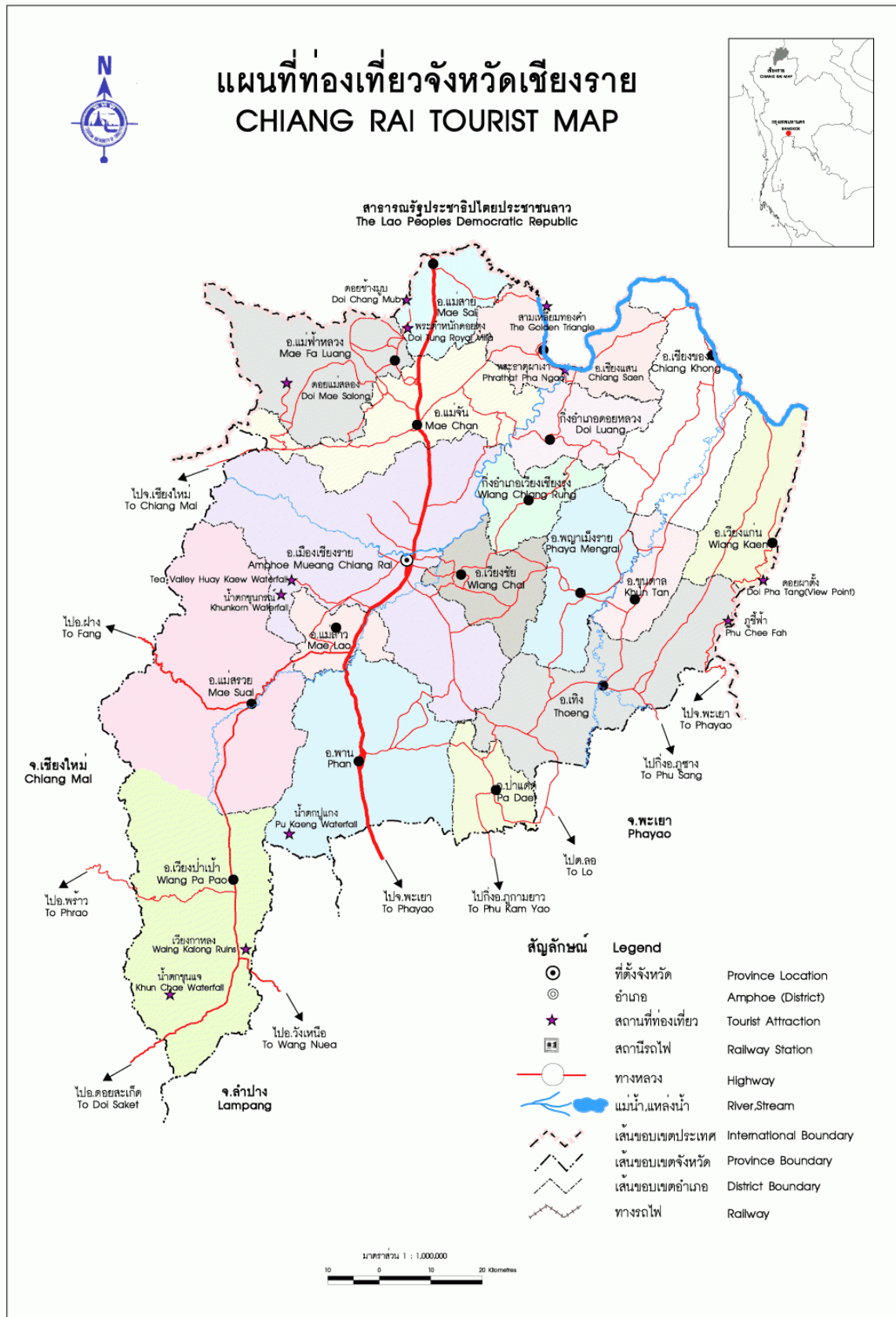
ศึกษาและสำรวจภาคสนามในพื้นที่ที่เลือกเป็นกรณีศึกษาโดยมีเงื่อนไขคือ เป็นหมู่บ้านหรือชุมชนขนาดใหญ่ มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์รวมทั้งวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในพื้นที่ริมแม่น้ำกก ซึ่งประกอบด้วย

บ้านจะคือ ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ชนเผ่าลาหู่ / มูเซอ

บ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ชนเผ่ากะเหรี่ยง

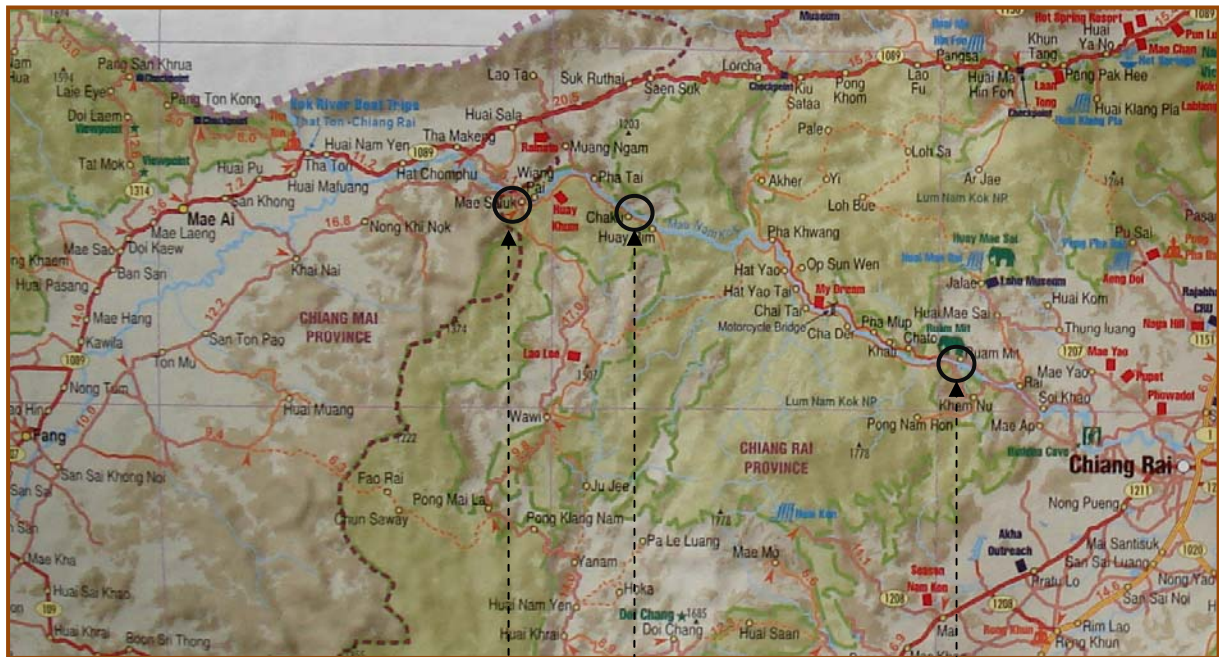
บ้านแม่สลัก ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ชนเผ่าจีนฮ่อ / อาข่า เย้า

ทั้งนี้มีชุมชนแม่น้ำกกจากท่าตอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ ถึงสะพานแม่ฟ้าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยมีเส้นทางจากท่าตอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ บ้านแม่สลัก (เขตแดนเชียงใหม่-เชียงราย) บ้านใหม่ (หมู่บ้านไทยใหญ่) บ้านเมืองงาม (หมู่บ้านกะเหรี่ยง) บ้านผาใต้ (หมู่บ้านมูเซอ) บ้านจะคือ (หมู่บ้านมูเซอ) บ้านผามูบใหม่ (หมู่บ้านมูเซอใหม่) โป่งน้ำร้อนห้วยหมากเหลี่ยม บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร (หมู่บ้านกะเหรี่ยง)

ที่มา : www.thai.tourismthailand.org/map/chiangrai-57-1.html

ภาพที่ 1.2 แสดงแผนที่ท่องเที่ยวและแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย

บ้านจรมมิตร

บ้านจะคือ

บ้านแม่สลัก

ภาพที่ 1.3 แผนที่แสดงพื้นที่หมู่บ้านที่ทำการศึกษาและสำรวจ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1.5.1 เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการวางแผนที่ดิน และพัฒนาของหน่วยงานราชการ

เอกชนและประชาชนในท้องถิ่น

1.5.2 เป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนที่สามารถประยุกต์ใช้ในพื้นที่ที่มีสภาพคล้ายคลึงกับพื้นที่ศึกษาได้

1.5.3 เป็นข้อมูลเชื่อมโยงและบูรณาการของโครงการที่เกี่ยวข้อง

1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ

การอนุรักษ์ หมายถึง การสงวนรักษาให้สามารถใช้ประโยชน์ได้นานต่อไปในอนาคต และสิ่งที่ควรอนุรักษ์มีด้วยกันอยู่หลายประเภท ทั้งรูปธรรมและทางกายภาพ เช่น เมือง พื้นที่บางส่วน หรือชิ้นส่วนของอาคาร รวมถึงที่เป็นนามธรรม เช่น ประเพณี วิถีชีวิต

จังหวัดเชียงราย หมายถึง จังหวัดที่อยู่เหนือสุดของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพฯ เป็นระยะทาง 829 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 11,678 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตด้านทิศเหนือติดกับสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีที่ราบอันอุดมสมบูรณ์ฝั่งแม่น้ำหลายสาย แบ่งการปกครองออกเป็น 18 อำเภอ

แม่น้ำกก หมายถึง แม่น้ำซึ่งต้นน้ำเกิดอยู่ในเขตรัฐฉานของประเทศพม่า ไหลผ่านเข้าสู่ประเทศไทยที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ แล้วไหลวกมาทางทิศตะวันออกผ่านอำเภอเมืองเชียงราย เข้าไปในทางอำเภอแม่จัน ไหลลงสู่แม่น้ำโขงบริเวณ สบกก ในเขตท้องที่อำเภอเชียงแสน มีความยาวประมาณ 114.5 กิโลเมตร

วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ วิถีชีวิตของหมู่คณะ

สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะทางกายภาพที่ประกอบด้วยอาคาร สิ่งก่อสร้าง สถานที่ ที่มีความสัมพันธ์กับขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย ได้ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องคือ

- 2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์
- 2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
- 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.4 สรุป

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์

(ลิทธิพร ภิมยรัตน์ ,2547 :40) ได้กล่าวถึงความหมายของการอนุรักษ์ที่มีความแตกต่างกันคือ

- Restoration คือการปฏิสังขรณ์ ซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพเดิม โดยสร้างทดแทนสิ่งที่สูญหายไป
- Rehabilitations and Renovation คือการฟื้นฟูบูรณะและปรับปรุงใหม่ ให้อยู่ในสภาพดีและใช้ประโยชน์ได้
- Conservation คือการสงวนรักษาให้ใช้ประโยชน์ได้นานต่อไปในอนาคต
- Replication Reconstruction คือการจำลองหรือสร้างขึ้นใหม่ให้เหมือนเดิม
- Relocation คือการเคลื่อนย้ายไปสร้างในที่ตั้งใหม่ให้มีสภาพเหมือนเดิมมากที่สุด

โดยการอนุรักษ์มักเกิดจากแรงจูงใจหลายประการที่นำไปสู่การดำเนินการได้แก่

- Protect our Legacy/ Heritage เพื่อพิทักษ์มรดกของสังคม
- Ensure variety in urban fabric เพื่อสร้างความหลากหลายมีชีวิตชีวาให้เกิดขึ้น
- Economic เพื่อผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ที่เกิดจากกิจกรรมพาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว
- Symbolic เพื่อเป็นสัญลักษณ์หรือตัวแทนให้ชนรุ่นหลังได้รู้จักและเกิดความภาคภูมิใจ

หลักการ กระบวนการและแนวทางการดำเนินงานการอนุรักษ์

กระบวนการอนุรักษ์ The Burra Charter (Australia ICOMOS,1999)

1. การระบุสถานที่อนุรักษ์และส่วนที่เกี่ยวข้อง (Identify Place and associates)
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญของสถานที่อนุรักษ์ (Gather & Record Information about The Place Sufficient to Understand Significance)
3. การประเมินความสำคัญ (Assess Significance)
4. การจัดเตรียมเอกสารหรือข้อความที่เป็นทางการเกี่ยวกับความสำคัญของสถานที่หรือสิ่งที่จะอนุรักษ์ (Prepare Statement of Significance)
5. การระบุภาระจำยอมที่เกิดจากความสำคัญ (Identify Obligations Arising from Significance)
6. การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่จะมีผลกระทบต่ออนาคตของสถานที่อนุรักษ์ (Gather Information About other Factors Affecting the Future of the Place)
7. การพัฒนานโยบาย (Develop Policy)
8. การจัดเตรียมข้อความนโยบายในการดำเนินการอนุรักษ์ (Prepare a Statement of Policy)
9. การบริหารจัดการสถานที่อนุรักษ์ตามที่กำหนดในนโยบาย (Manage Place in Accordance with Policy)
10. การติดตามและปรับปรุงแก้ไข (Monitor and Review)

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

- ความสำคัญของสถาปัตยกรรมท้องถิ่น (วิวัฒน์ เตมียพันธ์ : 2537) กล่าวถึงความสำคัญของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโดยเฉพาะเรือนพักอาศัย ตลอดจนแนวทางการศึกษาสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และความสำคัญต่อการศึกษาศาปัตยกรรมท้องถิ่น

ที่มา : วารสารสถาปัตยกรรมอาสา

ภาพที่ 2.1 - 2.2 แสดงภาพการเรือนเครื่องผูกตามรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

หมู่บ้านไต่ (ไทยใหญ่) ที่บ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน (อรศิริ ปาณินท์ :2537) กล่าวถึงการวางผังหมู่บ้าน ลักษณะทางกายภาพและภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ของบ้านและวัดในหมู่บ้าน ตลอดจนองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องเนื่องสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีผลต่อสถาปัตยกรรม

วิถีชีวิต ความเชื่อมโยงระหว่างสภาพแวดล้อมธรรมชาติและระบบนิเวศ ชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม (อรศิริ ปาณินท์ : 2552) กล่าวถึงภูมิลักษณะของภาคเหนือ สภาพแวดล้อมของเรือนอันเนื่องมาจากระบบนิเวศ ระบบสังคมกับระบบเหมืองฝาย และภูมิปัญญาล้านนาในวิถีชีวิตและเรือนพักอาศัยอันเนื่องมาแต่สภาพแวดล้อมธรรมชาติและระบบนิเวศ

เรียบง่าย และเป็นสุขกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (อรศิริ ปาณินท์ : 2550) กล่าวถึงหมู่บ้านและเรือนในเมืองไทย เรือนพวน เรือนมอญ และหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ไทนอกประเทศ

30 ชาติในเชียงราย (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ : 2551) กล่าวถึงลักษณะทางวัฒนธรรมชนบประเพณี และรูปแบบของที่อยู่อาศัยรวมจนถึงวิถีชีวิตของชนเผ่าต่างๆจำนวน 30 ชนเผ่าในจังหวัดเชียงราย

คติความเชื่อและระบบสังคมซึ่งสัมพันธ์กับเรือนและการอยู่ (ต้นข้าว ปาณินท์และคณะ : 2548) กล่าวถึงการดำรงชีวิตของกลุ่มชนและกลุ่มชาติพันธุ์ ในแง่การตั้งถิ่นฐานและการดำรงชีวิตที่ผูกพันกับคติความเชื่อ และนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ทั้งการตั้งถิ่นฐาน การปลูกสร้างบ้านเรือน การอยู่อาศัยและการดำรงชีวิตของชาวพวน ชาวมอญและชาวไทยดำ

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(วิทยา ดวงธิดา : 2548) กล่าวถึงการศึกษาชุมชนไทยจีน บ้านสันกำแพงปลา จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีเอกลักษณ์วัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีต จากการตั้งถิ่นฐาน ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งปัจจุบันนโยบายการพัฒนาภาครัฐ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อชุมชน ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานและการใช้พื้นที่ ก่อให้เกิดการขยายตัวของชุมชนอย่างไร้ทิศทาง และส่งผลให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและวิถีดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งกรอบแนวทางการอนุรักษ์ คือต้องสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชน สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และการใช้มาตรการทางผังเมืองในการควบคุมการใช้ที่ดิน และการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

(จีรพร ศรีวัฒนานุกุลกิจ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชนชาวเขา โดยศึกษาข้อมูลและความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชนที่มีการท่องเที่ยวเข้าไป ซึ่งศึกษาถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยมีขอบเขตของการศึกษาชุมชนกะเหรี่ยง เย้า มูเซอ ที่ตั้งอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวในกลุ่มแม่น้ำกก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งพบว่าลักษณะของการท่องเที่ยวเป็นแบบชมธรรมชาติ และศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชน และการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบทางเศรษฐกิจด้านอาชีพ รายได้ และในด้านสังคมก่อให้เกิดการร่วมกิจกรรมในสังคม การย้ายถิ่นของประชากร ปัญหาสังคมต่างๆ ส่วนทางด้านวัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงการอยู่อาศัย การบริโภค การแต่งกายรวมทั้งวัฒนธรรมต่างๆที่ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการดำรงชีวิต

(อมร กฤษณพันธ์ : 2547) ได้ศึกษาการอนุรักษ์ชุมชนที่มีลักษณะทางวัฒนธรรม ชุมชนเรือนแพท่าหน้าสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานีโดยมีมาตรการหรือแนวทางซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือทางกายภาพคือตัวเรือนและสภาพแวดล้อม ทางนามธรรมคือเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่สืบทอดมาตลอดตั้งแต่อดีต โดยมีแนวทางในการอนุรักษ์คือ การประชาสัมพันธ์ มาตรการทางกฎหมายใน

การออกแบบและปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ที่ประกาศเขตเฉพาะ เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและกิจกรรมทางวัฒนธรรม

(ยศ สันตสมบัติและคณะผู้วิจัย : 2547) ได้ศึกษาระบบและภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรที่เกิดผลกระทบจากการท่องเที่ยว ที่มีต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมและศักยภาพของชุมชน โดยทำการศึกษากับชุมชนท้องถิ่นตามกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งพบว่าบริบทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตภาคเหนือตอนบนเชื่อมโยงกับปัญหา ความด้อยพัฒนา และความเป็นคนชายขอบของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกกระทำให้กลายเป็น “ ผู้ถูกเที่ยว ” ซึ่งจำเป็นต้องฟื้นฟูจิตสำนึกในธรรมชาติแวดล้อมและศักดิ์ศรีทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม รวมทั้งสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้าน และระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีศักยภาพสำคัญในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ชุมชนหันมาอนุรักษ์และพัฒนาธรรมชาติแวดล้อมยั่งยืน

งานวิจัยได้ทำการศึกษากฎหมายและเทศบัญญัติที่เกี่ยวข้อง คือการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่ได้จำแนกประเภททำกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมเมืองเชียงราย พ.ศ. 2550 โดยมีขอบเขตในการศึกษาคือ

- การกำหนดประเภทการใช้ที่ดินในบริเวณริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย
- ข้อบังคับประเภทและระยะ ตลอดจนความกว้างของถนน

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

2.4 สรุป

จากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ดังนี้

2.4.1 ทราบถึงแนวคิดและกระบวนการในการอนุรักษ์และสงวนรักษาให้ใช้ประโยชน์ตามแนวทางที่กำหนด

2.4.2 ทราบถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

2.4.3 นำแนวคิดด้านกฎหมายและเทศบัญญัติมาเสนอแนวทางต่อการควบคุมตลอดจนการบังคับใช้

2.4.4 นำแนวความคิดของการอนุรักษ์กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาในรูปแบบเดียวกันมาปรับใช้กับชุมชนที่ทำการศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

3.1. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมกรณีศึกษาชุมชนริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงรายโดยเป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) และการวิจัยเชิงค้นพบ (Explanatory Research) ซึ่งจะกล่าวถึงปัจจัยและเงื่อนไขต่างๆที่มีผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง ด้านสภาพทางกายภาพของชุมชน รวมทั้งองค์ประกอบและความสัมพันธ์ในบริบทต่างๆ

3.2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1. ประชากร (Population)

ประชากรของงานวิจัยเรื่องนี้ประกอบด้วยชุมชนริมแม่น้ำกกจาก ท่าตอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ ถึงสะพานแม่ฟ้าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 8 ชุมชน คือ บ้านแม่สลัก (เขตแดนเชียงใหม่-เชียงราย) บ้านใหม่ (หมู่บ้านไทยใหญ่) บ้านเมืองงาม (หมู่บ้านกะเหรี่ยง) บ้านผาใต้ (หมู่บ้านมุเซอ) บ้านจะคือ (หมู่บ้านมุเซอ) บ้านผามูบใหม่ (หมู่บ้านมุเซอใหม่) โป่งน้ำร้อนห้วยหมากเหลี่ยม บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร (หมู่บ้านกะเหรี่ยง)

โดยผู้วิจัยได้เลือกชุมชนที่ศึกษา แบบเจาะจง (Purposive Sampling)โดยมีเงื่อนไขคือเป็นหมู่บ้านหรือชุมชนขนาดใหญ่ มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์รวมทั้งวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ประกอบด้วย บ้านจะคือ ตำบลห้วยชมภู บ้านรวมมิตร ตำบลแม่ยาว และบ้านแม่สลัก ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

3.2.2. กลุ่มตัวอย่าง (Sampling)

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จากชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง ครัวเรือนอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 3.1 แสดงกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

ชุมชน	กลุ่มชาติพันธุ์หลัก	จำนวนครัวเรือน	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง
	บ้านแม่สลัก ชนเผ่าจีนฮ่อ อาข่า เย้า	98	22
	บ้านจะคือ ชนเผ่าลาหู่ มูเซอ	188	61
	บ้านรวมมิตร ชนเผ่ากะเหรี่ยง	133	42

3.3 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบพหุติยภูมิจากเอกสาร ตำราและการสำรวจภาคสนาม และการสัมภาษณ์เพื่อสรุปและเสนอแนะตามขั้นตอน

ขั้นตอนและวิธีการรวบรวมข้อมูล

ศึกษาเนื้อหาที่ครอบคลุมประเด็นหลักของงานวิจัย ที่เกิดจากการสังเคราะห์กรอบแนวคิดการวิจัยที่มุ่งศึกษาในองค์ประกอบหลัก ทางด้านสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตและลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนซึ่งมีบริบทที่แตกต่างกันในแต่ละชุมชน รวมถึง

ผลกระทบและความเปลี่ยนแปลง เพื่อ การวิเคราะห์และสรุปความเชื่อมโยงในด้านเพื่อส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์อย่างเป็นรูปธรรม ในเนื้อหาดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.2 แสดงรายละเอียดและขอบเขตของเนื้อหา

รายละเอียดตามกรอบแนวคิดในการวิจัย			
เนื้อหา	รายละเอียด		
ผลกระทบเชิงลบและการเปลี่ยนแปลง	สภาพกายภาพของชุมชน	ที่ตั้งและอาณาเขต	
		ลักษณะทางกายภาพของชุมชน	
		ลักษณะของเรือน	
		ทรัพยากรทางธรรมชาติ	
	ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและแม่น้ำ	กลุ่มชาติพันธุ์	
		การตั้งถิ่นฐาน	
		การดำรงชีวิต	
		การคมนาคม	
	องค์ประกอบและความสัมพันธ์	วิถีชีวิต	อาชีพและความเป็นอยู่
		คติความเชื่อ ประเพณี และ พิธีกรรม	โครงสร้างสังคมและชุมชน
			ความเชื่อ ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา
		ความเชื่อ ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต	
		ความเชื่อ ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ	
ผลกระทบและความเปลี่ยนแปลง	ด้านวัฒนธรรมของชุมชน		
	ด้านสังคมและสภาพเศรษฐกิจ		
	ด้านการดำรงชีพและวิถีชีวิต		
แนวทางการอนุรักษ์	การอนุรักษ์ระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม		
	การอนุรักษ์ลักษณะของเรือนและสิ่งปลูกสร้าง		
	การอนุรักษ์ตามข้อกำหนด และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง		

3.4. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์

3.4.1 แบบสังเกต ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant) โดยผ่าน

กระบวนการสังเกต การซักถามและการจดบันทึก โดยแบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม

3.4.2 แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview)

โดยการกำหนดประเด็นไว้อย่างกว้างๆ ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่างๆโดยรวม จากผู้รู้หรือผู้นำชุมชน รวมทั้งรวบรวมข้อมูลจากครัวเรือนตัวอย่าง

3.5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีการดำเนินการ 2 ลักษณะดังนี้

- การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ
- การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ

3.5.1 การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยจะทำการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น จากการสำรวจภาคสนาม (Field Work) และจากแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ โดยรอบ รวมถึงเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยสร้างจากกรอบแนวคิด เพื่อให้ทราบถึง วิถีชีวิต คติความเชื่อ รวมทั้งประเพณีพิธีกรรมต่างๆ รวมทั้งเก็บข้อมูลจากแบบสังเกต เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลทางกายภาพ ลักษณะและรูปแบบของที่อยู่อาศัยเพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์

3.5.2 การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยจะทำการเก็บและสังเคราะห์ข้อมูลจาก เอกสาร หนังสือ ตำรา และจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตโดยการใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ซึ่งเป็นลักษณะเชิงบรรยายดังนี้

3.6.1 สังเคราะห์และสรุปความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมและบริบททางวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน

3.6.2 สรุปให้เห็นความเชื่อมโยงของสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์ชนเผ่า

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาการอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม
ริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดเชียงรายและอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดเชียงราย

เชียงรายเป็นจังหวัดที่อยู่เหนือสุดในประเทศไทย เป็นจุดเริ่มต้นของอาณาจักรล้านนาไทย
เป็นดินแดนที่พ่อขุนเม็งรายมหาราชเป็นผู้สร้างขึ้น จนถึงปัจจุบันในเวลาร่วม 750 ปี
ท่ามกลางเทือกเขาสลับซับซ้อนทางภาคเหนือเปรียบเสมือนกำแพงธรรมชาติกั้นพรมแดนไทยกับ
พม่าและลาวทอดตัวยาวต่อเนื่องจากเทือกเขาหิมาลัยและเทือกเขาในแคว้นยูนนานของจีนลงมาถึง
แอ่งที่ราบลุ่มแม่น้ำกก-อิง-ลาว เชียงรายมีพื้นที่กว่าร้อยละ ๙๐ เป็นภูเขาสูง บางแห่งสูงถึงกว่า
1,500 เมตรจากระดับน้ำทะเล โดยเฉพาะตามแนวเทือกเขาฝั้นน้ำที่ต่อเนื่องมาจากทิวเขาแดน
ลาวในจังหวัดเชียงใหม่จรดกับทิวเขาหลวงพระบางในจังหวัดน่าน โดยมียอดดอยลังกาหลวงเป็น
ยอดสูงสุด 2,030 เมตร เชียงรายจึงเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของภาคเหนือ
โดยมีแม่น้ำกกเป็นแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่านเขตตัวอำเภอเมืองเชียงรายไปลงแม่น้ำโขงที่บริเวณ
บ้านสบกก อำเภอเชียงแสน

4.1.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่ภาคเหนือของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพฯ 785 ก.ม.
อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 19 องศาเหนือ ถึง 20 องศา 30 ลิปดาเหนือและเส้นแวงที่ 99 องศา
15 ลิปดา ถึง 100 องศา 45 ลิปดาตะวันออก มีเนื้อที่ประมาณ 11,678.369 ตร.ก.ม. หรือ
ประมาณ 7,298,981 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้
ทิศเหนือ ติดต่อกับ ประเทศสหภาพพม่า และประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดลำปาง และจังหวัดพะเยา
ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และ จังหวัดพะเยา
ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ประเทศสหภาพพม่า และจังหวัดเชียงใหม่

แนวเขตชายแดนติดต่อกับประเทศพม่า ด้านอำเภอแม่จัน แม่สาย แม่ฟ้าหลวง และ เชียงแสน รวม 130 กิโลเมตร แยกเป็นแนวภูเขา 100 กิโลเมตร แนวแม่น้ำสาย 10 กิโลเมตร และแนวแม่น้ำรวก 20 กิโลเมตร แนวเขตชายแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีระยะทาง 184 กิโลเมตร โดยเป็นแนวแม่น้ำโขง 90 กิโลเมตร และแนวภูเขา 94 กิโลเมตร

4.1.3 ประวัติศาสตร์และความเป็นมา

จังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำกก เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ มีผู้คนเข้ามาตั้งหลักแหล่งอย่างไม่ขาดสายนับตั้งแต่สมัยต้นพุทธกาลหรือก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน ดังจะสรุปประวัติศาสตร์ความเป็นมาโดยแบ่งเป็นสมัยต่าง ๆ ได้ 4 สมัย คือ

สมัยชุมชนโบราณก่อนประวัติศาสตร์ บริเวณที่ราบลุ่มของแม่น้ำกก เป็นศูนย์กลางที่สำคัญของชนชาติไทยและอารยธรรมไทยตั้งแต่ก่อนพ.ศ. 1800 ร่องรอยที่เป็นรูปธรรมของสังคมและอารยธรรมไทยลุ่มน้ำกก ได้แก่ ซากเมืองโบราณที่มีอยู่เกลื่อนกลาดบนสองฝั่งแม่น้ำกก เท่าที่ค้นพบในปัจจุบันมีซากเมืองโบราณถึง 27 เมือง ตั้งแต่อำเภอฝางซึ่งเป็นต้นแม่น้ำกก จนถึงเมืองเชียงแสน นับเป็นพยานที่ดี ว่าได้มีชนชาติไทยชุมนุมกันตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณแม่น้ำกกอย่างหนาแน่น และได้ขยายตัวมีการสร้างบ้านแปงเมืองกันไม่ขาดสาย ศูนย์กลางทางการเมืองของไทยแห่งลุ่มน้ำกกในยุคแรก ตั้งอยู่ที่ลำน้ำแม่สายซึ่งอยู่เหนือแม่น้ำกกขึ้นไปเล็กน้อย ตำนานสิงหนวัติฉบับที่กล่าวไว้ว่า ราชวงศ์จักรีไตรภพเมือง ชื่อสิงหนวัติกุมาร อพยพคนไทยจากนครไทยเทศในยุคนาน ลงมาตั้งอาณาจักรโยนกนาคพันธุ์ ณ บริเวณละว้านที่ (แม่น้ำสาย) และแม่น้ำโขง ตั้งแต่ต้นพุทธกาลก่อนได้ชื่อว่าโยนก ตำนานสิงหนวัติได้กล่าวว่า บริเวณนี้เป็นดินแดนสุวรรณโคมคำแต่กร้างไปแล้ว เมื่อสิงหนวัติกุมารนำไพร่บ้านพลเมืองมาจากนครไทยเทศ จึงมาสร้างเมืองขึ้นใหม่ชื่อว่า สิงหนวัตินคร

ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น โยนกนครไชยบุรี ราชธานีศรีช้างแสน (ช้างแสนแปลว่าช้างร้อง) และต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น เชียงแสน และเรียกพลเมืองของโยนกนครว่า ชาวยวนตำนานเงินยางเชียงแสนได้กล่าวถึงปู่เจ้าลาวจก เป็นผู้ตั้งอาณาจักรเงินยาง หรือ หิรัญนคร เมื่อ พ.ศ. 1181 เป็นยุคที่สองต่อจาก โยนกนาคพันธุ์ ซึ่งล่มสลายไปแล้ว โดยตั้งศูนย์กลางอยู่ ณ บริเวณเดียวกับโยนกนาคพันธุ์เดิม แต่ไพร่บ้านพลเมืองส่วนใหญ่อยู่กันหนาแน่นที่ปากแม่น้ำกกสบแม่น้ำโขง อาศัยน้ำท่าที่อุดมสมบูรณ์ทำนา การปกครองบ้านเมืองก็ใช้พื้นที่ทำนาเป็นเกณฑ์การแบ่งเขตเช่นแบ่งเป็นพันนาหมื่นนา แสนนาและล้านนาเป็นต้น มีเมืองเชียงแสนเป็นเมืองสำคัญและมีเมืองเล็กเมืองน้อยที่เรียกว่าเวียง เกิดขึ้นตามบริเวณ ที่ราบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ อีกมากมาย

สมัยสร้างบ้านแปงเมืองของราชวงศ์มังรายต้นพุทธศตวรรษที่ 19 บริเวณลุ่มน้ำกก มีการ “สร้างบ้านแปลงเมือง” โดยพญามังราย (พ.ศ. 1781-1860) ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์มังราย บุตรของพญาลาวเม็ง (ผู้ครองหิรัญนครเงินยาง) และพระนางเทพคำชาย (เจ้าหญิงแห่งเมืองเชียงรุ่ง) ได้เสด็จขึ้นครองราชย์แทนพญาลาวเม็ง ที่เมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสนในปี พ.ศ. 1802 และได้ทรงย้ายราชธานีจากเมืองหิรัญนครเงินยาง (ซึ่งตั้งอยู่บริเวณเมืองเชียงแสน) มาสร้างราชธานีแห่งใหม่ที่ริมฝั่งแม่น้ำกก เมื่อ พ.ศ. 1805 และได้ขนานนามราชธานีแห่งนี้ว่า “เชียงราย” ซึ่งมีความหมายว่า “เมืองของพญามังราย” จากนั้นได้รวบรวมหัวเมืองต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเครือญาติเชื้อสาย ลัวะ จักราช เช่นเมืองเชียงโร เมืองปง เมืองเวียงคำ เชียงเงิน เชียงช้าง เชียงของ ฯลฯ เข้ามาไว้ในอำนาจ รวมทั้งได้สร้างเวียงฝางขึ้นมาในปี 1812 ต่อมาพระองค์ได้ขยายอำนาจสู่ดินแดนลุ่มแม่น้ำปิง สามารถยึดเมืองหิรัญชัย (ลำพูน) ได้ในปี 2817 และได้เมืองอังวะพุกามในปี 1832 โดยได้นำเอาช่างจากพุกามมาไว้ที่เชียงแสนด้วยหลังจากนั้น พระองค์จึงย้ายราชธานีมายังบริเวณลุ่มแม่น้ำปิง โดยสร้างเมือง “นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่” เป็นราชธานี เมื่อ พ.ศ. 1839 และครองราชย์อยู่ที่เชียงใหม่ตลอด โดยให้ขุนคราม ราชโอรสไปครองเมืองเชียงรายแทน เชียงรายจึงกลายเป็นเมืองบริวารของเชียงใหม่

ภายหลังการย้ายราชธานีของพญามังราย เชียงรายก็ถูกเปลี่ยนเป็นที่ประทับของพระมหาอุปราชและในระยะต่อมาบทบาทเมืองเชียงรายก็ถูกรีดรอนลง เมื่อเชียงใหม่เกิดสงครามกลางเมืองแย่งชิงอำนาจกันเอง อาณาจักรล้านนาที่เริ่มเสื่อมและเสียเอกราชให้แก่พระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์พม่า เมื่อ พ.ศ. 2101 เมืองเชียงรายจึงตกอยู่ใต้อำนาจการปกครองของพม่านานถึง 200 ปี โดยในระหว่างที่พม่าเข้ามามีอำนาจนั้น พม่าได้ฟื้นฟูเมืองเชียงแสนเป็นเมืองสำคัญในการปกครองของหัวเมืองเหนือ สมัยเป็นเมืองบริวารต้นกรุงรัตนโกสินทร์ต้นพุทธศตวรรษที่ 24 สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี อาณาจักรไทยได้ทำสงครามกับพม่าหลายครั้ง จนบรรดาผู้นำของคนไทยตอนเหนือ เช่น พญาเจ้าบ้าน พญาท้าววิไล ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้ทำการต่อสู้กับพม่าที่เรียกว่า “พื้มน่าน” เพื่อช่วยขับไล่พม่าออกไปจากล้านนาไทย แต่ก็ยังไม่สำเร็จ ต่อมาพญาท้าววิไลเป็นผู้มีบทบาทมากในการเกลี้ยกล่อมให้บรรดาเมืองต่าง ๆ ในล้านนาร่วมมือกันต่อสู้พม่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงเห็นความสำคัญของอาณาจักรล้านนาไทย จึงทรงสนับสนุนให้ทัพมาช่วย และโปรดเกล้าสถาปนาเชียงใหม่ขึ้นเป็นประเทศราช และแต่งตั้งให้พญาท้าววิไลเป็นพระเจ้าท้าววิไล ครองเมืองเชียงใหม่ ต่อมาใน พ.ศ. 2347 พระเจ้าท้าววิไล ได้ยกทัพไปตีเมืองเชียงแสนและกวาดต้อนผู้คนบริเวณเมืองต่าง ๆ ออกไปทั้งหมด ทำให้เมืองต่าง ๆ รวมทั้งเมืองเชียงรายกลายเป็นเมืองร้าง ในปี พ.ศ. 2386 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า

เจ้าอยู่หัว เมืองเชียงรายได้รับการฟื้นฟูบูรณะขึ้นอีกครั้ง มีฐานะเป็นเมืองบริวารของเชียงใหม่ โดยมี เจ้าหลวงธรรมลังกา เป็นเจ้าเมืององค์แรก และนับแต่ปี พ.ศ. 2400 เป็นต้นมา การปกครองเมือง เชียงราย ในฐานะเมืองบริวารของเมืองเชียงใหม่ ประกอบด้วยเชื้อพระวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ ที่เรียกว่า “เจ้าชั้น 5 ใบ” เป็นคณะปกครองเมืองเชียงราย ประกอบด้วย เจ้าหลวง พระยาอุปราชา พระยาราชวงศ์ พระยาราชบุตร และพระยาบุรีรัตน์ เป็นผู้ปกครอง นอกจากนี้ยังมี “เค้าสนามหลวง” ประกอบด้วยเจ้านายขุนนางชั้นสูง ทำหน้าที่ปกครองบ้านเมือง และ เมืองเชียงราย มีเจ้าหลวง และ เจ้านายบุตรหลานเชื้อสายราชวงศ์เจ้าเจ็ดตนปกครองเป็นระยะเวลานานถึง 60 ปี (พ.ศ. 2386-2446) จนมีการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน

ในสมัยรัชกาลที่ 5 สมัยการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำเนินนโยบายสร้างความเป็นเอกภาพทางการเมือง โดยค่อย ๆ ริดรอนอำนาจของเจ้าผู้ครองนคร พยายามไม่ให้เกิดความขัดแย้งในการตั้ง อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2427 จนถึง 2442 ได้ประกาศจัดตั้งมณฑลพายัพ และเป็น การยกเลิกหัวเมืองประเทศราชล้านนาไทย ทำให้ล้านนาไทยเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรอย่าง แท้จริง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2436-2453 รัฐบาลได้ส่งข้าหลวงคือ พ.ต. หลวงภูวนาทนฤบาล มาดูแลเมือง เชียงราย โดยให้รวมเมืองเชียงราย เมืองฝาง เวียงป่าเป้า เมืองพะเยา แม่ใจ ดอกคำใต้ แม่สรวย เชียงคำ เชียงของ ตั้งเป็นหัวเมืองจัตวา เรียกว่า “เมืองเชียงราย” อยู่ในมณฑลพายัพ ต่อมาในสมัย รัชกาลที่ 6 ได้มีการยกเลิกการปกครอง แบบมณฑลเทศาภิบาลเมืองเชียงรายจึงมีฐานะเป็นจังหวัด โดยเมืองฝางถูกแยกเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ จนถึงปี พ.ศ. 2520 อำเภอพะเยารวม กับอีก 6 อำเภอบริวาร จึงถูกยกฐานะเป็นจังหวัดพะเยา ปัจจุบันจังหวัดเชียงรายได้แบ่งการปกครอง ออกเป็น 16 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 1 เทศบาล และ 24 เทศบาลตำบล 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 120 องค์การบริหารส่วนตำบล 1 สภาตำบล 1,510 หมู่บ้าน

4.1.4 สภาพภูมิประเทศ

เชียงรายมีภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูงในทวีปตอนเหนือ (North Continental Highland) มีพื้นที่ราบสูงเป็นหย่อมๆ ในเขตอำเภอแม่สรวย เวียงป่าเป้า และเชียงของ บริเวณเทือกเขาจะมีความสูงประมาณ 1,500 – 2,000 เมตร จากระดับน้ำทะเล บริเวณส่วนที่ราบตามลุ่มแม่น้ำสำคัญในตอนกลางของพื้นที่ ได้แก่ อำเภอพาน เมือง แม่จัน แม่สาย เชียงแสน และเชียงของ มีความสูงประมาณ 410 – 580 เมตร จากระดับน้ำทะเล พื้นที่ร้อยละ 40 เป็นภูเขาหลายแห่ง และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ บริเวณส่วนที่ราบตามลุ่มแม่น้ำสำคัญในตอนกลางของพื้นที่ จังหวัดเชียงรายมีพื้นที่ทั้งสิ้น 11,678.369 ตารางกิโลเมตร หรือ 7,298,981 ไร่

4.1.5 สภาพภูมิอากาศ

มีลักษณะภูมิอากาศแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดูหรือสะวันนา (Tropical Savanna) มีฤดูกาลดังนี้

ฤดูร้อน ประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ - กลางเดือนพฤษภาคม มีอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 27.1 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุด 36.6 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2551 และ อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 25.0 องศาเซลเซียส

ฤดูฝน ประมาณกลางเดือนพฤษภาคม - กลางเดือนตุลาคม เดือนที่มีฝนตกมากที่สุด คือเดือนสิงหาคม ปริมาณ 304.6 มิลลิเมตร ในปี 2551 มีฝนตกทั้งปี 163 วัน ปริมาณฝนรวม 1,729.1 มิลลิเมตร

ฤดูหนาว อยู่ในช่วงกลางเดือนตุลาคม - กลางเดือนกุมภาพันธ์ อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 13.0 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด 7.7 องศาเซลเซียส วันที่ 2 ธันวาคม 2551 มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยปีละ 1,600 – 2,000 มิลลิเมตรต่อปี มีฝนตกเฉลี่ย 143 วันต่อปี

4.1.6. การเมืองการปกครอง

จังหวัดเชียงใหม่แบ่งหน่วยปกครองออกเป็น

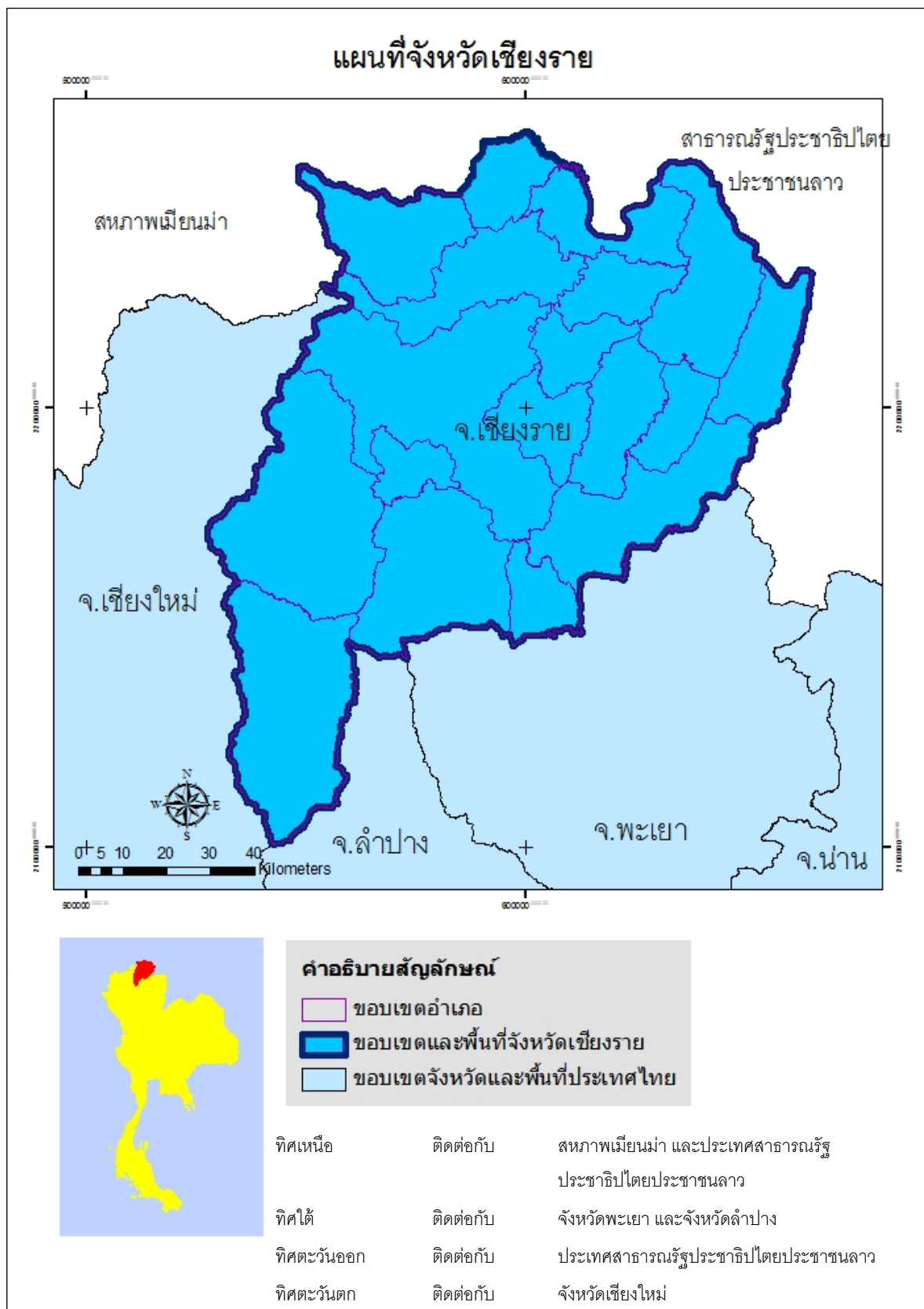
-ส่วนราชการสังกัดส่วนภูมิภาค	34	หน่วยงาน
-ส่วนราชการสังกัดส่วนกลาง	84	หน่วยงาน
-ส่วนราชการสังกัดส่วนท้องถิ่น ได้แก่		
เทศบาลนคร	1	แห่ง
เทศบาลตำบล	26	แห่ง
องค์การบริหารส่วนจังหวัด	1	แห่ง
องค์การบริหารส่วนตำบล	116	แห่ง
-อำเภอ 18 อำเภอ 124 ตำบล	1,751	หมู่บ้าน

4.1.7 ประชากร

ประชากร ณ เดือนธันวาคม 2551 รวมทั้งสิ้น 1,227,317 คน เป็นชาย 606,775 คน หญิง 620,542 คน สำหรับอำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมือง มีจำนวน 226,555 คน รองลงมา ได้แก่ อำเภอพาน มีจำนวน 125,567 คน และอำเภอแม่จันมีจำนวน 103,630 คน สำหรับอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุด คือ อำเภอแม่สาย 308.680 คน/ตร.กม. รองลงมาได้แก่ อำเภอเมือง 186.300 คน/ตร.กม. และอำเภอเวียงชัย 169.912 คน/ตร.กม.

ภาพที่ 4.1.- 4.4 แสดงสถานที่สำคัญและภูมิทัศน์ของจังหวัดเชียงราย

ที่มา : <http://www.thaienergydata.in.th/province/57>

ภาพที่ 4.5. แสดงแผนที่จังหวัดเชียงราย

4.1.8. การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นที่อยู่อาศัย โดยในส่วนของผังเมืองแล้ว เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ตามแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่ได้จำแนกทำยกระหวงใช้บังคับผังเมืองรวม เมืองเชียงราย พ.ศ.2550

ตารางที่ 4.1 แสดงพื้นที่และประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี 2551

ประเภทประโยชน์การใช้ที่ดิน	พื้นที่ (ตร.กม.)	ร้อยละ (%)
1. ที่อยู่อาศัย + สถานที่ราชการ	163.87	1.40
2. เกษตรกรรม+ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	3,685.04	31.56
3. อุตสาหกรรม	-	-
4. พาณิชยกรรม และที่อยู่ออาศัยหนาแน่น	-	-
5. สถานที่ราชการ	-	-
6. สถาบันศาสนา	-	-
7. ที่โล่ง นันทนาการ และการรักษาสิ่งแวดล้อม	-	-
8. ป่าไม้	7,776.62	66.59
9. แหล่งน้ำ	2.845	0.45
รวมทั้งหมด	11,678.37	100.0

ที่มา : สถานพัฒนาที่ดินเชียงราย, สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด เชียงราย

การใช้ประโยชน์ที่ดินและถือครองที่ดินบริเวณลำน้ำกก

(กรมอุทยานแห่งชาติ: 2550) พื้นที่ส่วนใหญ่ทางด้านตะวันออกและตะวันตกของกลุ่มน้ำ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร เพาะปลูก และส่วนใหญ่พบว่าจะเป็นการปลูกพืชไร่และพืชผักบนพื้นที่ ที่ไม่มีความเหมาะสม แต่สำหรับข้าวและไม้ยืนต้นได้ปลูกบนพื้นที่ที่เหมาะสมอยู่แล้ว

พื้นที่ถือครองแปลงใหญ่จะมีการเปลี่ยนมือ ถือครองโดยนายทุนนอกพื้นที่ มีพื้นที่ปลูกข้าว จำนวนน้อย พื้นที่ส่วนใหญ่จะไม่มีเอกสารสิทธิ์

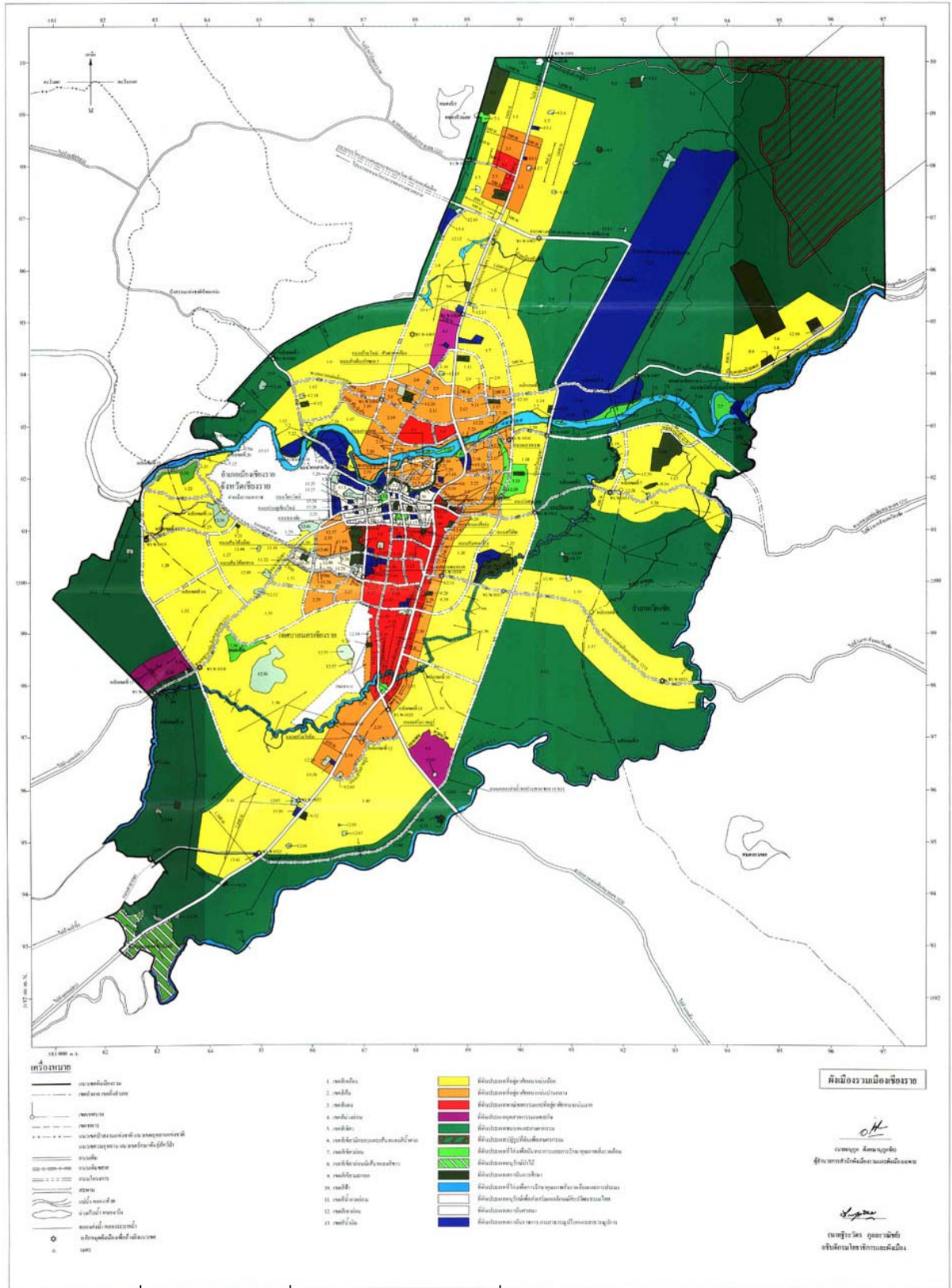
ตารางที่ 4.2 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณลำน้ำกก

ประเภท		จำนวน
พื้นที่ทำการเกษตร		41.33 %
	พืชไร่	63.16 %
	ไม้ผล ไม้ยืนต้น	1.17 %
	ปลูกข้าว	32.88 %
	อื่นๆ	2.79 %
ป่าไม้		52.00 %
	เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า	-
	อุทยานแห่งชาติ	9.19 %
	พื้นที่ป่าอนุรักษ์	90.81 %
ที่อยู่อาศัย		4.62 %
แหล่งน้ำ		0.78 %
อื่นๆ		1.27 %

ที่มา : กรมอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2550

แผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่ได้ขออนุมัติจากกระทรวง
 ให้อำนาจสัมปทานเมืองรวมเมืองเชียงราย
 พ.ศ. 2550

มาตราส่วน 1 : 30,000

ภาพที่ 4.6 แสดงแผนที่แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินผังเมืองรวมเมืองเชียงราย พ.ศ. 2550

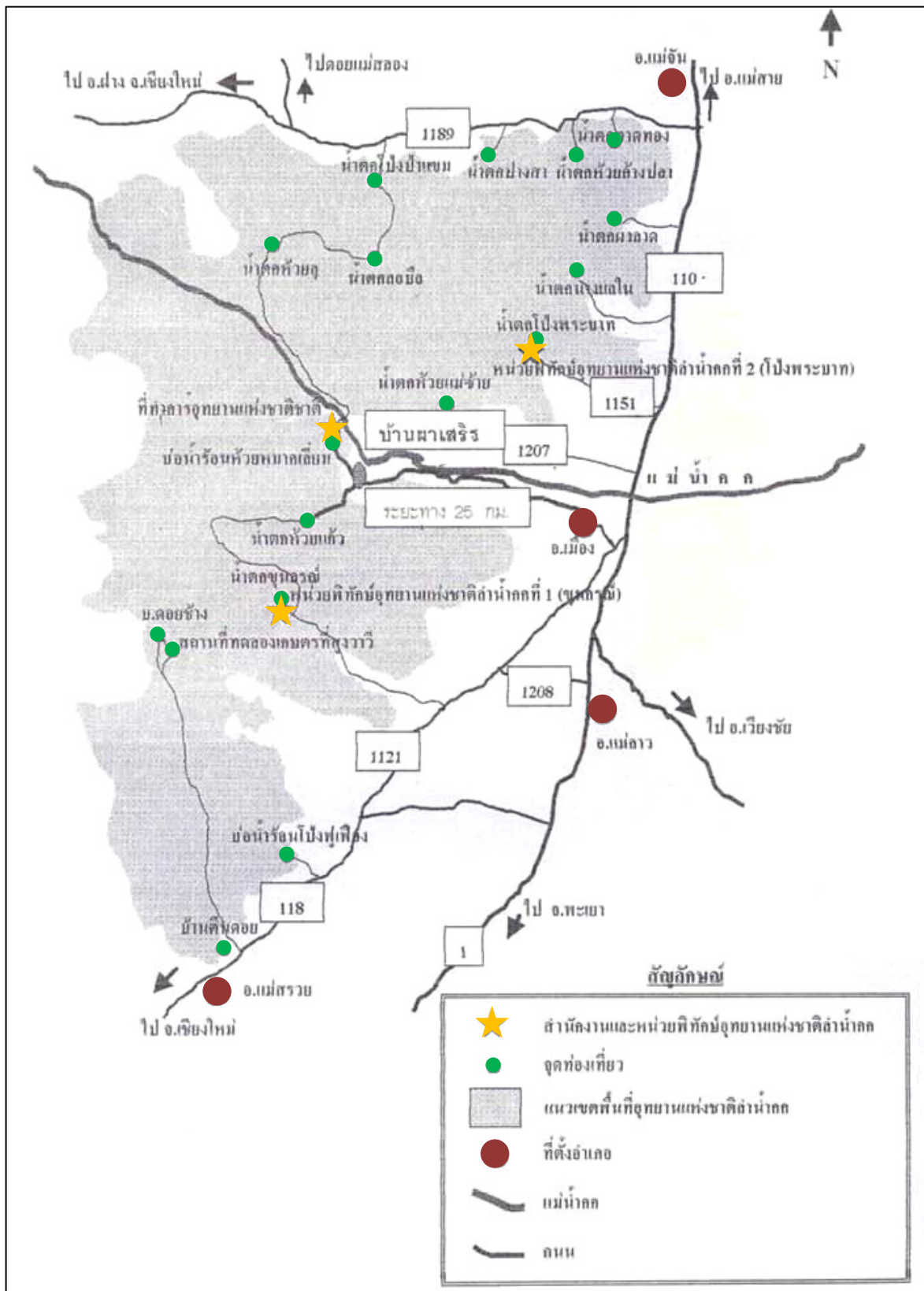
4.2. ลักษณะทั่วไปของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ลำน้ำกก (Lam Nam Kok) ตั้งอยู่ที่ทิศเหนือของประเทศไทย ครอบคลุมพื้นที่จังหวัด เชียงใหม่และเชียงราย ทิศเหนือติดกับประเทศพม่าและลาว ทิศใต้ติดกับลุ่มแม่น้ำวัง ทิศตะวันออกติดกับลุ่มแม่น้ำโขง และทิศตะวันตกติดลุ่มแม่น้ำปิงและพม่า โดยในส่วนของจังหวัด เชียงรายอยู่ในท้องที่อำเภอแม่จัน อำเภอเมือง อำเภอแม่สรวย และอำเภอแม่ลาว ทั้งนี้ได้รวมพื้นที่ วนอุทยาน 3 แห่ง ได้แก่ วนอุทยานน้ำตกขุนกรณ์ วนอุทยานน้ำตกห้วยแก้ว-บ่อน้ำร้อนห้วยหมาก เลี่ยม และวนอุทยานน้ำตกโป่งพระบาท ลักษณะภูมิประเทศของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก มี ลักษณะเป็นภูเขาสูงชันสลับกับที่ราบแคบๆ บริเวณหุบเขาเป็นหย่อมเล็กๆ ตอนเหนือและตอนใต้ ของพื้นที่เป็นที่สูงลาดต่ำลงมาตอนกลางจะเป็นที่ราบลุ่มน้ำสลับกับร่องเขา มีระดับความสูงตั้งแต่ 500-1,720 เมตร จากระดับน้ำทะเล มียอดดอยข้างเป็นดอยที่สูงที่สุด ซึ่งมีความสูงประมาณ 1,720 เมตร จากระดับน้ำทะเล เทือกเขาที่สำคัญในพื้นที่ได้แก่ ดอยยาว ดอยบ่อ ดอยช้าง ดอย ผามูบ เป็นต้น มีแม่น้ำกกซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของภาคเหนือตอนบนไหลผ่านที่ราบลุ่ม ตอนกลางของพื้นที่ โดยต้นน้ำเริ่มมาจากประเทศพม่าไหลผ่านเขตประเทศไทยที่ตำบลท่าตอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จากทางทิศตะวันตกสู่ทิศตะวันออก รวมระยะทางจากตำบลท่า ตอนถึงพื้นที่อุทยานแห่งชาติประมาณ 85 กิโลเมตร นอกจากนั้นยังมีลำน้ำในพื้นที่อีกหลายสายที่ เกิดจากต้นน้ำในเทือกเขาต่างๆ ในพื้นที่อื่นได้แก่ ห้วยแม่กรณ์ ห้วยแม่มอญ ห้วยยาดี ห้วยชมภู ห้วยล้าน ห้วยแม่ซ้าย และห้วยเลอ้าย ซึ่งลำห้วยต่างๆ เหล่านี้จะไหลไปรวมกันเป็นแม่น้ำสายใหญ่ และไหลไปรวมกับแม่น้ำลาวและน้ำแม่กกซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของจังหวัดเชียงราย

บริเวณที่ราบลุ่มของแม่น้ำกก เป็นศูนย์กลางที่สำคัญของชนชาติไทยและอารยธรรมไทย ตั้งแต่ก่อนพ.ศ. 1800 ร่องรอยที่เป็นรูปธรรมของสังคมและอารยธรรมไทยลุ่มน้ำกก ได้แก่ ชากเมือง โบราณที่มีอยู่เกลื่อนกลาดบนสองฝั่งแม่น้ำกก เท่าที่ค้นพบในปัจจุบันมีชากเมืองโบราณถึง 27 เมือง ตั้งแต่อำเภอฝางซึ่งเป็นต้นแม่น้ำกก จนถึงเมืองเชียงแสน ได้มีชนชาติไทยชุมนุมกันตั้งถิ่นฐาน อยู่ในบริเวณแม่น้ำกกอย่างหนาแน่น และได้ขยายตัวมีการสร้างบ้านแปงเมืองกันไม่ขาดสาย จึงทำ ให้มีความหลากหลายทางความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตแบบชนเผ่าดั้งเดิมตาม พื้นฐานของประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ของสังคมตามวิถีชีวิตของชนเผ่า

ที่มา : มูลนิธิกระจกเงา จ.เชียงราย

แผนที่แหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ภาพที่ 4. 7 แสดงแผนที่เส้นทางลำน้ำกก

4.8

4.9

4.10

ภาพที่ 4.8 แสดงสภาพภูมิทัศน์แม่น้ำกก

ภาพที่ 4.9 แสดงวิถีชีวิตริมแม่น้ำกก

ภาพที่ 4.10 แสดงการท่องเที่ยวริมแม่น้ำ

ลักษณะทางกายภาพลุ่มน้ำ

สภาพภูมิประเทศในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กก เป็นพื้นที่ราบสูงเชิงเขา ประมาณ 30% และเป็นเนินเขาสูงชัน เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารไหลลงสู่แม่น้ำกก สูงจากระดับน้ำทะเล

ปานกลาง 470 - 1,300 เมตร

- รูปร่างลุ่มน้ำ เป็นแบบพัด (fan shape)

- มีพื้นที่ต้นน้ำ (ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่ 1 และ ที่ 2) 187.55 ตร.กม 117,217 ไร่ คิดเป็น

58.95 % ของพื้นที่ลุ่มน้ำ

4.3 กลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าบริเวณลำน้กก

เรียงรายเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์สูงที่สุดจังหวัดหนึ่ง เนื่องจากมีเทือกเขาสูงและมีแนวชายแดนติดต่อกับประเทศลาวและพม่า ทำให้เกิดความหลากหลายของกลุ่มคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ตั้งบริเวณลำน้กก ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

กะเหรี่ยง (Karen)

กะเหรี่ยงเป็นชนเผ่าที่จัดได้ว่ามีหลายเผ่าพันธุ์ หลายภาษา มีการนับถือศาสนาที่ต่างกัน ซึ่งแต่เดิมจะนับถือผี เชื่อเรื่องต้นไม้ป่าใหญ่ ภายหลังหันมานับถือพุทธ คริสต์ เป็นต้น กะเหรี่ยงมีถิ่นฐานตั้งอยู่ที่ประเทศพม่า แต่หลังจากถูกรุกรานจากสงคราม จึงมีกะเหรี่ยงที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ประเทศไทย กะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท แบ่งออกเป็น กะเหรี่ยงสะกอ หรือที่เรียกนามตัวเองว่า ปากะญอ หมายถึงคน หรือมนุษย์นั่นเอง กะเหรี่ยงสะกอเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด มีภาษาเขียนเป็นของตนเอง โดยมีขันทันนารีเป็นผู้คิดค้นดัดแปลงมาจากตัวหนังสือพม่า ผสมภาษาโรมัน กลุ่มนี้หันมานับถือศาสนาคริสต์เป็นส่วนใหญ่ กะเหรี่ยงโปว์นั้นเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างเคร่งครัดในประเพณี พบมากที่ อำเภอ แม่สะเรียง จังหวัด แม่ฮ่องสอน อำเภอ อมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และแถบตะวันตกของประเทศไทย คือ กะเหรี่ยงบเว พบที่ อำเภอ ขุนยวม แม่ฮ่องสอน ส่วนปะโอ หรือตองสูก็มีอยู่บ้าง แต่พบน้อยมากในประเทศไทย

กะเหรี่ยงจะตั้งหมู่บ้านอยู่บริเวณที่ไม่สูงนัก หรือ ตามพื้นราบ หมู่บ้านมีขนาดตั้งแต่ 20 - 30 หลังคาเรือนขึ้นไป จนถึง 100 กว่าหลังคาเรือน หมู่บ้านแต่ละแห่งจะอยู่ห่างกันโดยใช้เวลาเดินเท้าประมาณ 1 ชั่วโมง หมู่บ้านกะเหรี่ยงจะตั้งเป็นหลักแหล่งยาว นานกว่าหมู่บ้านชาวเขาเผ่าอื่น ทั้งนี้เพราะมีการทำการเกษตรที่มีการอนุรักษ์ดินที่ดีกว่า

4.11

4.12

ที่มา : <http://www.cots.go.th>

ภาพที่ 4.11 – 4.12 แสดงชนเผ่ากะเหรี่ยง

ม้งหรือแม้ว(Mong/Hmong)

เป็นชาวเขาสายจีน - ทิเบต ในกลุ่มจีนเดิม เรียกตัวเองว่า ม้ง แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ แม้วดำ แม้วน้ำเงิน และแม้วขาว จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เชื่อว่า ถิ่นเดิมของ แม้วอยู่บริเวณแม่น้ำเหลือง แถบมณฑลยูนนาน กวางสี และกวางเจาในประเทศจีนกว่า 3,000 ปีมาแล้ว ต่อมาถูกจีนรุกรานจึงหนีไปอยู่ในประเทศลาว เวียดนาม พม่า และได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทยประมาณ ปี พ.ศ. 2393 แม้วชอบตั้งหมู่บ้านบนพื้นที่ลาดเขาในระดับความสูงตั้งแต่ 3,000 ฟุตขึ้นไป มีลำห้วยและสันเขาโกล้งหมู่บ้าน โดยทั่วไปมีขนาด 20-30 หลังคาเรือน ในแต่ละหมู่บ้านจะมีหัวหน้าหมู่บ้านเป็นผู้นำ ซึ่ง เลืออกจากผู้อาวุโสสูงสุดที่มีอิทธิพลหรือสมาชิกในแซ่สกุลที่มีมากที่สุด ในหมู่บ้าน

ลาหู่ / มูเซอ (Lahu) (พราวนป่า)

ชาวเขาสายจีน - ทิเบต กลุ่มทิเบต-พม่า เรียกตัวเองว่าเลาหู่ มี ถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในประเทศทิเบต ต่อมาอพยพลงมาทางใต้ และกระจายตัวตั้งถิ่นฐานอยู่ในมณฑลยูนนาน พม่าและลาว และได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อประมาณหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แบ่งกลุ่มตาม ภาษาพูดและการแต่งกายเป็น 4 กลุ่มคือ ลาหู่ดำ ลาหู่แดง ลาหู่ก๊วย ลาหู่เฌเเล

ปกติลาหู่จะตั้งหมู่บ้านในระดับความสูงตั้งแต่ 4,500 ฟุตลงมา ในบริเวณพื้นที่ที่เป็นลาดเขา โกล้งแนว ป่ามีแหล่งน้ำและดินอุดมสมบูรณ์ หมู่บ้านหนึ่งๆ โดยเฉลี่ยจะมีประมาณ 15 - 20 หลังคาเรือน ภายใน หมู่บ้านจะมีสถานที่สำคัญอยู่ 3 อย่างคือ ศาลผีเจ้าหรือแซมมือ อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านประมาณ 20-30 เมตร ห้ามทุกคนเข้าไปยุ่งเกี่ยวนอกจากผู้นำทางศาสนาของหมู่บ้านหรือหมอผีเท่านั้น ลานเต้นรำ บวงสรวงเทพเจ้าเรียกว่า จะคี้ก็้อ และบ้านของปู่จ้องซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนา

4.13

4.14

ที่มา : <http://lanna.mju.ac.th>

ภาพที่ 4.13 – 4.14 แสดงชนเผ่าชาวลาหู่ หรือมูเซอ

ลาหู่จะมีผู้นำ 3 ฝ่ายคือ หัวหน้าหมู่บ้าน ฝ่ายศาสนา และกลุ่มผู้อาวุโส หัวหน้าหมู่บ้าน เรียกว่า คะแซป่า มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุข รักษาความสงบสุข และเป็นตัวแทนติดต่อกับทางราชการ ผู้นำศาสนามี 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนาหรือปุ๊จาร จะต้องเป็นผู้มีความประพฤติดีในทุกด้าน เพราะเป็นผู้ติดต่อกับเทพ เจ้า อีกฝ่ายหนึ่งคือหมอผีหรือนีตีซอ เป็นผู้มีความสามารถติดต่อกับผีและขับไล่ภูติผีต่าง ๆ ได้ กลุ่มผู้อาวุโส เป็นผู้มียุติพลในหมู่บ้าน มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของหัวหน้าหมู่บ้าน

ลาหู่มีอาชีพทำการเกษตรเป็นหลักคือ ปลูกข้าว ไร่โพด และเลี้ยงสัตว์ โดยจะเลี้ยงหมูและไก่เอาไว้เพื่อ ใช้ประกอบพิธีทางศาสนา และเลี้ยงม้าเพื่อเอาไว้ใช้เป็นพาหนะในการขนพืชไร่

ลาหู่ยึดถือการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียวอย่างเคร่งครัด แต่ทุกคนมีอิสระในการเลือกคู่ครอง ลาหู่จะให้ความสำคัญแก่หญิงมากกว่าชาย

ลาหู่นับถือเทพเจ้าองค์หนึ่ง ชื่อ กือซา โดยเชื่อว่าเป็นผู้สร้างโลก และสร้างความคิดต่าง ๆ และนับถือผี ได้แก่ผีเรือน ผีประจำหมู่บ้าน ผีฟ้า ผีป่า และผีดอย

ที่มา : <http://lanna.mju.ac.th>

อาข่าหรืออีก้อ (Akha-E-kaw)

สืบเชื้อสายมาจากชนชาติโลโล จัดอยู่ในสายจีน-ทิเบต กลุ่มทิเบต - พม่า แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อยคือ อีก้อใจโกวย อีก้อหม่อเป๊ะ และอีก้อโลมีซา (เยอตุง) ถิ่น เดิมของอีก้ออยู่บริเวณแม่น้ำไทฮั่วสุย หรือแม่น้ำดงท้อในประเทศทิเบต ต่อมาได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศจีน แถบมณฑลยูนนาน บริเวณแคว้นสิบสองปันนาและไกวเจาเมื่อประมาณ 4,000 ปีมาแล้ว และเมื่อ จีนเปลี่ยนแปลงปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ อีก้อส่วนใหญ่จึงอพยพมาอยู่ที่แคว้นเชียงตุงในรัฐฉานของพม่า แคว้นหัวโขงและพงสาลีในลาว สำหรับการเข้ามาสู่ประเทศไทยเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ .2435 โดยมีเส้นทาง 2 สาย คือ สายแรกอพยพจากประเทศพม่าสู่ประเทศไทย เข้ามาครั้งแรกในเขตอำเภอแม่จัน หมู่บ้านพญาไพร (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอแม่ฟ้าหลวง) โดยการนำของ หูลอง จูเปาะ และหู่ซ้อจ จูเปาะ ซึ่งเป็นพี่น้องกัน ได้เข้าไปในเขตดอยตุง เส้นทางที่สอง ได้อพยพมาจากจีนแผ่นดินใหญ่ โดยผ่านรอยตะเข็บของประเทศพม่าและลาว เข้าสู่ประเทศไทยโดยตรงที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผู้นำรุ่นแรกที่เข้ามาในประเทศไทยคือนายแสน อุ่นเรือน ส่วนญาติพี่น้องได้ย้ายไปอยู่หมู่บ้านต่างๆ เช่นบ้านแสนใจพัฒนา ผาหมี และแสนเจริญเก่า อีก้อ เป็นชาวเขาที่ยากจนที่สุดในบรรดาชาวเขาทั้งหลายที่อาศัยอยู่ในเมืองไทย

4.15

4.16

ที่มา : <http://lanna.mju.ac.th>

ภาพที่ 4.15 – 4.16 แสดงชนเผ่าชาวอาข่า หรืออีเก้อ

เย้า (Yao)

ชาวเขาสายจีน-ทิเบต ในกลุ่มจีนเดิม คนจีนเรียกว่า เมียน ตามนิยายโบราณ เล่าว่า บรรพบุรุษเย้าเป็นสุนัขมังกรสีเหลืองชื่อว่า ฟันหู เย้าสืบเชื้อสายติดต่อกันมานานกว่า 2,000 ปี ก่อนคริสต์กาล มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในประเทศจีนตอนใต้ แถบมณฑลกว๋างสี กวางเจา และยูนนานอพยพลงมาอยู่ในประเทศไทยเมื่อประมาณปีพ.ศ. 2343

เย้าจะตั้งหมู่บ้านอยู่ในระดับความสูงตั้งแต่ 1,500 ฟุตขึ้นไป ในหมู่บ้านหนึ่งจะมีตั้งแต่ 20-30 หลังคา เรือนถึง 100 หลังคาเรือนขึ้นไป โดยเฉลี่ยประมาณ 30 หลังคาเรือน หัวหน้าหมู่บ้านเป็นตำแหน่งที่ตก ทอดทางสายเลือด ถ้าหัวหน้าหมู่บ้านตาย ลูกชายจะขึ้นเป็นแทน

เย้าทำการเกษตรแบบทำไร่เลื่อนลอย ปลูกข้าวเพื่อบริโภค ปลูกข้าวโพดเพื่อการค้า เย้าเป็นชาวเขาที่มีความชำนาญในการปลูกฝิ่นมากที่สุด แต่ปัจจุบันเลิกปลูกแล้ว

เย้าจะสร้างบ้านคร่อมบนพื้นดิน วัสดุส่วนใหญ่เป็นไม้จริง ภายในบ้านจะมีห้องประมาณ 2-3 ห้อง มีเตา ไฟอยู่ภายในบ้าน มีหิ้งผี และไม่มีหน้าต่าง ผู้ชายเย้า เมื่อแต่งงานแล้ว จะนำภรรยาเข้ามาอยู่ร่วมกับบิดา มารดาของตนเป็นเวลานานก่อนที่จะแยกไปสร้างบ้านใหม่ เย้าจะให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศ หญิง นิยมแต่งงานกับคนเผ่าเดียวกัน ชายสามารถมีเมียหลายคนได้ถ้ามีฐานะมั่นคง

เย้าได้รับอิทธิพลในด้านการศาสนามาจากจีน จึงนับถือและบูชาบรรพบุรุษ เชื่อว่า การเจ็บป่วยต่าง ๆ เกิดจากผีเป็นผู้นำขวัญออกไปจากร่างกาย การรักษาต้องทำพิธีเซ่นไหว้เพื่อเรียกขวัญกลับมา ผู้ทำพิธี นี้ได้แก่หมอผี แต่เย้าไม่ได้มีการกำหนดลักษณะของหมอผีไว้ ใครจะเป็นก็ได้ ขอให้มีความรู้ทางด้านพิธีกรรม

ที่มา : <http://park.dnp.go.th>

จีนฮ่อ

(บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2551 : 159) ฮ่อหรือคนจีนเป็นชนเผ่าอยู่ในมณฑลยูนนาน ประเทศจีนอพยพเข้ามาภายหลังเกิดการเปลี่ยนแปลงลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน แบ่งออกเป็น 2 พวกคือพวกนับถือศาสนาอิสลาม เรียกว่า “ ผาสี ” อีกพวกหนึ่งไม่เข้าจารีตศาสนาอิสลามเรียกว่า “ ผาห้า ”

ชาวฮ่อชอบตั้งบ้านเรือนอยู่ด้วยกันเป็นกลุ่ม โดยทำกำแพงล้อมรอบมีประตูเปิดปิดได้ และใช้ไม้ต่างๆน้อยที่สุดในการปลูกเรือน ซึ่งนิยมนำเอาดินมาปั้นโดยไม่ต้องเผาไฟเป็นอิฐก้อนเป็นตึก 2 ชั้นเตี้ยๆ

ชาวฮ่อมีอาชีพค้าขายและการกสิกรรม เช่นลिनค้าผ้าไหม พืช ผลไม้ เนย และมีการทำไร่ โดยทำกันตามเชิงเขาและที่ราบใกล้ลำธาร ส่วนภาษาที่ใช้และเขียนเป็นภาษาจีนกลาง

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

4.3 ลักษณะของชุมชนที่ทำการศึกษา

บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

1. สภาพกายภาพของชุมชน

ที่ตั้ง

บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร ตั้งอยู่ริมฝั่งซ้ายของแม่น้ำกก ตั้งอยู่หมู่ 2 ต.แม่ยาว อ.เมืองเชียงราย บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร มีหมู่บ้านบริวาร 1 หมู่บ้าน คือ บ้านดอยบ่อ 2 (ชนเผ่าอาข่า) บ้านรวมมิตร มีประชากรทั้งหมด 2,860 คน จำนวนครัวเรือน 3508 ครอบครั้ว 225 หลังคาเรือนประกอบไปด้วย ชนเผ่ากะเหรี่ยง จำนวนร้อยละ 94 ของประชากรทั้งหมด ทั้งนี้ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น อาข่า, ลานู, ลีซอ, ม้ง, ไทลื้อ บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร เป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยงที่ได้รับการพัฒนาคุณภาพโดยใช้ การท่องเที่ยวจากองค์กรเอกชนและประสบความสำเร็จจากการนำช้างมาเป็นพาหนะนำเที่ยว หมู่บ้านชาวเขา ปัจจุบันจัดเป็นศูนย์กลางชาวเขาในแถบ อ.เมือง จ.เชียงราย

รูปภาพที่ 4.17 แสดงภาพชุมชนบ้านรวมมิตร

อาณาเขต

ทิศเหนือติดกับอาณาเขตบ้านห้วยแม่ซ้าย

ทิศใต้ติดกับแม่น้ำกก

ทิศตะวันออกติดกับบ้านห้วยทรายขาว

ทิศตะวันตกติดกับบ้านโป่งผา หมู่ที่ 18

ลักษณะทางกายภาพของชุมชน

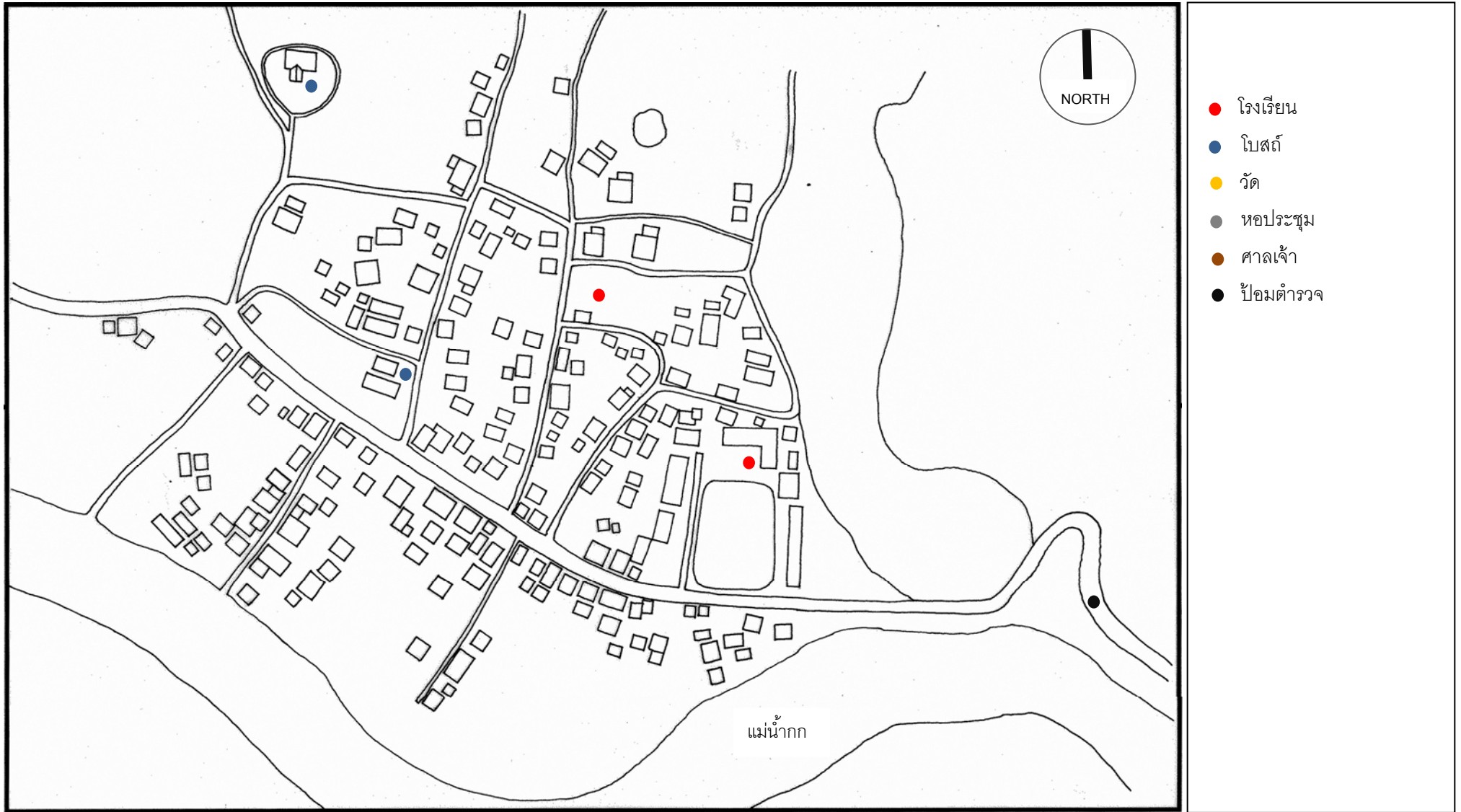
ชุมชนบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตรเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว มีปางช้างสำหรับพานักท่องเที่ยวเที่ยวบริเวณโดยรอบหมู่บ้าน บ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่นมีถนนสายหลักตัดผ่านหมู่บ้าน และมีแม่น้ำกกไหลผ่าน ปัจจุบันเป็นชุมชนหนึ่งของการท่องเที่ยวรวมแม่น้ำกก เป็นหมู่บ้านที่จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว, 2553) โดยชุมชนได้จัดกิจกรรมการเดินป่าและการขี่ช้าง บริเวณจุดท่องเที่ยวชาวบ้านจะเปิดร้านขายของที่ระลึก เสื้อผ้า และงานหัตถกรรมของชนเผ่า

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

ที่มา : www.Google-map.com

ภาพที่ 4.18 แสดงแผนผังชุมชนบ้านรวมมิตร

ภาพที่ 4.19 แสดงแผนผังชุมชนบ้านรวมมิตร

ทรัพยากรในชุมชน

ทรัพยากรในชุมชนส่วนใหญ่เป็นไร่ นา สำหรับการเกษตรและปลูกข้าว ภายในชุมชนประกอบด้วยโบสถ์จำนวน 2 แห่ง โรงเรียนบ้านรวมมิตร 1 แห่ง

ด้านสาธารณูปโภคชาวบ้านใช้น้ำจากประปาภูเขาและขุดบ่อน้ำใช้เอง แต่มักขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง สำหรับการบริโภคและการเกษตร จึงมีการปลูกสร้างแท็งเก็บกักน้ำไว้ใช้ภายในหมู่บ้าน

ลักษณะของเรือน

เรือนในชุมชนส่วนมากนิยมสร้างบ้านยกใต้ถุนสูง หลังคามุงด้วยใบตองเกี๊ยะ พื้นเรือนทำด้วยไม้ฟาก และฝาฟาก เรือนบางหลัง อาจใช้ไม้จริงเป็นพื้นบ้าน และฝาเรือน การแบ่งพื้นที่การใช้งานของเรือน ส่วนใต้ถุนเรือน คือพื้นที่นั่งเล่น และพื้นที่ทำกิจวัตรประจำวัน อาทิ ต่ำข้าว ฝ้าย ฝ้าย เลื่อยไม้ ทอผ้า บางส่วนของใต้ถุนเรือนอาจใช้เป็นคอกสัตว์ ประเภทวัว ควาย หมู ไก่ ในเรือนบางหลังอาจเลี้ยงช้างไว้ใช้งานด้วย

บริเวณตัวเรือน ประกอบด้วยชานเรือนใต้หลังคา ใช้เป็นพื้นที่ทอผ้า ซึ่งชาวกะเหรี่ยงนี้ยังมีการทอผ้าด้วยกี่เอว ใช้ในครัวเรือน ด้วยการซื้อเส้นฝ้ายจากในเมืองนำมาทอเป็นผ้าไว้ใช้งาน นอกจากนี้ยังใช้เป็นพื้นที่ประกอบอาหารในยามค่ำพื้นที่นั้นจะถูกปรับใช้เป็นที่นั่งรับประทานอาหารและล้อมวงสนทนา

พื้นที่ชานเรือนนี้จะจัดเป็นห้องนอน ด้วยการปูเสื่อ กางมุ้ง เนื่องจากเรือนกะเหรี่ยงแท้มักมีห้องเดียว สมาชิกในเรือนจะปูเสื่อนอนรอบเตาผิงกลางห้องนี้ อาจมีการกั้นบังตาเป็นสัดส่วนให้บุตรหญิงที่เข้าสู่วัยสาว ตรึงมุมหนึ่งของห้อง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเรือนคือหิ้งบรรพบุรุษ ซึ่งในสมัยปัจจุบัน เรือนกะเหรี่ยงบางหลังอาจตั้งหิ้งผีบรรพบุรุษ ร่วมกับหิ้งพระพุทธรูป เนื่องจากการรับอิทธิพลความเชื่อจากชุมชนเมืองในที่ราบ

ตัวเรือนนี้จะมีระเบียงยื่นพื้นหลังคาออกไป เพื่อใช้เป็นราวตากผ้า และพืชผลที่ต้องการเก็บถนอมเป็นอาหารแห้ง ในการสร้างเรือนมีธรรมเนียมว่า ญาติข้างมารดาจะอยู่รวมกลุ่มกัน ไม่นิยมให้คนกลุ่มอื่นมาสร้างเรือนแทรกกลาง เพราะจะทำให้ผีบ้าน ผีเรือนขัดใจ และจะต้องไม่สร้างเรือน ๓ หลัง ในลักษณะสามเส้า หากฝ่าฝืนข้อห้ามนี้จะมีเหตุเภทภัยอัปมงคลต่าง ๆ เกิดขึ้น ในแต่ละครัวเรือนต่างพยายามรักษาเอกลักษณ์ในการครอบครองที่ดิน ทรัพย์สินของตน โดยไม่เบียดเบียนและพึ่งพาผู้อื่น ครอบครัวกะเหรี่ยงนั้นจะประกอบด้วยสามี ภรรยา และบุตรธิดาซึ่งยังเป็นโสดนั้นต่างจากชนกลุ่มน้อยกลุ่มอื่น ๆ สำหรับผู้ที่มิใช่สมาชิกของครอบครัวจะต้องพักตรงชานเรือนเท่านั้น

ภาพที่ 4.20 แสดงร้านค้าภายในหมู่บ้าน

ภาพที่ 4.21 - 4.23 แสดงเรือนพักอาศัย

กะเหรี่ยงมีสังคมที่เรียบง่ายและสันโดษ เห็นได้จากบ้านของชาวกะเหรี่ยงจะเป็นบ้านที่มีขนาดเล็ก ส่วนใหญ่เป็นบ้านชั้นเดียวสร้าง ด้วยไม้ไผ่ ยกพื้นสูง หลังคามุงด้วยใบตองตึงหรือหญ้าคา บ้านเดี่ยวสองชั้น และตึกแถว วัสดุในการก่อสร้างส่วนมากเป็นไม้ และรองลงมาคือใช้ไม้และคอนกรีต ใช้กระเบื้องมุงหลังคา

ระบบนิเวศน์ของชุมชน

ภายในชุมชนมีถนนสายหลักตัดผ่าน หมู่บ้านเป็นลักษณะภูเขาล้อมรอบ มีแม่น้ำไหลผ่านภายในหมู่บ้าน โดยแม่น้ำกกเป็นแม่น้ำสายหลัก ซึ่งใช้เป็นเส้นทางคมนาคม และการท่องเที่ยวที่ช้าง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของชุมชน สภาพแวดล้อมทั่วไปมีความอุดมสมบูรณ์ โดยรอบเต็มไปด้วยไร่ นา ตลอดสองข้างทาง มีทรัพยากรดินที่สามารถเพาะปลูกพืชต่างๆ ได้ดี ตลอดจนมีสภาพป่าไม้ อยู่ตามแนวเขาภายในหมู่บ้าน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและแม่น้ำ

ชุมชนกะเหรี่ยงรวมมิตรมีรูปแบบความสัมพันธ์กับแม่น้ำกก ทั้งจากการคมนาคม การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และการใช้ในการดำรงชีพ การทำนา ทำไร่

ภาพที่ 4.24 แสดงการท่องเที่ยวโดยการขี่ช้างรอบหมู่บ้าน

กลุ่มชาติพันธุ์

ประชากรในหมู่บ้านอพยพมาจากหลายชนเผ่า ประกอบด้วย กะเหรี่ยง ม้ง มู อาข่า ลาหู่ ลีซอ ไทลื้อและคนพื้นเมือง โดยประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวกะเหรี่ยงจึงได้ตั้งชื่อว่าบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร ปัจจุบันมีประชากรอาศัยอยู่ 2,860 คน 350 ครอบครัว และ 225 หลังคาเรือน

การตั้งถิ่นฐาน

เดิมมีชื่อว่า บ้านอาฮูหรือบ้านกกเหนื่อ การตั้งถิ่นฐานเดิมที่มีเพียง 3 ครัวเรือน จนกระทั่งปี 2474 ได้มีชาวกะเหรี่ยงอพยพมาจากหลายจังหวัดทั้งจากเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน จนต่อมาชาวบ้านบางส่วนได้สิทธิในที่ทำกิน น.ส 3 และ ส.ค. 1 ทำให้ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และแยกหมู่บ้านจากห้วยทรายขาว มาเป็นบ้านรวมมิตรในปี 2518 เป็นต้นมา

วิถีและการดำรงชีวิต

ภาพที่ 4.25 แสดงบริเวณจุดท่องเที่ยวในการเดินช้าง

ภาพที่ 4.26 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวเดินช้างภายในหมู่บ้าน

ชาวกะเหรี่ยงในชุมชนมีการนับถือศาสนาคริสต์เป็นส่วนใหญ่จำนวนร้อยละ 96.7 ของประชากร รองลงมาเป็นศาสนาพุทธและนับถือผี จากอาชีพการเกษตร ได้เปลี่ยนแปลงจากระบบที่พึ่งตนเองแบบดั้งเดิมมาสู่ การผลิต เพื่อส่งออกในตลาด รวมถึงมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีทางการเกษตรตามสมัยปัจจุบัน แรงงานสัตว์ถูกนำมาใช้ในเชิงธุรกิจการท่องเที่ยวเช่นในชุมชน เช่น นำมาใช้ในการทำทัวร์ โดยการนำนักท่องเที่ยวขึ้นหลัง และเดินชมธรรมชาติ ชมวิวตามป่าเขาและหมู่บ้านภายในชุมชน

ซึ่งในด้านของการท่องเที่ยวนี้จะประกอบไปด้วยกิจกรรมหลายอย่าง นอกจากการให้บริการโดยตรง เช่นมีที่พักแบบโฮสเตย์ (Home Stay) การเช่าเรือ การให้เช่าที่ดินเพื่อ

ประกอบการ เป็นต้น สำหรับวิถีชีวิตในหมู่บ้านประชากรร้อยละ 30 จะประกอบอาชีพค้าขาย โดยเฉพาะของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว เช่นกระดาษที่ผลิตจากมูลช้าง ผ้าทอกะเหรี่ยงและผ้าพื้นเมือง และเป็นมัคคุเทศก์สำหรับพานักท่องเที่ยวชมหมู่บ้าน และประชากรร้อยละ 70 มีอาชีพทำนา ทำไร่ข้าวโพด ทำสวน และหาของป่าเป็นอาหาร และการบริโภคของคนในชุมชนจะทำอาหารตามแต่ละชนเผ่า

การคมนาคม

การคมนาคมค่อนข้างสะดวก สามารถสัญจรได้ทั้งทางถนน และทางน้ำ โดยถนนประกอบด้วยส่วนหลักและสายรอง สามารถเดินทางได้โดยรถยนต์ส่วนตัว ใช้ทางหลวงหมายเลข 10 มุ่งหน้าไปทาง อ.แม่จัน เมื่อข้ามสะพานข้ามแม่น้ำกกให้เลี้ยวซ้ายใช้ทางหลวงหมายเลข 1207 ไปตามทางหลัก

รถประจำทาง สายสีแดง เชียงราย-แม่ยาว

เรือหางยาว ใช้บริการล่องเรือลำน้ำกกจากเชิงสะพานแม่ฟ้าหลวง

3. องค์ประกอบและความสัมพันธ์

วิถีชีวิต

อาชีพและความเป็นอยู่

โดยทั่วไปชาวกะเหรี่ยงได้ชื่อว่าเป็นชนเผ่าที่รักความสันโดษ ใช้ชีวิตอยู่กับป่าและยึดอาชีพที่เป็นอิสระ กะเหรี่ยงดั้งเดิมส่วนใหญ่จะอยู่ตามป่าตามเขา ปลูกพืชผักสวนครัวตามฤดูกาลจะนิยมเลี้ยงสัตว์จำพวกเป็ด ไก่ สุกร เพื่อนำมาเป็นอาหารส่วน โค กระบือ นำมาใช้ไถนา และช้างนำมาใช้ในงานลากไม้ซุง ทำไร่ ทำนา เป็นหลัก ใช้ชีวิตแบบพึ่งพาป่าและน้ำ และอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ และสำหรับวิถีชีวิตในหมู่บ้านประชากรร้อยละ 30 จะประกอบอาชีพค้าขาย โดยเฉพาะของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว เช่นกระดาษที่ผลิตจากมูลช้าง ผ้าทอกะเหรี่ยงและผ้าพื้นเมือง และเป็นมัคคุเทศก์สำหรับพานักท่องเที่ยวชมหมู่บ้าน และประชากรร้อยละ 70 มีอาชีพทำนา ทำไร่ข้าวโพด ทำสวน และหาของป่าเป็นอาหาร และการบริโภคของคนในชุมชนจะทำอาหารตามแต่ละชนเผ่า

ระบบการทำไร่ของชาวกะเหรี่ยงในชุมชน เป็นระบบการทำไร่ลักษณะหมุนเวียน โดยมีการหมุนเวียนใช้เวลาประมาณ 7- 10 ปีเพื่อ ทำให้ระบบนิเวศที่ถูกทำลายไปเหล่านั้น มีการฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมมีการปลูกพืช หลายชนิดในไร่ เช่น พันธุ์ข้าวประมาณ 2 - 3 ชนิด ถั่วประมาณ 2-3 ชนิด แตงกวา พักทอง พักเขี้ยว และเครื่องเทศหลายชนิด อย่างไรก็ตามชาวกะเหรี่ยง มีความเชื่อว่า การทำไร่เปรียบเสมือนการเหยียบบนท่อนไม้ไผ่ อันหมายถึง ความไม่แน่นอนในด้านผลผลิต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของดิน และสภาพดินฟ้าอากาศของแต่ละปี ในด้านเรื่องราวหรือตำนานที่เกี่ยวกับการทำไร่หมุนเวียนมีหลายเรื่อง เช่น หน่อ ส้อ ศรี (คนกับผี) จอ ปา จอ ฝั่ แหม (กษัตริย์กับยาจก) กอ แกละ (สิงโตกับเด็กสาว)

ภาพที่ 4.30 - 4.31

แสดงการทำไร่ ทำสวนภายในชุมชน

โครงสร้างสังคมและชุมชน

ลักษณะการปกครองภายในหมู่บ้านในชุมชน มีบุคคลสำคัญ 3 ฝ่ายคือ หัวหน้าหมู่บ้าน ที่ตั้งตามประเพณี หมอผี และกลุ่มผู้อาวุโส หัวหน้าหมู่บ้านเรียกว่า ฮีโซ่ สืบทอดสายเลือดทางบิดา หมอผีจะเป็นผู้ประ กอบพิธีกรรมและรักษาโรค ส่วนผู้อาวุโส จะเป็นผู้รักษาจารีตประเพณี

ลักษณะโครงสร้างของครอบครัวที่พบส่วนใหญ่เป็นลักษณะเป็นโครงสร้างของครอบครัว เดี่ยว หากเป็นครอบครัวขนาดใหญ่จะมีสมาชิกมากถึง 13 คน ในสังคมครอบครัว ฝ่ายหญิง มีความสำคัญมากกว่าฝ่ายชาย การมีเพศสัมพันธ์ หนุ่มสาวจะเหวี่ยงจะเริ่มต้นจากการเกี่ยวพาราตี ในพิธีศพ โดยจะมาร้อง เพลงสวดศพให้คนตายตลอดคืน และใช้โอกาสนี้ในการเลือกคู่ ซึ่งการเลือก คู่ นั้นฝ่ายหญิงจะเป็นผู้บอก กับฝ่ายชายก่อน ระบบแต่งงานก็ยึดหลักผัวเดียวเมียเดียว หญิงที่ยังไม่ แต่งงานจะสวมชุดขาวทรงกระสอบ หญิงที่แต่งงานแล้วจะนุ่งผ้าซิ่น และใส่เสื้อครึ่งท่อน

ภายในชุมชนมีการควบคุมทางสังคม สำหรับเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งหมายถึง กฎ ระเบียบและข้อห้าม เช่น การห้ามตัดไม้ทุกชนิดในเขตป่าชุมชน ห้ามเบียดหรือฆ่าปลาโดยใช้ สารเคมี รวมทั้งการซื้อปลาโดยใช้ไฟฟ้าหรือวัตถุระเบิด รวมถึงการห้ามเล่นการพนัน ห้าม จำหน่ายสุรา ยาเสพติดและอาวุธที่ผิดกฎหมาย ห้ามทิ้งขยะลงสู่แม่น้ำกหรือทำความสะอาดไม่สงบแก่ ชุมชน โดยหากไม่ปฏิบัติตาม ต้องเสียค่าปรับครั้งละ 60 บาท

ในปัจจุบันการทำไร่ในสมัยนี้เริ่มเลือนหายไปจากชนเผ่ากะเหรี่ยง เนื่องจากกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ได้ยึดอาชีพทำนา และเมื่อมีความเจริญเข้ามามาก วิถีชีวิตแบบเก่าๆก็เริ่มจางหายไปตาม กาลเวลา อาชีพใหม่ๆก็เริ่มมาบดบังความเป็นอดีตของชนเผ่ากะเหรี่ยง

ในด้านการศึกษาภายในชุมชนมีโรงเรียนที่เปิดสอนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 รวมถึงมี ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การเกิด

การตั้งครรภ์ เมื่อสตรีกะเหรี่ยงตั้งครรภ์ ก็จะต้องปฏิบัติอย่างระมัดระวังตั้งอย่างเคร่งครัด เพื่อมิให้คลอดบุตรยากเป็นอันตรายแก่แม่และเด็ก อาหารเป็น เรื่องสำคัญ หญิงมีครรภ์ต้องไม่ รับประทานอาหาร ที่ไม่คุ้นเคยหรือที่คนอื่นทำมาขาย การดื่มเหล้า เชื่อว่าจะทำให้แท้ง และการกิน ขนุนจะทำให้ทารก ในครรภ์เกิดมาเป็นโรงผิวงั้น นอกจากนี้ยังห้ามหญิงมีครรภ์ไปงานศพ เพราะวิญญาณผู้ตาย ไปสู่โลกได้ง่ายๆ หากเผชิญไปเห็นศพหรือคนตายเข้า ก็จะต้องทำพิธีเรียก ขวัญกันอย่างด่วน และคนในหมู่บ้านก็จะช่วยกันระมัดระวังมิให้เกิดเหตุการณ์ใด ๆ มารังควาน

หญิงมีครรภ์ เช่นไม่ล้มตั้นไม่ขวางทางเดินไว้ เพราะจะทำให้ผู้ไปพบคลอดบุตรยาก ต้องปัดรังควาน หรือขอขมากันด้วยไถ่หนึ่งตัว

การแต่งงาน

ผู้ขอ (เอาะ เม)

การผู้ขอมีลักษณะดังนี้เมื่อเป็นที่รับรู้แล้วว่าหญิงชายรักชอบพอกัน พ่อแม่และญาติพี่น้องของฝ่ายหญิงก็จะส่งคนไปหาฝ่ายชาย เพื่อสอบถามให้แน่ใจว่าฝ่ายชายรัก และยินดีที่จะแต่งงานกับฝ่ายหญิงจริงหรือไม่ หากฝ่ายชายรักชอบพอกัน และยินยอมที่จะแต่งงานกับฝ่ายหญิงก็จะมีการนัดหมายวันเวลาทำพิธีแต่งงานกันในเวลานั้น

(ตามหลักประเพณีกะเหรี่ยงฝ่ายหญิงจะต้องเป็นฝ่ายไปขอฝ่ายชาย)

การหมั้นหมาย (เตอะ โหล)

เมื่อฝ่ายชายตกลงปลงใจว่าจะแต่งงานกับฝ่ายหญิงและนัดหมายวันเวลาแต่งงานที่แน่นอนแล้วฝ่ายชายก็ส่งเถ้าแก่ ำไปทำพิธีหมั้นหมาย ฝ่ายหญิงก่อนวันแต่งงานในพิธีฝ่ายหญิงจะฆ่าไก่ 2 ตัว ในการทำอาหารเพื่อเลี้ยงรับรองเถ้าแก่ของฝ่ายชายและ วันรุ่งขึ้นก็จะนัดหมายวันเวลาที่ฝ่ายชายและเพื่อนๆ จะมาหาฝ่ายหญิงเพื่อทำพิธีแต่งงานต่อไป

หมูแรกทำพิธี (เทาะ เตาะ)

เทาะเตาะ คือหมูตัวแรกที่ใช้ฆ่าในพิธีแต่งงาน และจะนำเนื้อหมูมาเอาไว้เป็นเครื่องบูชาเพื่อขอเทวดามาอวยพรเจ้าบ่าวเจ้าสาวและผู้ร่วมงานทุกคน เมื่อถึงเวลาออกเดินทางไปสู่หมู่บ้านเจ้าสาว เถ้าแก่ของเจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวจะลงไปอยู่พร้อม กันที่พักหน้าหมู่บ้านและจะปูเสื่อเพื่อนั่งปรึกษาหารือกัน จากนั้นเถ้าแก่จะทำพิธีรินเหล้าและอธิษฐานขอพร เมื่อเสร็จพิธีก็จะออกเดินทางโดยมีเจ้าบ่าวและเพื่อนๆของเจ้าบ่าวร่วมเดินทางกันอย่างพร้อมเพรียงกัน เมื่อเดินทางมาถึงบ้านเจ้าสาวเพื่อนบ้านของเจ้าสาวก็จะคอยต้อนรับโดยจะนำไปพักที่พักรวบรวมบริเวณหน้าบ้าน เพื่อทำพิธีดื่มเหล้า เสร็จพิธีดื่มหัวเหล้า (เหล้าขวดแรกที่ใช้ดื่มในพิธี) หลังจากนั้นก็จะขึ้นไปสู่บ้านเจ้าสาวเพื่อพักผ่อน และดื่มเหล้าพร้อมกับขับลำนำโต้ตอบกันระหว่างเพื่อนเจ้าบ่าวที่เป็นคนต่างถิ่นและเพื่อนเจ้าสาวที่เป็นคนต่างถิ่น และเพื่อนเจ้าสาวที่เป็นคนในถิ่น ในขณะเดียวกันนี้ญาติพี่น้องของเจ้าสาวก็จะทำการฆ่าหมูเพื่อทำอาหารสำหรับเลี้ยงต้อนรับแขกที่มาในงานทุกคน รวมถึงเพื่อนเจ้า บ่าวที่มาจากต่างถิ่นมารับประทานอาหารร่วมกัน เสร็จแล้วก็จะเป็นเวลาส่วนตัวของแต่ละคน ที่จะพักผ่อนนอนหลับหรือเยี่ยมเยียนเพื่อนบ้านอื่นๆ และขับลำนำโต้ตอบกัน

การตาย

การเตรียมศพ

ในหมู่บ้านหากมีผู้คนในหมู่บ้านเสียชีวิตลง เพื่อนบ้านทุกคนจะหยุดงานเพราะถือเป็นข้อห้าม ซึ่งเรียกว่า “ตีปกาะชะลอ หม่า” คือข้อห้ามสำหรับวิญญาณที่หลุดหายไป ทุกคนในหมู่บ้านจะหยุดทำงานเพื่อที่จะมาในงานของผู้ตาย ชั้นแรกญาติพี่น้องก็จะอาบน้ำศพ และนำเสื้อผ้าใหม่ ๆ มาสวมใส่ให้เสร็จแล้วก็ห่อศพด้วยเสื่อสีขาว และเตรียมสัมภาระให้แก่ศพ หลังจากห่อศพแล้วจะหาไม้ไผ่หนึ่งท่อนยาวนำมาผ่าออกเป็น 4 ซีกเท่า ๆ กัน ครึ่งท่อนแล้วง่ามลงบนศพเพื่อยึดศพให้มัน เรียกไม้ไผ่ท่อนนี้ว่า ไม้ง่ามศพ จากนั้นก็นำเสื้อผ้า ของศพที่ญาติพี่น้องมอบให้ แขนงไว้ที่ปลายท่อนไม้ไผ่ เสื้อผ้า และข้าวของของศพนี้เรียกว่า “ปวา ซี อะ กือ” มีความหมายว่า “สัมภาระศพ” เป้าหมายการเตรียมสัมภาระของศพนี้ ก็เพื่อทำความร่มรื่นให้ศพ ขณะเดินทางกลับไปยังโลกหน้า

การขับลำนํ้า (อิทาปวาซี)

ตกเย็นจะเป็นเวลาแห่งการขับลำนํ้าส่งวิญญาณศพ โดยชายหนุ่มและพ่อบ้านจะขึ้นขับลำนํ้าที่ขับในช่วงนี้ จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับคนตาย ลำนํ้าสำหรับศพนี้ผู้ขับจำกัดเฉพาะแต่ผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงจะขับลำนํ้าไม่ได้ ถือเป็นสิ่งต้องห้าม ผู้หญิงที่กำลังตั้งท้อง และเสียชีวิตลงก็จะมีกรขับลำนํ้าวิญญาณเช่นเดียวกัน แต่ผู้มาขับลำนํ้าจะเป็นเฉพาะผู้ชายเท่านั้น ลำนํ้าที่ขับมีชื่อเรียกว่า “ทาโหรควา” ผู้เสียชีวิตที่เป็นวัยหนุ่มสาวจะมีการสร้างกระท้อบหลังเล็กที่ก่อด้วย กล้วย ๆ หมู่บ้าน และนำเสื้อผ้า ข้าวของไปวางไว้บนกระท้อบหลังนั้น สิ่งของเหล่านี้เรียกว่า “เสอะเล” ผู้เสียชีวิตกลุ่มนี้มีลำนํ้าส่งวิญญาณโดยเฉพาะเช่นกัน ซึ่งเรียกว่า “ทาเยอลอ” แปลว่า “ลำนํ้า คณิงหา”

ก่อนที่จะปลงศพจะมีการเตรียมสัมภาระและข้าวของให้ศพ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยจำเป็นในการดำเนินงาน ได้แก่ ย่าม มีด หม้อ ชาม ถ้วย ไม้ขีดไฟ เชื้อมัน เชื้อข้าว กล้ากล้วย ยาสูบ หมากพลู เป็นต้น ข้าวของสัมภาระทั้งหมดจะบรรจุลงในกะดุกใบหนึ่ง เมื่อได้ เวลาปลงศพ กะดุกใบนี้ก็จะถูกเอาไปด้วย ปลงศพเสร็จแล้วจะนำกะดุกใบนี้ไปวางไว้ใต้ต้นไม้ จากนั้นนำขอกเกี่ยวกับพิธีทำพิธี และดึงกลับบ้านพอเป็นพิธี การทำพิธีส่งสัมภาระ และข้าวของให้ศพนี้ มีความหมายว่า ในโลกหน้าวิญญาณของศพจะต้องกลับไปทำมาหากินเช่นเดียวกับชีวิตในโลกนี้ จึงต้องมีการมอบสัมภาระ และข้าวของให้ มิเช่นนั้นวิญญาณจะมีความยากลำบาก ไม่มีข้าวของ และเครื่องใช้ในการทำมาหากิน หลังจากปลงศพแล้วจะมีข้อห้ามในประเพณี คือ ไม่ให้คนในหมู่บ้านออกไปทำมาหากินนอกบ้าน ส่วนจะห้ามกี่วันนั้นขึ้นอยู่กับว่าศพนั้นมีการเก็บไว้กี่วัน หากเก็บไว้หนึ่งวันก็จะห้ามออกไปทำงาน 1 วัน ถ้าเก็บ 3 วันก็จะห้าม 3 วัน เป็นต้น ข้อห้ามนี้ เรียกว่า “ตึนาเกอะเกอะระ” หมายความว่า “ข้อห้ามผีผู้ตาย” เพราะกะเหรี่ยง ปกาเกอะญอเชื่อว่าหลังจากปลงศพผีของผู้ตายยังเดินไปมา

ภายในบริเวณหมู่บ้าน อยู่จนกว่าจะพ้นจำนวนวันที่เก็บศพไว้ เพราะฉะนั้นหากผู้ใดออกนอกหมู่บ้านในช่วงนี้ ผู้ตายอาจเห็นเข้าและจับขวัญของผู้นั้นไป ซึ่งจะทำให้ผู้นั้นล้มป่วยลงได้

คติความเชื่อ

กะเหรี่ยงเป็นพวกที่นับถือผีและวิญญาณบรรพบุรุษ โดยเชื่อว่าการเจ็บป่วยหรือเหตุการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะร้ายหรือดี เกิดจากการกระทำของผี จะต้องทำพิธีเช่นไหว้ หมอผีจะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมโดยใช้หมู ไก่ และสุราที่ต้มเองเป็นเครื่องเซ่นไหว้ ปัจจุบัน มีกะเหรี่ยงจำนวนไม่น้อยที่นับถือศาสนาพุทธ

ชาวบ้านยังคงมีความเชื่อเรื่องประเพณีและวัฒนธรรม โดยมีความเคารพผู้อาวุโส มีความเหนียวแน่นในกลุ่มเครือญาติ มีกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ นับถือศาสนาคริสต์ ศาสนาพุทธ และนับถือผี โดยศาสนาคริสต์จะแยกกันเข้าโบสถ์ เพราะภาษาของแต่ละชนเผ่ามีความแตกต่างกัน ประกอบด้วยโบสถ์กระเหรี่ยง อาข่า และลาหู่

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

ตารางที่ 4.3 แสดงข้อห้ามของชาวกระเหรี่ยง

สิ่งต้องห้าม	ความเชื่อที่ต้องห้าม
ผู้หญิงห้ามกินข้าวในหม้อ	เพราะเชื่อกันว่าจะทำให้คลอดลูกยาก
ห้ามข้ามเขียง	เพราะเชื่อกันว่าจะทำให้คลอดลูกยาก
ห้ามข้ามไม้กวาด	เพราะเชื่อกันว่าจะทำให้คลอดลูกยาก
ห้ามทิ้งซากคาครก	เพราะเชื่อกันว่าจะทำให้คลอดลูกยาก
ห้ามชักเสื่อผู้ชายรวมกับผ้าถุงหรือกางเกงของผู้หญิง	เพราะชาวกระเหรี่ยงจะให้เกียรติผู้ชายมากถือว่าผู้ชายเป็นใหญ่เป็นผู้ที่หาเลี้ยงครอบครัว
ห้ามพูดเพื่อเจ้อเวลาเข้าป่า	เพราะเชื่อกันว่าจะล่าสัตว์ไม่ได้
ห้ามใช้ไม้กวาดตีลูก	เพราะเชื่อกันว่าทำให้เด็กอ่อนเพลียไม่มีแรง และไม่คอยฉลาด
ห้ามเด็กกินหัวไก่	เพราะเชื่อกันว่ากินหัวไก่แล้วจะชอบเถียงพ่อแม่
ห้ามเด็กกินก้นไก่	เชื่อกันว่าถ้าเด็กกินแล้วจะดีเพราะก้นไก่มีความหนาหูก็จะหนาเหมือนก้นไก่ พูดอะไรก็ไม่เข้าหูไม่ฟัง
ห้ามเด็กกินหัวใจไก่	เพราะเชื่อกันว่ากินหัวใจไก่แล้วจะขี้เกียจ
ห้ามเด็กกินตุ๋นไก่	เพราะเชื่อกันว่ากินตุ๋นไก่แล้วจะทำให้ปากสั่น
ห้ามเด็กกินขาไก่	เพราะเชื่อกันว่ากินขาไก่แล้วจะชอบเที่ยว

ที่มา : <http://lanna.mju.ac.th>

พิธีที่ปะหน้าจี (ปวาเกอญอ)หรือพิธีทำขวัญให้ควาย

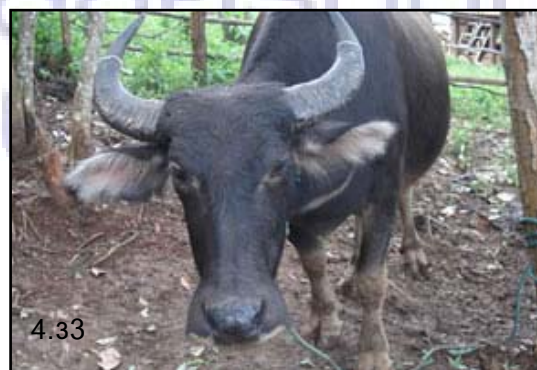
ที่ปะหน้าจี "หรือการพิธีทำขวัญควายให้ควายของชาวกะเหรี่ยง จะทำเมื่อเสร็จจากฤดูไถ หว่านของแต่ละปี เมื่อดูวันที่จะประกอบพิธีแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่วันที่ประกอบพิธีกรรม จะทำในวัน พุธหรือพฤหัสบดี แต่ต้องทำก่อนที่จะหมดฤดูฝนในปีนั้นๆ ครอบครัวที่มีควายจะนัดหมายให้ลูกของตัวเอง กลับมา แม้ว่าจะไปทำงานหรือเรียน ก็ต้องกลับมาทำพิธีนี้ แต่ถ้าหากว่าคนอื่นที่ไม่ได้รับคัดเลือกไป ทำพิธี มีความเชื่อว่าจะทำให้ควายสุขภาพไม่ดี ตาบอด ไม่มีลูก เป็นโรค ล้มตายไป พิธีกรรมนี้ทำ เฉพาะครอบครัวที่มีควายเท่านั้น และจะทำการปีละครั้ง การทำพิธีกรรม เริ่มจากเตรียมเครื่องเซ่นให้ พร้อม สำหรับไก่ 1 คู่ นั้นต้องฆ่าและต้มมาเรียบร้อยแล้วหลังจากนั้น ผู้ประกอบพิธีกรรมก็จะถือ เครื่องเซ่นไปยังคอกที่มัดควายไว้ จากนั้นก็เอาวงฝ้ายที่เตรียมไว้เท่าจำนวนควายของตัวเองที่มีอยู่ ไปคล้องที่เขาควายเป็นสองข้าง ของแต่ละตัว จนครบทุกตัว ถัดจากนั้นก็เอาเทียนไปสอดติดกับ เขาควายที่เอาฝ้ายคล้องไว้ก่อนแล้ว หลังจากนั้นก็โปรยข้าวสาร และประพรมน้ำขมิ้นส้มป่อย ระหว่างที่พรมน้ำขมิ้นส้มป่อย ผู้เป็นพ่อจะสวดตามให้ด้วย ขั้นตอนสุดท้ายคือรินเหล้าให้ควาย อาจ เทราดบนหัวควายก็ได้ เป็นอันเสร็จพิธี

สำหรับไก่ที่นำมาประกอบพิธีกรรมนั้น ก็เอาไปทำกินในครอบครัว และเชิญญาติพี่น้องหรือ เพื่อนบ้านที่สนิทกันมาร่วมรับประทานอาหารร่วมกัน

ความเชื่อในเรื่องการทำขวัญให้ควายนั้น ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่า เพราะควายเป็นสัตว์ที่มี พระคุณและผูกพันกันมานาน การทำขวัญให้ควายเป็นการแสดงความรัก ขอบคุณ ขอโทษกรรม ตลอดจนจนถึงการอวยพรให้ควายมีสุขภาพแข็งแรง มีลูกตก ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมาเยือน

4.32

4.33

ที่มา : <http://lanna.mju.ac.th>

ภาพที่ 4.32 -4.33 แสดงพิธีทำขวัญควาย หรือ ที่ปะหน้าจี

ประเพณีและพิธีกรรม

ปัจจุบันประเพณีในแต่ละชนเผ่า ส่วนมากจะพบกิจกรรมการจัดงานที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น พิธีขึ้นปีใหม่ เดือนพฤศจิกายนจะมีประเพณี กินข้าวใหม่ เดือนธันวาคมจะมีงานคริสต์มาส ซึ่งจะจัดขึ้นตามโบสถ์ของแต่ละชนเผ่า

พิธีขึ้นปีใหม่ (นีซอโค)

วันขึ้นปีใหม่ ภาษากะเหรี่ยงเรียกว่า นีซอโค เป็นประเพณีที่จัดขึ้นในช่วงเดือนมกราคมของทุกปี ซึ่งจะตรงกับช่วงหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตเป็นที่เรียบร้อยแล้ว วันขึ้นปีใหม่จะจัดปีละครั้งเท่านั้น เป็นวันที่สำคัญวันหนึ่งของชาวกะเหรี่ยง เพราะเหล่าญาติพี่น้องที่ได้แต่งงาน หรือจากบ้านไปทำงานที่อื่น จะกลับมาร่วมงานปีใหม่อันอย่างถ้วนหน้า โดยมีสิ่งๆที่เตรียมก่อนวันขึ้นปีใหม่ คือ ขนม หลายชนิด เช่น ข้าวเหนียวต้ม ข้าวปึก ข้าวหลาม เพื่อวันรุ่งขึ้นจะถวายแด่เทพเจ้า เตรียมเหล่าสำหรับประกอบพิธีและดื่มร่วมกัน ในตอนกลางคืนของก่อนวันขึ้นปีใหม่ ผู้นำศาสนาที่ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า "ฮีโซ" จะทำการเรียกเหล่าชาวบ้านมาชุมนุม ในแต่ละบ้านจะส่งตัวแทนบ้านละหนึ่งคน คือ หัวหน้าครอบครัว (ต้องเป็นผู้ชาย) ตอนไปชุมนุมจะต้องเตรียมเหล่า บ้านละหนึ่งขวด ไปยังบ้านของผู้นำศาสนา (ฮีโซ) ด้วย เมื่อมาพร้อมกันทุกคน และเหล่าแล้ว ฮีโซจะเริ่มทำพิธีกรรม พิธีกรรมนี้ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า พิธีกินหัวเหล่า (เอาะซีโค) โดยตอนแรกจะนำขวดเหล้ามารวมกัน โดยฮีโซจะทำการอธิษฐาน จากนั้นจะรินเหล้าลงในแก้ว แล้วให้คนที่มาร่วมพิธีดื่ม วิธีการดื่มคือ เอาขวดแรกของคนที่มาถึงก่อน ฮีโซจะเอามาเทลงแก้ว แล้วฮีโซจะจิบเป็นคนแรก จากนั้นก็ให้คนต่อไปจิบต่อ จิบเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนครบทุกคนที่มาร่วมงาน แล้ววนกลับมาถึงคิวฮีโซ ฮีโซจะทำการเททิ้งพร้อมอธิษฐานให้พร แต่เจ้าบ้านและครอบครัวของเจ้าของเหล่าขวดที่ได้เทไปแล้ว จะทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนครบทุกขวดของทุกบ้านที่มาร่วมงาน

กินเชื้อข้าว

การทำมาหากินของชาวกะเหรี่ยงตามประเพณีจะมีการลงแขก เมื่อถึงเวลาหว่านข้าวก็จะไปช่วยกันให้เสร็จที่ละครอบครัว การลงมือหว่านข้าวเจ้า ของไร่จะเตรียมพื้นที่สำหรับการปลูกแม่ข้าว โดยชายหนุ่มจะปักหลุมและหญิงสาวจะหยอดข้าว ชายหนุ่มผู้ซึ่งปักหลุมจะไม่สามารถหยอดข้าวได้เลย ในตลอดวันนั้น และหญิงสาวผู้ซึ่งหยอดข้าวจะไม่สามารถปักหลุมได้ เมื่อเสร็จแล้วหากยังมีเชื้อข้าวเหลืออยู่ในมือของผู้หยอดข้าว เจ้าของไร่จะบอกกับพวกเขา ให้เก็บรวมกันไว้ในกระทุ หญิงสาวผู้หยอดข้าวแรกจะหยิบมาหน่อยหนึ่ง แล้วหยอดเป็นหลุมสุดท้าย จากนั้นก็จะแยกย้ายกันกลับ

บ้าน เชื้อข้าวที่เหลือจากการหว่านข้าวเจ้าของไร่จะกลับไปต้มเหล่า เรียกว่าขายนุ่มและหญิงสาวที่ปักหลุม และหยอดข้าวแรกมาตีด้วย พร้อมกับขอเชิญผู้เฒ่าผู้หนึ่งมาทำพิธีรินหัวเหล่าและอธิษฐานขอพรจากเทพยดา ให้ลงมาตีหัวเหล่าและมาโปรดให้ข้าวเจริญงอกงามดี พิธีกรรมนี้เรียกว่า "พิธีกินเชื้อข้าว"

พิธีเลี้ยงผีไร่

เมื่อข้าวงอกงามเขียวชะอุ่มเต็มท้องไร่อายุประมาณ 2 เดือน จะมีพิธีอีกอย่างหนึ่งคือพิธีเลี้ยงไร่ พิธีเลี้ยงไร่มีพิธีย่อยอีกหลายพิธีแยกตามวัตถุประสงค์ ได้แก่พิธีเลี้ยงไร่ขอพร พิธีเลี้ยงไร่ปัดรังควาญ พิธีเลี้ยงไฟ พิธีเลี้ยงขวัญข้าว และพิธีเลี้ยงไร่ไล่ความชั่ว ทั้งหมดนี้จะใช้เครื่องเช่นไห้ว และการทำพิธีจะเหมือนกัน แต่จะต่างกันที่คำอธิษฐาน ซึ่งได้บ่งบอกถึงวัตถุประสงค์ของแต่ละพิธีเอาไว้

พิธีเลี้ยงผีไร่ขอพร

พิธีเลี้ยงไร่ขอพรเป็นพิธีย่อยขั้นแรก วัตถุประสงค์เพื่อขอพรจากเทพยดาให้ลงมาโปรดให้ข้าวงอกงามเจริญเติบโตและได้ผลผลิตที่ดี นอกจากนี้ยังมีพิธีต่างๆเช่น พิธีเลี้ยงไร่ปัดรังควาญ พิธีเลี้ยงเทพอัคคี พิธีเลี้ยงเทพขวัญข้าว และพิธีไล่ความชั่วในไร่

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

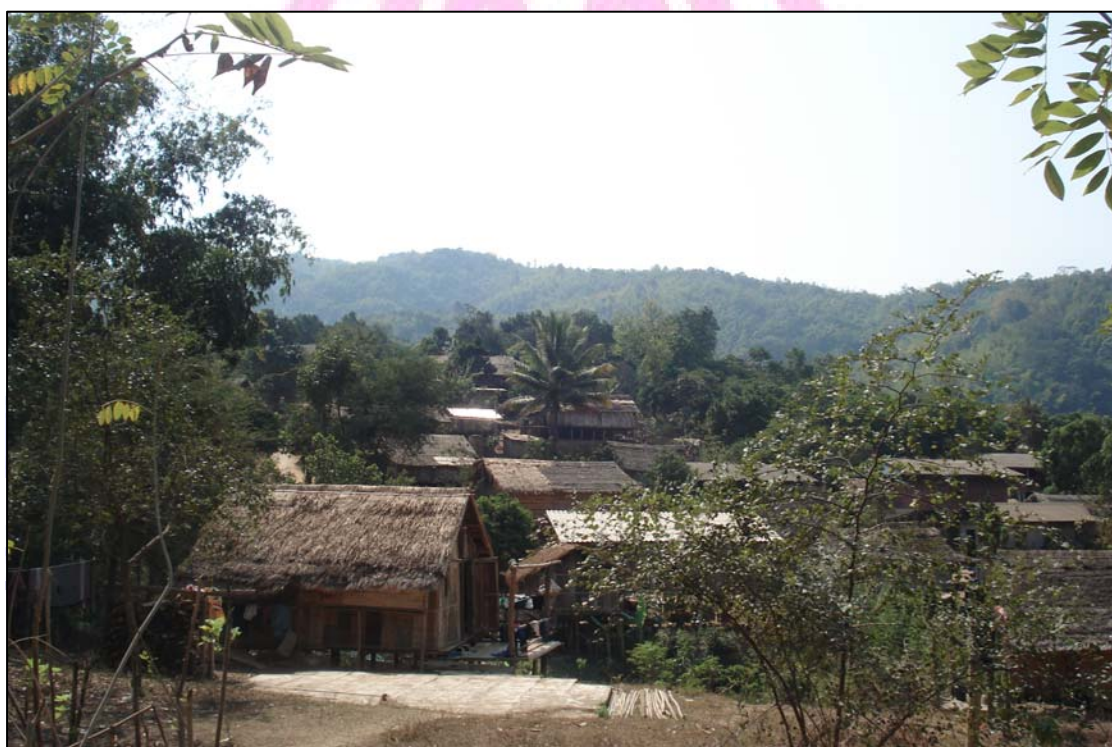
บ้านจะคือ ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

สภาพกายภาพของชุมชน

ที่ตั้งและอาณาเขต

จะเป็นผู้นำหมู่บ้านคนแรก จึงมีการตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อผู้นำเดิม เมื่อปี พ.ศ.2514 นาย จะคือ นำลูกบ้าน มาตั้งหมู่บ้านใหม่ติดลำน้ำกก เขต ต.ห้วยชมภู อ.เมือง จ.เชียงราย จำนวน 25 หลังคาเรือน ซึ่งเป็นพื้นที่ ที่อุดมสมบูรณ์มีป่าไม้ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ หาของป่า ปัจจุบันประกอบด้วย 3 หย่อมหมู่บ้าน รวมทั้งหมด 188 ครัวเรือน

ลักษณะทางกายภาพของชุมชน

ภาพที่ 4.34 แสดงทัศนียภาพบริเวณหมู่บ้าน

ทรัพยากรของชุมชน

โรงเรียน มีโรงเรียนบ้านจะคืออยู่บนเนินเขาภายในหมู่บ้าน อาคารเรียนเป็นปูนและไม้บางส่วน มีหอพักสำหรับนักเรียนที่อาศัยอยู่นอกหมู่บ้าน เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึงมัธยมศึกษา 3 มีอาจารย์ 14 คน

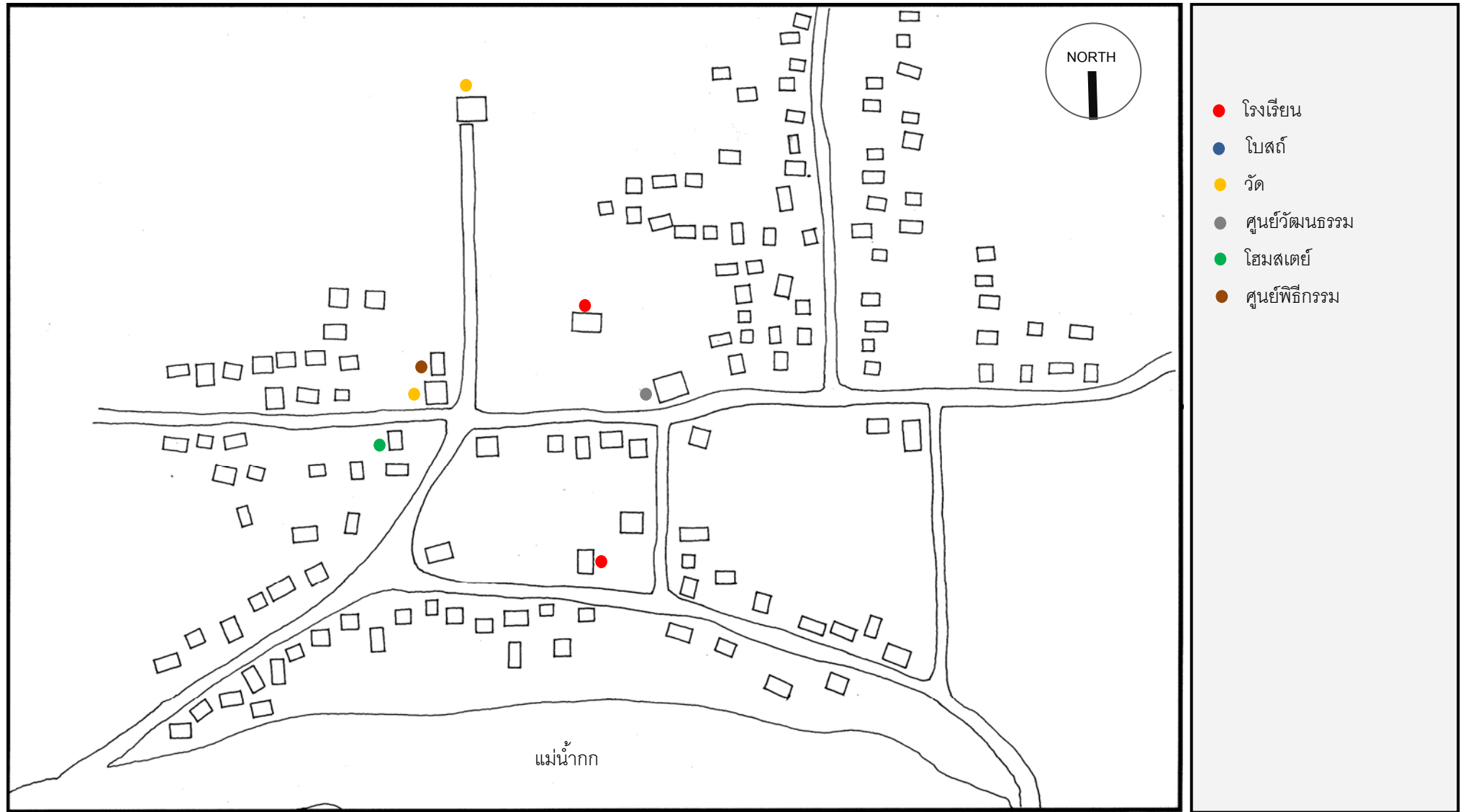
สถานีนอนามัย เป็นอาคารทำจากไม้ไผ่อยู่บริเวณกลางหมู่บ้าน มีเจ้าหน้าที่ 2 คน

วัด ตั้งอยู่บนเนินเขาอีกด้านของหมู่บ้าน

โบสถ์ ตั้งอยู่กลางหมู่บ้านเป็นอาคารที่สร้างโดยมิชชันนารี

ภาพที่ 4.36 แสดงศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

ภาพที่ 4.36 แสดงแผนผังชุมชนบ้านจ๊ะคือ

ลักษณะของเรือน

เรือนภายในชุมชนจะยกพื้นไม่สูงมากนัก ซึ่งจะใช้เป็นที่พักพื้น เสาบ้านเป็นไม้เนื้อแข็ง พื้นฟาก ฝาฟาก หลังคามุงด้วยหญ้าคา คามัดเป็นพ่อน หรือใบก้อ วิธีมุงหลังคาด้วยหญ้าคาของชาวลานู ใช้มุงพอนทับกันหนาแน่นเช่นเดียวกับวิธีการมุงหลังคาด้วยหญ้าคาของชาวยุโรป การมุงแบบนี้ทำให้ใช้ได้ทน และอบอุ่นในฤดูหนาว ตัวบ้านแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนหน้าเป็นชานนอก ชายคา ปูด้วยไม้ฟาก มีบันไดเป็นไม้ท่อนยาวพาด มีนอกชานและบันได 5 ชั้นฝาบานและพื้นบ้านทำด้วยไม้ไผ่ผ่าเป็นซี่ๆ ไม้ไผ่สับฟาก ภายในบ้านแบ่งเป็นห้องสองห้องคือ ห้องครัวและห้องนอน หากมีลูกมากจะแบ่งเป็นหลายห้อง บ้านของชาวลานูจะมีห้องบูชาเล็กไว้เพื่อสำหรับบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และแท่นบูชาเพื่อทำพิธีต่าง ๆ เช่น วันศีลจะจุดเทียน บ้านของชาวลานูจะมีความเป็นเอกลักษณ์คือจะไม่มีหน้าต่าง เนื่องจากสามารถสร้างความอบอุ่นในหน้าหนาวได้

ภาพที่ 4.37 – 4.40 แสดงลักษณะบ้านเรือนในชุมชนบ้านจะคือ

ภาพที่ 4.41 – 4.42 แสดงลักษณะบ้านเรือนในชุมชนบ้านจ๊ะคือ

ระบบนิเวศน์ของชุมชน

ชุมชนเป็นลักษณะเป็นป่าเขาล้อมรอบหมู่บ้าน มีแม่น้ำไหลผ่าน ถนนค่อนข้างลำบาก เนื่องจากยังคงสภาพเป็นดินลูกรัง พื้นที่ทำไร่ ทำนาจะเป็นลักษณะขั้นบันได พื้นที่ทำสวนจะอยู่บริเวณรอบหมู่บ้าน บริเวณเนินเขา สันเขา และตามห้วยหรือแม่น้ำสายรอง สภาพพื้นที่โดยทั่วไปค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ โดยมีระบบสาธารณูปโภคเป็นการใช้น้ำประปาจากภูเขา และไฟฟ้าจากแผงโซลาร์เซลล์ แต่เนื่องจากมีอยู่อย่างจำกัด ทั้งการใช้ในครัวเรือน และสถานที่สำคัญในหมู่บ้าน จึงเกิดผลกระทบในหลายๆส่วน

ภาพที่ 4.43 แสดงสภาพภูมิทัศน์ภายในชุมชน

ภาพที่ 4.44 แสดงลานโล่งบริเวณหมู่บ้าน

ระบบสาธารณูปโภค

น้ำประปาภายในชุมชน จะให้น้ำจากภูเขาเป็นแบบระบบประปาภูเขา ซึ่งจะขาดแคลนในฤดูแล้ง และส่งผลกระทบต่อการค้าขายชีวิตในด้านต่างๆ

ไฟฟ้า จะใช้ไฟฟ้าจากแผงโซลาร์เซลล์ แต่มีการจำกัดการใช้ ทั้งภายในครัวเรือนตลอดจนสถานที่สำคัญเช่น โรงเรียน ซึ่งทำให้ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอน

โทรศัพท์ มีเพียงแห่งเดียวในชุมชน ทำให้การติดต่อสื่อสารลำบาก และส่งผลกระทบต่อจัดการต่างๆภายในชุมชน ทั้งด้านข่าวสาร การศึกษา และการปกครอง

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและแม่น้ำ

กลุ่มชาติพันธุ์

ประชากรส่วนใหญ่และเกือบทั้งหมดของหมู่บ้านเป็นชาวลahu การตั้งถิ่นฐาน

ชาวเขาเผ่าลาหู่ ตั้งหมู่บ้านอยู่บนยอดเขาใกล้กับน้ำตกห้วยตาด ที่ตั้งของหมู่บ้านเป็นพื้นที่สูง สามารถมองเห็นตัวเมืองเชียงราย ได้อย่างชัดเจน เป็นหมู่บ้านที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ ต่าข้าวรับประทานเอง มีบ้านพักแบบโฮมสเตย์ให้บริการนักท่องเที่ยว การเดินทางในฤดูแล้งสามารถใช้รถแบบไฟวีลเข้าไปได้ ส่วนฤดูฝนต้องเดินทางด้วยเท้าเข้าไปอย่างเดียว มีที่ตั้งห่างจากตัวเมืองเชียงรายประมาณ 20 กิโลเมตร (ถนนลาดยาง 14 กิโลเมตร ถนนลูกรัง 6 กิโลเมตร)

4.45

4.46

ภาพที่ 4.45 - 4.46 แสดงกิจกรรมการเล่นของเด็กริมแม่น้ำกก

การคมนาคม

จากอดีตชุมชนบ้านจะคือ เป็นเส้นทางที่รถไม่สามารถเดินทางได้ ชาวบ้านจะอาศัยเดินลัดตามป่าเขา ปัจจุบันมีการสร้างถนนขยายทาง แต่ก็ยังเดินทางค่อนข้างลำบาก เนื่องจากเป็นถนนดินกรวด ดินลูกรัง และจะเดินทางลำบากในฤดูฝนเพราะจะมีถนนคอนกรีตเหลือเพียงบางส่วน โดยทั่วไปจึงใช้เรือในการเดินทางตามแม่น้ำกก

องค์ประกอบและความสัมพันธ์

วิถีชีวิต

อาชีพและความเป็นอยู่

ด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าลาหู่ในชุมชนยังชีพด้วยการเป็นชาวนา ปลูกข้าว และข้าวโพด เพื่อการบริโภคในครัวเรือน เลี้ยงสัตว์และหาของป่า มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย การบริโภคส่วนใหญ่เกิดจากภายในหมู่บ้าน และท้องถิ่นใกล้เคียง เป็นชนเผ่าที่สามารถปรับตัวเข้ากับผู้คนได้เป็นอย่างดี และเป็นชนเผ่าที่ไม่ชอบความวุ่นวาย ลาหู่บางกลุ่มเป็นนักล่าสัตว์ นอกจากนี้พวกเขายังเคร่งครัดกับกฎระเบียบของความถูกต้องและผิด ซึ่งมีการนับถือผี โดยโตโบหรือผู้นำทางศาสนา

การแต่งกายในปัจจุบันนิยมแต่งชุดชนเผ่าในบางส่วน โดยส่วนมากจะแต่งกายตามแบบคนในเมือง แต่ชุดชนเผ่าจะแต่งกันเฉพาะช่วงเทศกาลชนเผ่าเท่านั้น

4.47

4.48

ภาพที่ 4.47 - 4.48 แสดงผลผลิตจากพืชไร่ที่ปลูกในชุมชน

ในปัจจุบันชุมชนได้รับการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดสรรโครงการเงินมายังหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว โดยการเข้าไปสร้างศูนย์การจัดการท่องเที่ยวในชุมชน จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน โดยการจัดที่พักแบบ Home Stay ขึ้น และจัดกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยว อาทิการทำอาหารท้องถิ่น ต้อนรับนักท่องเที่ยว และจัดแสดงการเต้นจะคือสำหรับนักท่องเที่ยวในช่วงกลางวัน

ภาพที่ 4.49 - 4.50 แสดงที่พักแบบ Home Stay ภายในชุมชน

โครงสร้างสังคมและชุมชน

โครงสร้างการปกครอง มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำ มีกฎหมายเป็นของหมู่บ้าน สังคมภายในชุมชนเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งนี้ภายในชุมชนมีการจัดทำยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนในอนาคต

ตารางที่ 4.4 แสดงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหมู่บ้าน

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหมู่บ้าน	
สิ่งที่ชุมชนมุ่งหวัง	เป็นหมู่บ้านที่มีธรรมชาติสวยงาม มีสิ่งแวดล้อมที่ดี สะอาดน่าอยู่ และผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพราคาดี
สิ่งที่ชุมชนร่วมมือกันทำ	บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
	ส่งเสริมการผลิตการเกษตรที่มีคุณภาพ
สิ่งที่ชุมชนจัดทำ	ลดการใช้สารเคมี
	สร้างรายได้ ลดรายจ่าย
	ส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ชีวภาพ
	พึ่งพาตนเองใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

คติความเชื่อ

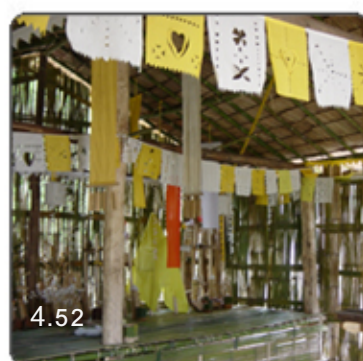
ชาวลานูเกือบทุกหมู่บ้านจะมีสถานที่ประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่า หอแห่ มีไว้เพื่อประกอบพิธีกรรม ทางศาสนาของลานู ชาวลานูนับถือบรรพบุรุษ วิญญาณ และเทพเจ้าก็้อซา จึงทำให้ไม่เหมือนกับศาสนาพุทธทั่วไปในประเทศไทย “หอแห่” เปรียบเสมือนโบสถ์หรือวัด ตามความเชื่อของศาสนานั้น ๆ สถานที่ประกอบพิธีกรรม หรือหอแห่ของชาวลานู จะสร้างอยู่ที่สูงและใกล้ๆ กับบ้านของ ผู้นำศาสนา (โตโบ) จึงสังเกตได้ว่าถ้ามีหอแห่อยู่ที่ไหนก็มีบ้านของโตโบที่ตรงนั้น

ในอดีตจะนับถือบรรพบุรุษหรือนับถือผี สืบต่อกันมา พื้นฐานความเชื่อของลานูนี้จะนับถือพระเจ้า หรือ(ก็้อซา) ชาวลานูมีความเชื่อเรื่องภูต ผี ขวัญ วิญญาณ ผสมผสานไปด้วยกัน แต่ในปัจจุบันเปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ โดยมีบางส่วนยังคงนับถือผีเช่นเดิม

ก็้อซาถือเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ให้กำเนิดโลกและความดีทั้งปวง การบูชาสวดอ้อนวอน ก็้อซาถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะบันดาลให้ทุกคนสมบรูณ์พูนสุข ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ อย่างเช่นเทศกาลปีใหม่ หรือกินวอ (เขาะจาเว) ช่วงปลายเดือนมกราคม หรือเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ทุกหลังคาเรือน ทุกกลุ่มบ้าน หรือหมู่บ้านก็ต้องทำการบูชา และสวด ผลผลิตที่ได้ในรอบปีนั้นๆ ให้กับก็้อซา เพื่อได้รับประทาน และได้รับรู้ รับทราบ บวกกับขอโชคลาภในปีต่อไป เช่น ในปีนี้ผลผลิตได้เท่านี้ทำถวายให้ท่านก็้อซา หนึ่งถ้วย - จานท่านก็้อซารับประทาน และได้รับรู้ ปีหน้าขอผลผลิตให้ได้ เก้าเท่าเก้าถ้วย - จาน เป็นต้น

หอแห่

โต๊ะบูชา หรือชาวลานูเรียกว่า “กะปะแต” เป็นที่สำหรับเทพเจ้า (ก็้อซา) ลงมาประทับ และเป็นที่สื่อสารกับผู้นำศาสนาถือว่าเป็น ที่สำคัญที่สุดในศาสนสถาน นกเทพเจ้าจะมี 2 ตัวคู่กันมีตัวผู้และตัวเมีย ชาวลานูเรียกตัวผู้ว่า นานะบุจแงะ และตัวเมียเรียกว่า นะสิจแงะ เขาจะเชื่อกันว่าเป็นนกของพระเจ้าที่จะนำพาขวัญของผู้ที่เสียชีวิตกลับคืนมาเข้าสู่ร่างกาย นกไม้ 2 ตัวนี้จะอยู่คู่กับบ่อน้ำทิพย์ เรียกว่า ลิเด่ ซึ่งผู้นำศาสนา จะคอยเติมน้ำทุก ๆ วันศีลโดยแต่ละเดือนจะมีวันศีลอยู่ 2 วัน คือ วันแรม และขึ้น 15 ค่ำของทุกเดือนจะถือวันศีล ดังนั้นชาวลานูก็หยุดทำงานเพื่อถือศีล และได้มีการจัดเตรียมเครื่องบูชาที่จะนำไปทำบุญที่หอแห่เพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนาจากนั้นก็มีการเดิน “ปอยแตแหว” หรือ “จะคี” กันอย่างสนุกสนาน ถือกันว่าถ้าเดินมากก็จะได้บุญมาก

ที่มา : <http://lanna.mju.ac.th>

ภาพที่ 4.51 - 4.52 แสดงสถานที่ประกอบพิธีกรรม

ผี

ผีนั้นชาวลาหู่เชื่อว่ามีอยู่ทั่วไปแต่มีทั้งผีดี และร้าย ตั้งแต่ในเรือนไปจนทั่วบริเวณหมู่บ้าน เช่น ผีหมู่บ้าน ผีเรือน เป็นผีที่คอยให้ความคุ้มครอง ส่วนผีน้ำ ผีป่า ผีคอยและผีอื่นๆ ที่อยู่นอกบ้าน ถือเป็นผีร้ายที่ให้โทษต่อคน ตัวอย่าง เช่น ผีบ้าน ผีเรือน ที่ชาวไทยเรียกว่าศาลพระภูมิ หรือเจ้าที่ในหมู่บ้านก็ช่วยคุ้มครองสมาชิก ในครอบครัวนั้น ๆ เช่นกับชาวไทยพุทธ ผีป่า หรือเจ้าที่เจ้าทางในป่า เหมือนกันเมื่อคนเข้าไปทำสิ่งไม่ดีให้กับสถานที่ ๆ นั้น หรือที่ชาวไทยเรียกว่าลบลูผีป่า ผีเขา หรือเจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่ ที่แห่งนั้น มันก็จะทำคนคนนั้นมีอันเป็นไป และถ้าคนคนนั้นรู้ตัวเองว่าได้ กระทำผิดไว้ แล้วได้ไปลบลูที่แห่งนั้น แล้วก็จะไปหาหมอผีมาแก้บน หรือทำพิธีตามความเชื่อชาวลาหู่เกี่ยวกับผี

วิญญาณ หรือขวัญ

วิญญาณ หรือขวัญ เป็นภาคจิตของร่างกาย คล้ายกับความเชื่อทางไสยศาสตร์ของคนไทย หากวิญญาณออกจากร่าง หรือถูกผีร้ายกระทำ เจ้าของร่างกายจะเจ็บป่วย ความเชื่อชาวลาหู่ ขวัญวิญญาณ คือช่วงที่คนไม่ค่อยมีแรง ไม่สบายบ่อย ๆ ครั้งนั้น ชาวลาหู่ก็จะไปหาโตโบ ซึ่งที่เป็นผู้นำทางศาสนา ทำพิธีไสยศาสตร์จุดเทียนแล้วสวด กล่าวตามวิธีโตโบ โตโบทำเสร็จพิธี และรู้ว่าจะต้องทำอะไรซึ่งผู้ป่วยก็ถามว่า จะทำอย่างไร และจะต้องแก้ในด้านไหน แล้วโตโบก็จะตอบ และบอกตามจริงที่ได้รับคำสั่ง จากเบื้องบนให้กับคนที่ไม่สบาย รับรู้ และให้กลับไปแก้ตามจริงที่โตโบบอก เช่น ช่วงนี้บุญมีไม่มากแล้วนะ และขวัญหาย วิญญาณไม่อยู่กับเนื้อกับตัว ถ้าเป็นอย่างนี้แล้วผู้ป่วย หรือผู้ไม่สบายก็ต้องรีบหาหมอผี ทำพิธีแก้สิ่งเหล่านี้ การทำพิธีมีดังนี้ พิธีเล็ก ๆ ทำพิธีหา บุญก็จะมี ไก่ก็ได้ หมูก็ได้ พิธีเล็ก ๆ ก็ไก่ พิธีใหญ่ ๆ ก็หมูได้ นำหมู - ไก่มาฆ่าเลี้ยงให้กับสมาชิกในหมู่บ้าน

เพื่อที่จะขอบคุณในหมู่บ้าน และคนในหมู่บ้านก็ผูกข้อมือ และอวยพรให้กับคนไม่สบายคน ๆ นั้น
ขวัญ ถ้าขวัญหาย ชาวลาหู่ก็จะมีวิธี เช่น ชาวลาหู่รู้ว่าขวัญหาย ก็จะหาไก่หนึ่งตัว เพื่อที่จะนำมาทำ
พิธีเรียกขวัญตามวิธีชาวลาหู่ ขวัญกลับมาหรือยังอย่างไรนั้นต้องฆ่าไก่ ตัวที่ทำพิธีแล้วก็มาทำ กิน
กันเองในกลุ่มหมอผี หรือผู้เฒ่าเพียงไม่กี่คนเท่านั้น พอกินเสร็จหมอผี หรือผู้เฒ่า ผู้แก่ก็จะดูที่
กระดูกไก่ ก็จะรู้ว่าขวัญกลับมาหรือยัง ก็จะรู้ทันที

การเกิด

วิธีปฏิบัติเมื่อมีเด็กเกิดในบ้าน การคลอดลูกนั้นต้องใช้ผ้าหรือเชือกผูกกับช้อนบ้านเพื่อให้แม่
เด็กจับ และมีแรงในการออกลูก เมื่อเด็กเกิดมาต้องตัดสายสะดือเด็กด้วยไม้ไผ่ หรือไม้เหี้ย จะไม่ใช่
มีดตัดเพราะกลัวเด็ก จะเป็นบาดทะยัก จากนั้นก็ใช้เชือกผูกสายสะดือเด็กเอาไว้เพื่อไม่ให้เลือดไหล
ออกมา แล้วพ่อเด็กจึงนำรกไปฝังไว้ใต้บันได โดยพยายามให้เรียบริยที่สุดมิให้สัตว์มาคุ้ยและต้อง
ฆ่าไก่ให้แม่เด็กกินโดยต้องเป็นไก่ดำเท่านั้น เพราะเชื่อว่าจะทำให้ น้่านมแม่มีคุณค่ามากขึ้น เมื่อลูก
กินจะทำให้ลูกมีร่างกายแข็งแรงขึ้น ในกรณีที่เด็กเกิดมาอย่างปลอดภัยจะเอา ไปฝังไว้ที่ใต้บันได
บ้าน แต่ถ้าเด็กเกิดมาแล้วเสียชีวิตต้องเอารกเด็กไปฝังในป่า คนทำคลอดส่วนใหญ่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ที่
เป็นผู้หญิง และมีประสบการณ์ในการทำคลอด ซึ่งตามธรรมเนียมแล้วพ่อแม่เด็กต้องให้เงินแก่คน
ที่มาทำคลอดด้วย 10 บาท

การตั้งชื่อ

การตั้งชื่อเด็กนั้น เชื่อกันว่าถ้าพ่อแม่ตั้งชื่อให้โดยไม่คววัน เวลาที่เกิด หรือเด็กไม่ชอบชื่อนั้นเด็ก
จะร้องไห้ พ่อแม่เด็กต้องให้ ไตโบ มาทำพิธีตั้งชื่อให้ เป็นการบอกให้เทวดารับรู้ และเทวดาก็จะตั้ง
ชื่อใหม่ให้เด็ก ซึ่งการทำพิธีเปลี่ยนชื่อนี้ต้องทำในหอเหย่ มีเฉพาะไตโบ พ่อแม่เด็ก และเด็กเท่านั้น
ในพิธี และสิ่งของที่ใช้ประกอบในการทำพิธี ได้แก่ ฝ้ายทำเป็นดอกไม้ เทียนไขจุดในพิธี และด้าย
สำหรับผูกข้อมือให้เด็ก เมื่อไตโบสวดคาถาต่าง ๆ เสร็จแล้ว พ่อแม่เด็กต้องกราบ และรดน้ำล้างมือ
ให้ไตโบ เพื่อขอให้การทำพิธีนี้มีความใสสะอาด บริสุทธิ์แบบน้ำ และมีการผูกข้อมือให้เด็ก ถ้า
หมู่บ้านใดไม่มีไตโบ ต้องไปหาคนที่มีความรู้เยอะ ๆ อาจจะเป็นคนภายในหมู่บ้าน หรือคนหมู่บ้านอื่นก็
ได้ให้ตั้งชื่อลูกให้ โดยพ่อแม่เด็กต้องฆ่าไก่ 1 ตัว ให้กับคนที่มาทำพิธีให้ เพื่อเป็นการขอบคุณที่ตั้งชื่อ
ให้เด็ก และเด็กก็สามารถเรียกผู้ที่ตั้งชื่อให้ว่าพ่อแม่ได้ ปัจจุบันการตั้งชื่อจริง จะตั้งเป็น
ภาษาไทย สำหรับชื่อเล่นก็ยังเป็นภาษาลาหู่ โดยพ่อแม่เด็ก หรือผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านเป็นคนตั้งให้
ข้อห้ามเมื่อมีการตั้งท้อง คือ ห้ามแบกหญ้าคาเขียว เพราะเชื่อว่าจะทำให้แท้งลูก ห้ามไปอยู่
ใต้ต้นมะละกอ เพราะเชื่อว่าจะทำให้แม่ไม่สบายและจะส่งผลให้ลูกในท้องไม่สบายด้วย

การตาย

เมื่อมีคนตายในบ้าน คนในหมู่บ้านทุกคนจะต้องนำข้าวสาร 1 ถ้วย และเทียนไข 1 เล่มไปให้กับญาติพี่น้องคนตาย และญาติพี่น้องคนตายต้องฆ่าไก่ 1 ตัว ทำพิธีเอาปีกไก่และขาไก่ เสียบไม้นำไปวางไว้ข้าง ๆ ศพ ซึ่งมีความเชื่อกันว่าปีกไก่จะทำให้วิญญาณนั้นขึ้นไปสู่สวรรค์ ส่วนขาไก่จะทำให้วิญญาณนั้นเชยน้ำดื่มและเชยหาอาหารกินได้ และต้องมีไม้กวาดจำลอง 3 มัด ทำมาจากหญ้าคานำไปวางตรงหัว ตรงเอว และตรงเท้าของศพ ตำแหน่งละมัดเพื่อให้ศพฟื้นขึ้นมาเพราะเชื่อกันว่าถ้าคนตายอยู่ในช่วงเกิดจันทรุปราคา ศพจะฟื้นคืนชีพจึงต้องมีไม้กวาดไว้สำหรับตีศพ ไม่ให้ฟื้นขึ้นมา นอกจากนี้ยังต้องมีไข่ไก่เพื่อใช้ในการหาสถานที่ฝังศพในป่าซึ่งเชื่อกันว่า ถ้าโยนไข่ขึ้นไปแล้วตกลงมาแตกแสดงว่าศพอยากจะถูกฝังตรงนั้น แต่ถ้าโยนไข่ขึ้นไปแล้วตกลงมาไม่แตก มีความเชื่อว่าศพไม่อยากจะถูกฝังตรงนั้น ต้องหาที่ฝังใหม่ เมื่อหาที่ฝังศพได้แล้วก็ขุดดินที่ใหม่แตก นั้นเอามาวางไว้ก่อนแล้วขุดหลุมให้ใหญ่ขึ้นพอที่จะใส่ศพได้

การแต่งงาน

การจับสาวชาวลาหู่จะเป็นช่วงเทศกาลปีใหม่ เพราะหนุ่มโสดจะว่างแล้วจะจับเป็นกลุ่มกันไปตระเวนหาสาวหมู่บ้านอื่น ๆ วิธีการติดต่อก็คือ ใช้เด็กเป็นสื่อกลาง พอไปถึงหมู่บ้านจะเรียกเด็ก ๆ มาคุยแล้วบอกให้เด็กว่าไปบอกให้สาว ๆ ว่าหนุ่มมาเที่ยวเด็ก ๆ ก็ดีใจรีบไปส่งข่าวให้กับสาว ๆ ส่วนสาว ๆ ก็เตรียมอาหารแล้วจะต้อนรับ

การเริ่มพิธีการแต่งงานทางฝ่ายชายเป็นฝ่ายไปส่งชอก่อน แล้วฝ่ายหญิงยินยอม หรือ ยอมรับ เป็นการเสร็จพิธีชอก ทางฝ่ายเจ้าบ่าวก็นัด วัน ค่ำคืนที่มาทำพิธีแต่ง แล้วฝ่ายเจ้าบ่าวกลับไปหาสิ่งของที่ไปตามทีนัดการไว้ ทางฝ่ายเจ้าบ่าวต้องเตรียมข้าว เตรียมของ เช่น ทางเจ้าบ่าวก่อนอื่นหา ไก่ 2 ตัว และค่านั้นอีก 30 บาท และต้องมีพ่อสื่อฝ่ายเจ้าบ่าวเป็นตัวแทน พ่อ แม่ ทางฝ่ายเจ้าบ่าวต้องรับคำสั่งจากพ่อ แม่ ไปพูดคุย ให้กับฝ่ายเจ้าสาว และฝ่ายเจ้าสาวก็มีพ่อสื่อแม่สื่อเช่นเดียวกันที่จะพูดคุยต่อลงกัน ในคืนที่เข้าทำพิธีแต่งงาน จะมีแก้วน้ำที่จะใส่น้ำ 1 ใบ และมีเชือกที่จะผูกมืออีก 2 เส้น มีสิ่งนี้แล้วพ่อหมอก็จะกล่าวคำอวยพรให้ ทั้งสองเสร็จพ่อหมอก็เอาน้ำให้ทั้งเจ้าบ่าว เจ้าสาวดื่มน้ำในแก้ว แต่ต้องดื่มไม่ให้ย้อยออกจากปากถ้าดื่มน้ำย้อย ออกจากปากนั้นหมายถึงหนึ่งหยดน้ำจะเชื่อว่าแต่งงานอยู่ด้วยกันและจะมีลูกด้วย ก็จะไม่เลี้ยงหนึ่งหยดน้ำ นั่นหมายถึงหนึ่งคนเด็กที่จะเสียไป วันรุ่งขึ้น แต่เช้าต้องตักน้ำด้วยกันทั้งเจ้าบ่าว เจ้าหญิงเป็นอันดับแรก การที่ตักน้ำต้องสลับกัน ทางเจ้าบ่าวตักน้ำเข้าบ้านทางฝ่ายหญิงเช่นกัน ทางเจ้าสาวก็ตักน้ำเข้าบ้านทางฝ่ายชาย หลังจากเสร็จการตักน้ำ (ถ้าอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน) แล้ว ต่อไปในวันเดียวกันนั้นต้องตัด

พืชน้ำวันนี้ต้อง เป็นวันหยุดทั้งเจ้าบ่าว เจ้าสาวก็พากันไปตัดพืชน้ำคนละหนึ่งตะกร้า เช่นเดียวกับการตัดพืชน้ำจะไปเข้าบ้าน ถ้าเป็น เจ้าบ่าวก็เข้าไปให้ฝ่ายฝ่ายเจ้าสาว เจ้าสาวก็จะนำเอาไปให้ทางฝ่ายเจ้าบ่าวเหมือนกัน แต่อยู่คนละหมู่บ้าน คนละที่จะแต่งงานต้องไปที่หมู่บ้านฝ่ายเจ้าสาว ทำพิธีแต่งงานเสร็จวันรุ่งขึ้นแต่เช้าก็ตื่นมาไปตัดน้ำเข้า ฝ่ายเจ้าสาว จะไม่เหมือนแต่งในหมู่บ้านเดียวกัน พืชน้ำก็เช่นเดียวกัน ตักน้ำเอาไปเข้าบ้านเจ้าสาว หลังจากทำพิธีแต่งงานแล้วยังไม่เสร็จ ยังมีภารกิจเลี้ยงอีก ชาวลาหู่เรียกว่า แคจะเว ครอบครัวยุคใหม่มีเงินก็แต่งคืนนี้ กินเลี้ยงวันรุ่งขึ้นก็ได้ แต่ครอบครัวยุคใหม่ไม่ค่อยดีฐานะไม่ดีก็แต่งอยู่กันไป และก่อนที่จะแต่ง พ่อ แม่ทางเจ้าบ่าวว่าช่วงนี้ยังไม่มีเงินพอที่จะจัดงานเลี้ยงก็แล้วแต่ตกลงกับ พ่อ แม่ทางเจ้าสาวเอง ให้สองคนนี้แต่งงานอยู่ด้วยกันไปก่อนแล้วค่อยกินเลี้ยง (แคจะเว) เมื่อไรที่จะกินเลี้ยง และจะฆ่าหมู เนื้อหมูตรงคอจะต้องให้กับคนที่เป็นพ่อสื่อ แม่สื่อ พ่อสื่อ แม่สื่อนี้ ถ้าไม่ให้นเนื้อหมูที่คอก็วันหลังจะเกิดปัญหา จะไม่ช่วยให้ ก็เลยยกคอกหมูต้องแบ่งให้เท่า ๆ กัน กับพ่อสื่อ แม่สื่อ ทั้งสองฝ่ายไปเป็นประเพณีสืบทอดกันมา ยาวนาน

ประเพณีและพิธีกรรม

ประเพณีต้อนรับปีใหม่ (กินวอร์ลาหู่)	เดือนมกราคม
ประเพณีปีใหม่กินวอร์ (เขาจะจาเว)	เดือนกุมภาพันธ์
พิธีกรรมก่อทราย	เดือนเมษายน
พิธีกรรมทำศาลา (ศาละเตเว)	เดือนเมษายน
มีพิธีกรรมสวดมนต์ ก่อนการเพาะปลูก	เดือนพฤษภาคม
พิธีทำบุญต้นข้าว	เดือนมิถุนายน

เข้า-ออกพรรษา สะเดาะเคราะห์ กินข้าวใหม่

ประเพณีแซก้อ (ก่อทราย)

ประเพณีแซก้อนี้มีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษปฏิบัติมา และสืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน ชนเผ่าละหู่ที่นับถือพุทธ (ผี) ซึ่งแซก้อ ตรงกับวันที่ 14 เมษายนของทุกปี และเป็นวันสงกรานต์ไทย ชนเผ่าลาหู่จะมีประเพณีแซก้อ เป็นประเพณีที่ปฏิบัติเพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศล ให้กับสิ่งล่วงลับที่ ทำไปแล้วในการประกอบอาชีพ ทำไร่ ทำสวนโดยที่ฆ่าสัตว์โดยตั้งใจ หรือไม่ตั้งใจ เชื่อว่าทำพิธีกรรมแซก้อแล้ว จะทำให้ไม่มีบาป แล้วอาชีพการทำไร่ ทำสวน ผลผลิตจะได้ดี และชีวิตการ เป็นอยู่เย็นเป็นสุข

การเตรียมสิ่งของที่จะไปประกอบพิธีกรรมแซก้อ แต่ละบ้านจะต้องจัดหาดอกไม้สวย ๆ นำมาใส่กระบอกไม้ไผ่เพื่อที่จะนำมาทำพิธีกรรม เช่น เตรียมเมล็ดพืชข้าว ข้าวโพด พริก เตรียมทราย เตรียมเทียนไขไปเก็บไว้ ณ จุดที่เคารพ ชาวบ้านก็จะมาพร้อมกัน ณ จุดศูนย์รวมของหมู่บ้านเพื่อที่จะช่วยการทำพิธีกรรมแซก้อ หรือทรายก้อ เตรียมชุดหลุมเล็ก ๆ ไว้เพื่อที่จะใส่เสาดอกไม้ลง

4.53

4.54

ที่มา : <http://lanna.mju.ac.th>

ภาพที่ 4.53 - 4.54 แสดงประเพณีแซก้อ

วันศีล

ชุมชนในแต่ละพื้นที่แต่ละแห่งวิถีการดำรงชีวิต และความเชื่อที่แตกต่างกันไป เพราะมาจากการสืบทอดจากบรรพบุรุษที่ไม่เหมือนกัน การกระทำใด ๆ ในความเชื่อที่ในสิ่งต่าง ๆ หรือที่เรียกว่าพิธีกรรม เพื่อที่จะให้ชาวบ้านได้มีการจัดการทำพิธีกรรมทางความเชื่อ โดยเฉพาะพิธีกรรมในวันศีลชาวลานูถือถือว่า เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่สำคัญที่ผู้เฒ่าหยุดงานเพื่อที่จะทำบุญรับศีล และจากไปประกอบพิธีกรรมก็จัดเตรียม น้ำ เทียน เข้าไปใน หอแห่ย์ เพื่อบูชาสักการะตามความเชื่อของชนเผ่าลานู การปฏิบัติตนในวันศีล ชาวลานูถือถือว่าวันศีลเป็นที่สำคัญวันหนึ่ง เพราะฉะนั้นชาวลานูจะพร้อมใจกันเพื่อหยุดงานต่าง ๆ อยู่แต่กับบ้าน พร้อมที่จะรับศีล

พิธีวันศีล

วันศีลของชาวลานูจะตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ และแรม 15 ค่ำ แต่วันศีลในช่วงปีใหม่จะตรงกับวันสามของปีใหม่ จะต้องงดการกินเนื้อสัตว์ การฆ่าสัตว์ การดื่มเหล้าในเมื่อวันศีล พวกเขามีความเชื่อว่าเป็นวันพักผ่อนของพวกเขา ตอนเย็นของวันศีลจะมีพิธีรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ แล้วโตโบจะกล่าวอวยพรทุก ๆ คน ดึก ๆ ค่ำคืน จะมีการประกอบพิธีในหอแห่ย์ (โบสถ์) แล้วเดินรำตีกลองและเป่าแคนกันอย่างสนุกสนานต่อหน้า

พิธีกรรมทางศาสนา

ผู้ไหว้ และบูชาขอพรสวดมนต์นั้นจะต้องเป็น “โตโบ” ซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สอนศาสนา และเป็นสื่อกลาง ระหว่างชาวบ้านกับเทพเจ้าอ้อซา นอกจากนี้โตโบยังต้องปฏิบัติหน้าที่ที่จะต้องดูแลรักษาหอแห่อีกด้วย

ปีใหม่

พิธีฉลองปีใหม่ ภาษาลานู (ลานู) เรียกว่าประเพณี เขาะเจ้าเว มีความหมายในภาษาไทย แปลว่า ปีใหม่การกินวอ พิธีฉลองปีใหม่ของลานู ไม่มีการกำหนดการเฉพาะเจาะจงแน่นอน จะเลือกเวลาที่สมาชิกส่วนใหญ่อยู่ และเสร็จสิ้นภาระกิจการทำงานทำไร่ ทำสวน จากการเก็บเกี่ยวพืชผลแล้ว อาจเป็นช่วงเดือนกุมภาพันธ์ มีนาคม หรือเมษายน ของแต่ละปีก็ได้ อีกทั้งทุกหมู่บ้านก็ไม่จำเป็นต้องจัดฉลองปีใหม่พร้อมกัน เพราะแต่ละหมู่บ้านจะมีความพร้อมไม่ตรงกัน เมื่อถึงช่วงฉลองปีใหม่ สมาชิกของหมู่บ้านที่ไปทำงานอยู่ห่างไกลจะเดินทางกลับมาร่วมงานฉลองปีใหม่ มีการฆ่าหมูดำ เพื่อนำเนื้อหมู และหัวหมูสังเวตต่อเทพเจ้า อ้อซา ลานูนับถือมาก ต่อจากนั้น ก็จะนำเนื้อหมูมาปรุงเป็นอาหารเลี้ยงกันอย่างสมบูรณ ในเทศกาลปีใหม่นี้ ชาวลานู (ลานู) จะนำข้าวเหนียวหนึ่งมาตาเสร็จ แล้วจะปั้นเป็นก้อนกลม เรียกว่า “อ้อนุ” หรือข้าวปุก จะนำไปใช้เป็นเครื่องถวายต่อเทพเจ้าอ้อซา

การทำบุญสะเดาะเคราะห์

ในการทำบุญสะเดาะเคราะห์ เมื่อชาวลานูได้รับเคราะห์ หรือมีการเจ็บป่วยไม่สบายกายและใจ ก็จะได้จัดเตรียม สิ่งของเพื่อไปให้ผู้นำทางศาสนา ทำพิธี ซึ่งชาวลานู เรียกว่า “คือตาเตเว” โดยเครื่องมือเหล่านี้ จะมีผู้บอกวิธีการทำ คือ ลาซ้อ ลาซ้อเป็นผู้เชี่ยวชาญเครื่องมือ ในการประกอบ พิธีกรรมเพื่อนำ ไปให้ผู้นำทางศาสนา หรือที่เรียกว่าโตโบ เพื่อสวดขอพรให้หายจากเคราะห์ร้ายต่าง ๆ หรือเคราะห์ที่จะมาถึง นอกจากนี้ ยังมีสิ่งของที่จะต้องเตรียมเพื่อนำไปประกอบการทำพิธีกรรม คือ 1. เทียน ถือว่าให้นำไปจุดเพื่อ แสงสว่าง ในการประกอบพิธีกรรม 2. สำลี หรือ ฝ้าย สำลีต้องเป็นสีขาว ชาวลานูถือว่า สำลีหรือฝ้ายนี้ จะไป รับคำพูดที่เคยพูดไม่ดี หรือผู้ให้ร้ายแก่ผู้อื่น 3. ฝ้ายขาว เพื่อความสะอาดและความบริสุทธิ์ ฝ้ายจึงต้องเป็นผ้าสีขาว 4. น้ำ เพื่อนำไปล้างมือผู้นำศาสนาหรือโตโบ 5. ด้าย การพิธีจะต้องเป็นด้ายขาวเหมือนกัน สำหรับด้ายนี้ เมื่อโตโบทำพิธีเสร็จก็เอาผูกข้อมือหรือห้อยคอ เพื่อป้องกันอันตรายสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทั้งหมด จะเห็นได้ว่าอุปกรณ์ที่นำไปทำประกอบกับเครื่องมือ ในการประกอบพิธีกรรมนั้นจะต้องเป็นสีขาว ชาวลานู หรือแม้แต่ศาสนาใดก็ตาม จะใช้สีขาวในการประกอบพิธีกรรมถือว่า เป็นสีแห่งความบริสุทธิ์และถือ

ว่าเป็นมงคลความเชื่อของ ชาวลานูมีความเชื่อเรื่องบาป บุญ คุณ โทษ ซึ่งมีความเหมือนกับศาสนาพุทธในประเทศไทย แต่ต่างกันตรงที่การขอพรกับเทพเจ้า การทำพิธีและการปฏิบัติธรรม ลานูทำให้ได้ทราบถึงเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ถึงแม้ว่าพิธีกรรมของชาวลานูใช้เวลาในการทำพิธีกรรมไม่นานนัก แต่ก็เชื่อว่ามีความหมายต่อการดำรงชีวิตในอนาคตได้เป็นอย่างมาก

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

บ้านแม่สลัก ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

สภาพกายภาพของชุมชน

ที่ตั้งและอาณาเขต

ชุมชนบ้านแม่สลักเป็นชุมชนซึ่งอยู่ติดกับถนนสายหลัก เชื่อมต่อกับอำเภอแม่อาว จังหวัดเชียงใหม่ การคมนาคมค่อนข้างสะดวก พื้นที่ในชุมชนแวดล้อมไปด้วยภูเขา ตั้งอยู่บนเนิน และที่สูงบริเวณภูเขาโดยมีแม่น้ำกกไหลผ่าน มีระบบสาธารณูปโภคที่ครบครัน ความเป็นมาของชุมชนเริ่มตั้งแต่พ.ศ. 2512 ชาวบ้านได้แต่งตั้งผู้นำหมู่บ้านชั่วคราว โดยให้นายแก่นวอยเป็นผู้นำหมู่บ้าน ก่อนนั้นหมู่บ้านแม่สลักยังไม่มีชื่อที่ชัดเจน ต่อมาจึงได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านว่า “แม่สลัก” เพราะมีผู้หญิงคนหนึ่งออกไปหาของป่าเพื่อนำมาเลี้ยงชีพ และขณะที่กำลังหาของป่าอยู่นั้นได้มีเสือตัวหนึ่งมากัดผู้หญิง ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า แม่เสือสลัก ต่อมาพ.ศ. 2520 จึงได้แต่งตั้งนาย จันโจว แซ่ลิ่ว เป็นผู้นำชั่วคราว จนปีพ.ศ. 2534 จึงเกิดการเลือกตั้งและนางสุนีย์ เพชรรัตน์มณีจึงได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 4.55 แสดงภาพหมู่บ้านแม่สลัก

ลักษณะทางกายภาพของชุมชน

ชุมชนเป็นลักษณะภูเขาสูง มีการกระจายตัวของการตั้งชุมชนตามกลุ่มชาติพันธุ์ ตามแนวเขา โดยภายในชุมชนมีถนนใหญ่ตัดผ่านในเขตพื้นที่ด้านล่าง และเป็นพื้นที่สำหรับปลูกข้าว และการเกษตร ส่วนบริเวณด้านบนภูเขาการคมนาคมยังไม่สะดวกมากนัก และประกอบไปด้วยพื้นที่ป่าเป็นส่วนใหญ่

ทรัพยากรของชุมชน

ข้อมูลสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน/ชุมชน

พื้นที่อาศัย 50 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร 970 ไร่ ทำนาปีละ 1 ครั้ง

พื้นที่ทำนา 200 ไร่ พื้นที่ทำไร่/ทำสวน 770 ไร่

ป่าชุมชน 3 แห่ง จำนวน 6,300 ไร่

แหล่งน้ำสาธารณะ 3 แห่ง คือแม่น้ำห้วยเจริญ ลำน้ำห้วยกุ่ม แม่น้ำแม่สลัก สำหรับเป็นแหล่งน้ำเพื่อการบริโภคและการเกษตร และฝาย 5 จุดจากแม่น้ำห้วยหวายเพื่อชลอน้ำใช้บริโภค

ประปาภูเขา 3 แห่ง ผู้ใช้ 105 ครัวเรือน

โบสถ์ 4 แห่ง

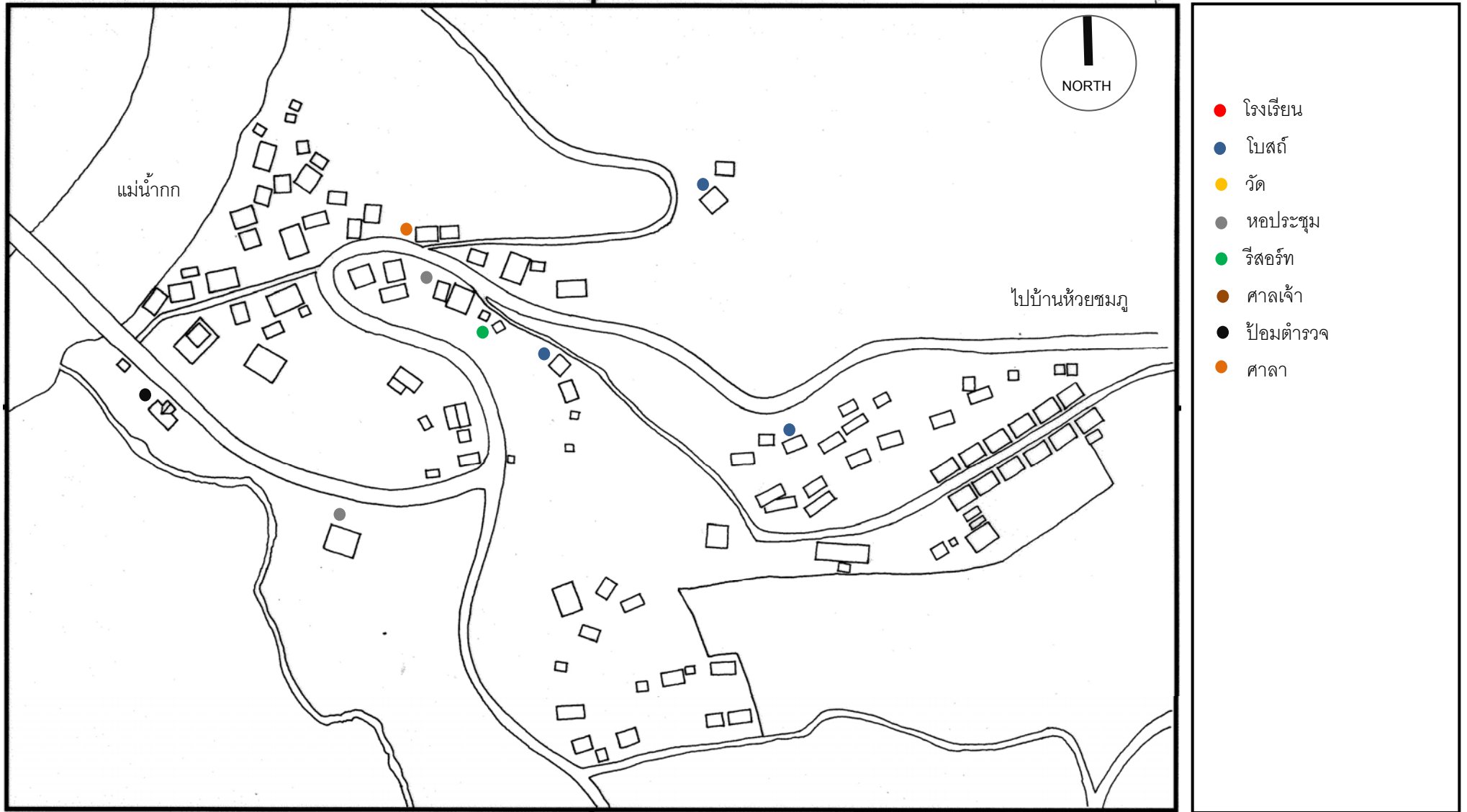
วัดแม่สลัก (ศาลเจ้า) 1 แห่ง มีวัดภายในหมู่บ้านแต่ไม่มีพระประจำวัด

โรงเรียน ภายในชุมชนไม่มีโรงเรียนของกรมสามัญศึกษาภาครัฐ มีเพียงโรงเรียนสอนภาษาจีน ซึ่งเด็กนักเรียนต้องเดินทางไปศึกษาในโรงเรียนอีกหมู่บ้านหนึ่ง
สถานพยาบาล ภายในชุมชนไม่มีสถานพยาบาล ต้องเดินทางไปยังโรงพยาบาลแม่ฮ้อย ที่ค่อนข้างไกล และไม่มีตลาดภายในหมู่บ้าน โดยชาวบ้านจะนำผลผลิตมาวางขายหน้าบ้านและตลอดริมทาง

ที่มา : www.Google-map.com

ภาพที่ 4.56 แสดงชุมชนบ้านแม่สลัก

ภาพที่ 4.57 แสดงชุมชนบ้านแม่สลัก

ลักษณะของเรือน

บ้านแม่สลักประกอบด้วยหลายชนเผ่า สภาพบ้านเรือนจึงมีความแตกต่างกัน ทั้งรูปแบบบ้านคอนกรีตและผนังไม้ไผ่ชั้นเดียวแบบจีนฮ่อ หรือบ้านยกพื้นสูงปูนผสมไม้

ภาพที่ 4.58 – 4.62 แสดงบ้านเรือนในชุมชนบ้านแม่สลัก

ระบบนิเวศน์ของชุมชน

มีลักษณะเป็นป่าเขา มีถนนสายหลักตัดผ่านหมู่บ้าน และมีแม่น้ำกกไหลผ่าน บริเวณหมู่บ้านมีไร่นา สวนที่ชาวบ้านเพาะปลูก สภาพโดยทั่วไปมีความอุดมสมบูรณ์ ระบบสาธารณโภคใช้ไฟฟ้า ใช้น้ำประปาภูเขาแต่น้ำประปาจะขาดแคลนในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของเกษตรกร

ภาพที่ 4.63 – 4.64 แสดงสภาพแวดล้อมของชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและแม่น้ำ

กลุ่มชาติพันธุ์

การตั้งถิ่นฐาน หมู่บ้านแม่สลักตั้งอยู่ริมแม่น้ำกก ติดกับอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ ในปีพ.ศ. 2505 มีประชากรเข้ามาอาศัยอยู่หลายเชื้อชาติ เช่น ลahu จีน เย้า ไทยใหญ่จำนวน 5 หลังคาเรือน ต่อมาประชากรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนมีประชากร 120 คน ปัจจุบันประกอบไปด้วยอาข่า, ลahu, จีนและ เย้า

การตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะการตั้งหมู่บ้าน ตั้งหมู่บ้านตามภูเขาหรือสันเขาที่เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านจะต้องมีพื้นที่กว้างขวาง เพียงพอสำหรับ เด็ก ๆ วิ่งเล่นและใช้เป็นที่ชุมนุมของชาวบ้านในพิธีกรรมหรืองานฉลองต่างๆ ได้ด้วย หมู่บ้านต้องไม่ห่างไกลจากแหล่งน้ำมากนัก

วิถีและการดำรงชีวิต

การดำรงชีวิตส่วนใหญ่คือการทำไร่ ทำนา ทำสวน หาของป่า และออกไปรับจ้างนอกพื้นที่ ด้านอาหารการกิน ชาวบ้านจะทำกินตามแบบชนเผ่าในแต่ละเผ่า โดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้และภูมิปัญญาในหลายๆด้าน ด้านการแต่งกายจะแต่งกายตามแบบสมัยใหม่ โดยการแต่งกายตามแบบชนเผ่าจะหาได้เมื่อถึงเทศกาลของหมู่บ้าน โดยมีการทอผ้าประจำเผ่า ช่างไม้และการก่อสร้างตามแบบภูมิปัญญาชุมชน

การคมนาคม

การเดินทางในอดีตค่อนข้างลำบาก แต่ในปัจจุบันมีเส้นทางถนนสายหลักตัดผ่านหมู่บ้าน การสัญจรจึงสะดวกมากขึ้น แต่ยังคงมีปัญหาเรื่องของสะพาน บ้ายจราจร สัญญาณไฟ และเส้นทางในหมู่บ้านบางส่วนที่ยังรอการพัฒนา โดยเฉพาะในฤดูฝนถนนบางส่วนยังเป็นหลุมเป็นบ่อ ถนนเกิดความเสียหาย ดินถล่ม เกิดปัญหาระบบทางสัญจรและทำให้พืชผลเสียหาย

องค์ประกอบและความสัมพันธ์

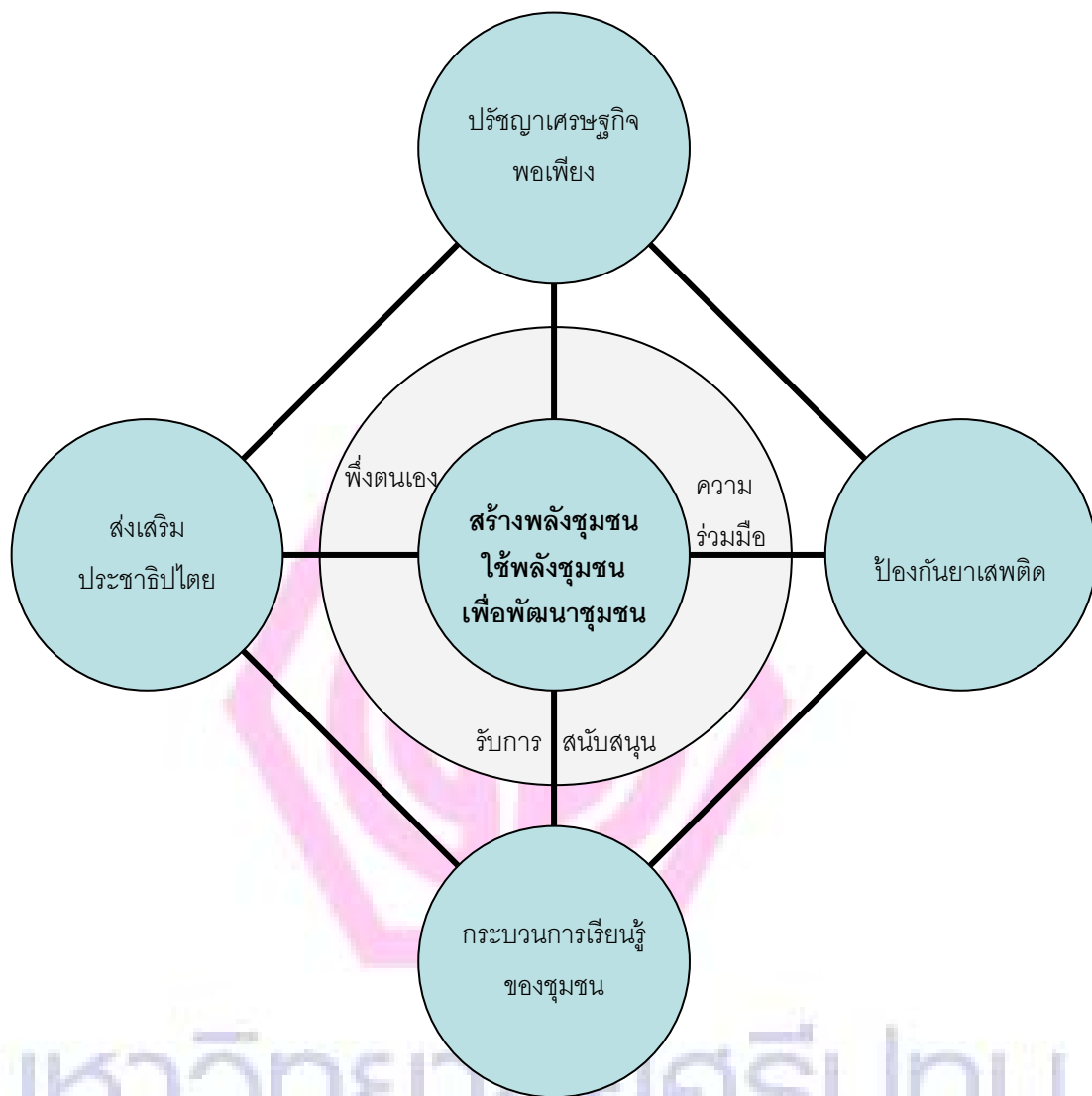
วิถีชีวิต

อาชีพและความเป็นอยู่

ส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่ส่วนมากยังขาดความรู้ด้านการเกษตรทำให้ได้ผลผลิตน้อย และยังไม่ได้คุณภาพ และพื้นที่เพาะปลูกไม่เพียงพอต่อความต้องการ

โครงสร้างสังคมและชุมชน

ภายในชุมชนมีการจัดทำกฎระเบียบ เพื่อการบริหารจัดการคนในชุมชน และมีระบบการดูแลเพื่อไม่ให้มีการฝ่าฝืนตลอดจนมีแผนชุมชน เพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์จังหวัดเชียงราย การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน แผนชุมชน (2553) โดยเริ่มจากการกระตุ้นจิตสำนึกและความรับผิดชอบของประชาชนในชุมชนให้มีจิตสาธารณะ ร่วมกันคิด เรียนรู้ตลอดจนวิเคราะห์ เพื่อให้รู้และเข้าใจตนเองโดยใช้กระบวนการชุมชน โดยการสำรวจข้อมูลปัญหาและศักยภาพของชุมชน วิเคราะห์สาเหตุ เพื่อกำหนดอนาคตและทิศทางของการพัฒนาชุมชน

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

ภาพที่ 4.65 แผนชุมชนบ้านแม่สลัก ปี 2553

คติความเชื่อ

ความเชื่อของคนในหมู่บ้าน เป็นความเชื่อแต่ละชนเผ่า โดยเชื่อตามหลักศาสนา คือ พุทธ คริสต์ และผี

คติความเชื่อ

อาข่ามีความเชื่อและนับถือผีเหมือนชาวเขาเผ่าอื่นๆ ในรอบปีหนึ่งๆก็จะมีพิธีกรรมที่สำคัญ ได้แก่ พิธีปีใหม่ ไล่ชิงช้า พิธีเลี้ยงผีหมู่บ้าน พิธีเลี้ยงผีบ่อน้ำ พิธียะอูผี พิธีห่มหมี่ พิธีส่งผี พิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ฯลฯ เนื่องจากอาข่ามีความเชื่อเรื่องผี และสิ่งเร้นลับในธรรมชาติ จึงต้องคอยระมัดระวังไม่ให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อสิ่งดังกล่าว ดังนั้นก่อนทำสิ่งใดอาข่าจะตรวจดูโชคกลางเสียก่อน บางทีก็มีการเสี่ยงทาย บางทีก็ถือเอาปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติว่าเป็นการบอกกลางดีดางร้าย

อาข่านับถือผีและผีบรรพบุรุษซึ่งถือว่าเป็นผีที่ดีที่สุด ทุกครัวเรือนจะมีหิ้งผีบรรพบุรุษไว้เช่นไหว้ปีละ ๙ ครั้ง รองลงมาได้แก่ผีใหญ่ซึ่งถือว่าเป็นหัวหน้าผีทั้งปวง และเป็นตนเดียวที่อยู่บนสวรรค์ มีหน้าที่ดูแลและความทุกข์ให้แก่อาข่า พิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษ แม้ว่าจะมีการเลี้ยงผีบรรพบุรุษทุกครั้งที่มีการเลี้ยงผีอย่างอื่นแล้วก็ตาม แต่ยังมีพิธีกรรมเลี้ยงผีบรรพบุรุษอีกครั้งหนึ่งหลังจากปีใหม่ ซึ่งจะมีขึ้นราวๆ ต้นเดือนมกราคมของทุกปี

ที่มา : ศูนย์ประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชาวไทยภูเขา (ศอช .)

<http://www.contothailand.org/independentfile/INDEX.ASP>

ประเพณีและพิธีกรรม

ประเพณีต่างๆของชุมชนจะขึ้นอยู่กับความเชื่อในแต่ละชนเผ่า แต่ละชุมชน โดยมีเทศกาลต่างๆดังนี้

เทศกาลกินวอ	เดือนมกราคม
เทศกาลตรุษจีน	เดือนมกราคม – กุมภาพันธ์
ไหว้เจ้า	เดือนมีนาคม
เซ็งเม้ง	เดือนเมษายน
สารทจีน	เดือนสิงหาคม
ไหว้พระจันทร์	เดือนกันยายน
ประเพณีกินข้าวใหม่	เดือนตุลาคม
ลอยกระทง	เดือนพฤศจิกายน
คริสต์มาส	เดือนธันวาคม

ประเพณีกินวอ
 ประเพณีรดน้ำดำหัว
 ประเพณีกินข้าวใหม่

พิธีกรรมของชนเผ่าอาข่า

พิธีกรรมของชุมชนมีอยู่ด้วยกัน 9 พิธีคือ

พิธีขึ้นปีใหม่ จัดขึ้นในเดือนธันวาคมใช้เวลา 4 วัน

พิธีท่อมมี เป็นพิธีเกี่ยวกับการเกษตร มีในราวปลายเดือนเมษายนก่อนลงมือทำไร่

พิธีทำประตุมูบ้าน ทำประตุมูบ้านทุกๆปีเพื่อระลึกถึง “ สุมิโอะ ” บรรพบุรุษของอาข่า มีขึ้นราว กลางเดือนเมษายนใช้เวลา 2 วัน

พิธียะอูผี เป็นพิธีบวงสรวงผีใหญ่จัดขึ้นราวๆ ปลายเดือนเมษายนใช้เวลา 3 วัน

พิธีเลี้ยงผีบ่อน้ำ เป็นพิธีเช่นบวงสรวงบ่อน้ำประจำหมู่บ้านเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของพืชไร่จัดให้ มีขึ้นในเดือนเมษายนก่อนลงมือทำไร่

พิธีไล่ชิงช้า พิธีนี้จัดขึ้นเพื่อระลึกถึงเทพธิดาผู้ประทานความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พืชผลที่กำลังงอกงามในไร่จัดให้มีขึ้นราวเดือนสิงหาคม-กันยายน

พิธีกินข้าวใหม่ จัดขึ้นเพื่อฉลองรวงข้าวสุกและขอบคุณต่อผีไร่ จัดขึ้นราวเดือนตุลาคม

พิธีส่งผีเมื่อสิ้นฤดูฝนของทุกๆปี ราวๆปลายเดือนตุลาคม เมื่อว่างจากงานในไร่ จะทำพิธีไล่ผีออกจากหมู่บ้าน ผีเหล่านี้ถ้าจะมากับน้ำฝนเมื่อสิ้นฤดูฝนแล้วจะถูกขับไล่ออกไปจากหมู่บ้านพร้อมกับฤดูฝนที่กำลังจะหมดไป

ประเพณีของชนเผ่าจีนฮ่อ

ปีใหม่

ชาวฮ่อมี่งานปีใหม่อย่างเดียวกับจีน มีการจุดประทัด นำถาดหัวหมู ขาหมู เป็ด ไก่ ซึ่งทาสีแดง ขนมปลาปา (ขนมชนิดหนึ่ง) ผลไม้ กล้วยเทียน ผลไม้มีสีส้มจีนซึ่งเรียกว่า “ ฮ้วงโก้ ” ลูกเซอริที่เรียกว่า “ ลี่ซื่อ ” นำไปเซ่นเจ้างานปีใหม่มี 3 วัน ทุกคนต่างหยุดงาน และต่างกายสวयงามเลี้ยงสุราอาหาร ให้ของขวัญแก่กัน มีการไหว้บิดามารดาหรือสามีภรรยาที่ล่องลับไปแล้วที่สุสานมีการเล่นการพนันทุกประเภทซึ่งทางเจ้าเมืองเปิดให้มีการประมูลและ เล่นกันอย่างเปิดเผย

การตาย

เมื่อมีคนตายภายในบ้าน จะจัดงานศพ 1 คืน หรือ 2 วัน มีการพั้นนเลี้ยงสุราอาหารแก่ผู้เฒ่า
ชาวบ้าน ไม่มีสวดมนต์ ญาติพี่น้องหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะนุ่งผ้าขาวห่มขาว เอาศพบรรจุโลง
ร้องให้เดินตามศพไม่มีการแห่ เมื่อนำไปฝังเสร็จแล้วต้องไว้ทุกข์ถึงผู้ตายเป็นเวลาหลาย

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

4.3 ผลกระทบและความเปลี่ยนแปลง

4.3.1 ด้านสภาพกายภาพของชุมชน

จะเห็นได้ว่ารูปแบบของเรือนพื้นถิ่น เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในเขตชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนบ้านรวมมิตร จะพบเห็นรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่ไม่ได้คงเอกลักษณ์ดั้งเดิมเอาไว้ โดยมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองต่อบริบททางเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 4.5 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะของบ้านเรือน

ลักษณะของบ้านเรือน		
ชุมชน	สภาพดั้งเดิม	สภาพที่เริ่มเปลี่ยนแปลง
บ้านรวมมิตร		
บ้านจะคือ		
บ้านแม่สลัก		

ตารางที่ 4. 6 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะของการคมนาคม

ลักษณะของถนน		
ชุมชน	สภาพดั้งเดิม	สภาพที่เริ่มเปลี่ยนแปลง
บ้านรวมมิตร		
บ้านจะคือ		
บ้านแม่สลัก		

ด้านเศรษฐกิจของชุมชน

บ้านรวมมิตรในปัจจุบันมีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างชัดเจนทั้งจากความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในหมู่บ้านอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะการขี่ช้าง ทั้งนี้เริ่มจากไม่กี่แห่งและขยายตัวเข้าไปภายในหมู่บ้าน ดังนั้นทำให้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมีผลต่อชาวบ้านส่วนใหญ่

บ้านจะคือ เศรษฐกิจส่วนใหญ่ยังคงเป็นด้านการเกษตรเป็นหลัก แต่ด้านการท่องเที่ยวยังเป็นเฉพาะรูปแบบโฮมสเตย์ในบางส่วน และมักจะเป็นนักท่องเที่ยวอิสระที่เข้ามาเองเนื่องจากยังเป็นหมู่บ้านที่ยังคงมีรูปแบบ วิถีชีวิตตามชนเผ่าอยู่มาก

บ้านแม่สลักยังคงเป็นการทำการเกษตร ทำนา และปลูกพืชไร่ เนื่องจากชุมชนไม่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่ชัดเจนส่วนใหญ่จะทำไร่กระเทียม ไร่ฝัก และไม้ผล ได้แก่ มะม่วง ลิ้นจี่ ซึ่งถือเป็นอาชีพดั้งเดิม แต่ปัจจุบันมีพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ ซึ่งเข้ามาพร้อมกับการบุกเบิกพื้นที่ ขยายพื้นที่ป่าด้วยวิธีการต่าง ๆ คือ การทำสวนส้ม บางพื้นที่มีการโค่นล้มไม้ผลชนิดเดิมเพื่อเปลี่ยนมาปลูกส้ม ซึ่งเป็นที่มาของการใช้ทรัพยากรน้ำแบบทวีคูณ และสร้างปัญหาให้กับชุมชนในด้านการใช้สารเคมีแบบขาดหลักวิชาการของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกสวนส้ม

ตารางที่ 4.7 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะรูปแบบการค้า

รูปแบบของการค้า		
ชุมชน	สภาพดั้งเดิม	สภาพที่เริ่มเปลี่ยนแปลง
บ้านรวมมิตร		
บ้านแม่สลัก		

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้สามารถสรุปผลวิจัยจากคำถามในงานวิจัยดังนี้คือการดำรงอยู่และวิถีชีวิตตลอดจนวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ชนเผ่าในชุมชนมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำตลอดจนสภาพแวดล้อมอย่างไร โดยมีผลการวิจัยดังนี้คือ

5.1 สรุปความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม

5.1.2 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับแม่น้ำ

องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและแม่น้ำ พบว่ามีความสัมพันธ์กันในหลายๆด้าน โดยในแต่ละชุมชนที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ล้วนมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำ ทั้งวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ เพราะแม่น้ำมักเป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีพ เนื่องจากในชุมชนส่วนใหญ่ดำรงชีพด้วยการเกษตรกรรม การทำไร่ ทำนา มีการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีทั้งไว้ใช้งาน เป็นอาหารและเช่นสังเวศ ตลอดจนมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำ เช่นประเพณีสงกรานต์ และเพื่อการประกอบพิธีกรรมทางด้านความเชื่อต่างๆ เช่นพบว่าชนเผ่าลาหู่ในหมู่บ้าน จะคือจะมีพิธีกรรม เกี่ยวกับสายน้ำ เช่นประเพณีกินวอ เป็นต้น

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

ตารางที่ 5.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับแม่น้ำ

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับแม่น้ำ					
ชุมชน	กลุ่มชาติพันธุ์	สภาพแวดล้อม	องค์ประกอบและความสัมพันธ์		
			วิถีชีวิต	คติความเชื่อ	ประเพณี-พิธีกรรม
<p>บ้านรวมมิตร</p> 	<p>ประกอบด้วย กะเหรี่ยง ม้ง มูเซอ อาข่า ล่าหู่ ลีซอ ไทลื้อและคนพื้นเมือง โดยประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวกะเหรี่ยง</p>	<p>เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว มีปางช้างสำหรับพานักท่องเที่ยวเที่ยวบริเวณโดยรอบหมู่บ้าน บ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่นมีถนนสายหลักตัดผ่านหมู่บ้าน และมีแม่น้ำกกไหลผ่าน</p>	<p>ชุมชนกะเหรี่ยงรวมมิตรมีความสัมพันธ์กับแม่น้ำกก ทั้งจากการคมนาคม การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และการใช้ในการดำรงชีพ การทำนา ทำไร่</p>	<p>-เชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของแม่น้ำ ลำธาร - เชื่อในแม่ย่านางที่คุ้มครองเรือในการเดินทางคมนาคมทางน้ำ</p>	<p>ประเพณีดำหัวจ้าง (ช้าง)</p>
<p>บ้านจะคือ</p> 	<p>ประชากรส่วนใหญ่และเกือบทั้งหมดของหมู่บ้านเป็นชาวล่าหู่หรือมูเซอ</p>	<p>ชุมชนเป็นลักษณะเป็นป่าเขาล้อมรอบหมู่บ้าน มีแม่น้ำไหลผ่าน ถนนเป็นดินลูกรัง พื้นที่ทำไร่ ทำนาจะเป็นลักษณะขั้นบันได โดยมีพื้นที่ทำสวนจะอยู่บริเวณรอบหมู่บ้าน เนินเขา สันเขา และตามห้วยและแม่น้ำสายรอง</p>	<p>ชนเผ่าล่าหู่ส่วนหนึ่งในชุมชนยังชีพด้วยการเป็นจับปลาในแม่น้ำ นอกเหนือจาก ปลูกข้าว และข้าวโพด เพื่อการบริโภคในครัวเรือน</p>	<p>เชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของแม่น้ำ ลำธาร</p>	<p>พิธีกรรมก่อทราย</p>

ตารางที่ 5.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับแม่น้ำ (ต่อ)

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับแม่น้ำ					
ชุมชน	กลุ่มชาติพันธุ์	สภาพแวดล้อม	องค์ประกอบและความสัมพันธ์		
			วิถีชีวิต	คติความเชื่อ	ประเพณี-พิธีกรรม
<p>บ้านแม่สลัก</p> 	<p>ประชากรประกอบไปด้วยชาวอาข่า, ลานู, จีนและ เย้า</p>	<p>มีลักษณะเป็นป่าเขา มีถนนสายหลักตัดผ่านหมู่บ้าน และมีแม่น้ำกกไหลผ่านบริเวณหมู่บ้านมีไร่นา สวนที่ชาวบ้านเพาะปลูก สภาพโดยทั่วไปมีความอุดมสมบูรณ์</p>	<p>การดำรงชีวิตส่วนใหญ่คือการทำไร่ ทำนา ทำสวน หาของป่า และออกไปรับจ้างนอกพื้นที่ด้านอาหารการกินชาวบ้านจะทำกินตามแบบชนเผ่าในแต่ละเผ่า</p>	<p>-เชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของแม่น้ำ ลำธาร</p>	<p>ประเพณีลอยกระทง พิธีส่งผีเมื่อสิ้นฤดูฝน (ชาวอาข่า)</p>

5.1.2 ด้านสภาพกายภาพของชุมชน

ผังหมู่บ้านและระบบนิเวศน์ของชุมชน

จากนโยบายในการพัฒนาชาวเขา ขจัดภัย อนุรักษ์พัฒนา (2538) รัฐบาลได้มุ่งเน้นแก้ปัญหาในระยะแรกในการพัฒนาสงเคราะห์ชาวเขา ทั้งการวางนโยบาย และดำเนินโครงการต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายและจัดที่ดินทำกินให้แก่ชาวเขา เพื่อทำการเพาะปลูก ส่งเสริมการเกษตรแบบถาวรเพื่อหยุดยั้งการทำไร่เลื่อนลอย ทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชนในพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะริมฝั่งแม่น้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในดารดำรงชีพ แต่ในขณะเดียวกันพื้นที่ของชุมชนต่างๆ ส่วนใหญ่ยังเป็นพื้นที่บุกรุก ที่ยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ ตลอดจนการขยายตัวของชุมชนบางแห่งยังคงเป็นไปอย่างไร้ทิศทาง ขาดการดำเนินการที่เหมาะสม การจัดวางผังชุมชนแต่เดิมเกิดจากความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ เช่นตำแหน่งการปลูกเรือน หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดจากการเสี่ยงทายตามความเชื่อ ทำให้การจัดวางตำแหน่งของสถานที่ต่างๆเป็นไปตามลักษณะเฉพาะถิ่นตามชนเผ่า

เรือนพื้นถิ่น

ด้านของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ของชนเผ่าต่างๆ จะพบว่าแต่เดิม (วิวัฒน์ เตมียพันธ์ ,2537 : 43) อิทธิพลของสภาพแวดล้อมของป่าเขามีผลต่อรูปแบบของการก่อสร้าง โดยนำวัสดุที่ใกล้ตัวมาใช้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการดำรงอยู่เท่าที่จำเป็น แสดงถึงความประหยัดและเรียบง่าย และรูปทรงที่มีสัดส่วนสวยงาม สอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยทางวัฒนธรรม แต่ในปัจจุบันจากการศึกษาในชุมชนทั้ง 3 แห่ง จะเริ่มมองเห็นความเปลี่ยนแปลงในหลายๆด้าน เช่นเรื่องการใช้วัสดุท้องถิ่นไปเป็นวัสดุสมัยใหม่มากขึ้น จนบ้านเรือนบางแห่งไม่สามารถหารูปแบบเอกลักษณ์แบบดั้งเดิมได้ สาเหตุหนึ่งมาจากการขาดแคลนวัสดุก่อสร้างจากธรรมชาติ เพราะการลดจำนวนลงของต้นไม้ใหญ่ในป่า ตลอดจนการต้องการความสะดวกสบาย และต้องการยกระดับชีวิตให้ดีขึ้นและทันสมัยตามอย่างคนในเมืองมากขึ้น

5.1.3 ด้านวิถีชีวิต คติความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม

ในปัจจุบันพบว่าวิถีชีวิตในด้านต่างเริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายๆด้าน เช่นในชุมชนบ้านรวมมิตร เช่นการทำไร่ของชนเผ่ากะเหรี่ยงแต่เดิมเริ่มเลื่อนหาย จากอดีตที่ชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ได้ยึดอาชีพทำนา ทำสวนเลี้ยงช้างเพื่อการเกษตร ก็ปรับเปลี่ยนไปสู่การท่องเที่ยว กลายเป็น

อาชีพใหม่ เช่นการบริการทัวร์ช้าง การเดินป่า และการค้าขาย เข้ามาแทนที่ ตลอดจนถึงภัยด้านกิจกรรมทางการค้ามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และมีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

หรือในส่วนของพิธีกรรมแบบดั้งเดิม จะหาดูได้ยากมากขึ้น การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา บางอย่างจะไม่ทำกันสำหรับคนในยุคปัจจุบัน จะมีส่วนน้อยมากที่จะให้ความสำคัญตรงจุดนี้ เนื่องจากการทำพิธีแบบดั้งเดิมต้องใช้เวลา นาน ในสังคมที่คนปัจจุบันต้องเร่งรีบ จึงมีการย่นระยะเวลา ทำให้ส่วนสำคัญของพิธีได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นแบบใหม่ คือ รวดเร็ว และลดขั้นตอนของบางออกไป

การรับเอาวัฒนธรรมเมืองเข้ามา ทำให้รูปแบบของวัฒนธรรมดั้งเดิมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ดังจะเห็นได้จาก วิถีชีวิต การแต่งกาย ทำให้วัฒนธรรมพื้นถิ่นเริ่มมีการสูญหายและในส่วนของประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ พบว่างานประเพณีหรือกิจกรรมไม่ได้ถูกจัดขึ้นตามเดิม แต่จะพบเห็นได้ในลักษณะการรวมกลุ่มภายใต้การบริหารจัดการในส่วนของจังหวัด เพื่อวัตถุประสงค์ต่อการท่องเที่ยว โดยกำหนดเป็นปฏิทินสำหรับโปรแกรมการท่องเที่ยวที่แสดงการแต่งกายและวัฒนธรรมชนเผ่า และผลจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่มีการรักษารูปแบบดั้งเดิมที่ชัดเจน ไม่มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อวัฒนธรรมชนเผ่า ขาดข้อมูลข่าวสาร ก็ทำให้ วัฒนธรรม คติความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมต่างๆเริ่มสูญหายไปในปัจจุบัน

5.2 ผลกระทบและความเปลี่ยนแปลง

ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์

1. การเพิ่มขึ้นของประชากรและนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการดำเนินการต่างๆ เช่นที่พัก การบุก รุกที่ดิน ทำให้เกิดปัญหาตามมา
2. การใช้สารเคมีในการเกษตรกรรม เกิดสารพิษและปัญหาต่อระบบนิเวศน์
3. การท่องเที่ยวที่ผ่านลำน้ำกก ก่อให้เกิดผลกระทบกับสภาพชุมชน และธรรมชาติริมฝั่งน้ำ โดยที่นักท่องเที่ยวขาดความเข้าใจต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์

ปัญหาด้านวัฒนธรรม

1. การเปลี่ยนทางสังคม และเศรษฐกิจทำให้เกิดผลกับวิถีชีวิตทั้งทางด้านกายภาพและด้าน จิตสำนึก
2. ขาดการส่งเสริมการอนุรักษ์ที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม มองไม่เห็นคุณค่าอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

แนวทางในการปรับปรุงและอนุรักษ์

การดำเนินงานวิจัยเรื่องการอนุรักษ์ชุมชนตามสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ริมแม่น้ำกก ได้ดำเนินงานตามกรอบแนวคิดในพื้นที่ศึกษาจำนวน 3 ชุมชน ซึ่งทำให้ทราบรายละเอียดของความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและแม่น้ำตลอดจนสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างกันไป

ปัจจุบันชุมชนหลายแห่งยังขาดการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ชุมชน เนื่องจากยังพบปัจจัยและปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต ทำให้ชุมชนมุ่งสู่การแก้ปัญหาในระดับพื้นฐานของชุมชน เช่น ถนน ระบบสาธารณูปโภค การดำรงชีวิตพื้นฐานต่างๆ

และจากยุทธศาสตร์พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย จากแผนปฏิบัติราชการ 4 ปี พ.ศ. 2552 – 2555 ยุทธศาสตร์พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย เชียงรายเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของล้านนา (Chiang Rai Capital of Lanna) และพัฒนาการท่องเที่ยวเน้นฐานเศรษฐกิจที่ยั่งยืนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และเชิงสุขภาพ ดังนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการอนุรักษ์ชุมชน ตามรูปแบบลักษณะเฉพาะตัวของชุมชน โดยขึ้นอยู่กับอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนและชาติพันธุ์ที่อาศัยในชุมชน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมกับแม่น้ำกก

จากการวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ จึงสามารถกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ในระยะสั้นและระยะยาว โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

แนวทางในระยะสั้น

1. จัดตั้งตัวแทนจากชุมชน ดำเนินงานกับหน่วยงานด้านการอนุรักษ์ เช่น มูลนิธิกระจกเงา องค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ชุมชน เพื่อดำเนินการด้านการวางแผน และแนวทางการอนุรักษ์
2. ส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะในบางกิจกรรมสามารถส่งเสริมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

แนวทางในระยะยาว

1. จัดทำแนวทาง เพื่อรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณค่าทางวัฒนธรรม เพื่อความยั่งยืนของชุมชน
2. สร้างความเข้าใจ และตระหนักต่อคุณค่าทรัพยากรทางวัฒนธรรม เพื่อชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนระบบการจัดการทรัพยากรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง
3. ส่งเสริมผู้คนในชุมชนมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ ดูแลรักษาแต่ขาดความเข้าใจต่อกระบวนการต่างๆประชาสัมพันธ์ให้ท้องถิ่น จูงใจให้เห็นความสำคัญ ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงอนุรักษ์โดยเฉพาะผู้นำท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมและเป็นผู้ดำเนินการฟื้นฟูเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างเข้าใจ ตลอดจนรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว
4. ในด้านการท่องเที่ยว ต้องส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวและชาวบ้านในชุมชนเข้าใจในหลักการและแนวคิดในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบและเหมาะสมกับท้องถิ่นตลอดจนจัดระเบียบการใช้พื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว

สรุป

การดำเนินงานวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ชุมชน ได้ดำเนินงานตามกรอบแนวคิดในพื้นที่ศึกษาจำนวน 3 ชุมชน ซึ่งทำให้ทราบรายละเอียดของความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและแม่น้ำตลอดจนสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างกันไป ดังนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการอนุรักษ์ชุมชน โดยเข้าใจลักษณะเฉพาะตัวของชุมชน โดยขึ้นอยู่กับอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนและชาติพันธุ์ที่อาศัยในชุมชน โดยให้เกิดความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมกับแม่น้ำกก และสำหรับงานวิจัยเพิ่มเติมครั้งต่อไปควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับชุมชนอื่น ๆ ที่มีความเชื่อมโยงในแง่บริบททางวัฒนธรรมต่อกัน และจากพื้นที่ที่แตกต่างกันออกไป

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กรมอุทยานแห่งชาติ. 2550. **การใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณลำน้ำกก**. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
 กรรณิกา ยานะนวล. วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2553. **สัมภาษณ์** .
- กำพล เฉลิมเลื่อมทอง. วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2553. **ผู้ใหญ่น้ำกระเห่เรียงรวมมิตร. สัมภาษณ์** .
- ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. 2538. **ชาวเขา**. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา .
- ชิน สมบัติ. วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2553. **สัมภาษณ์** .
- ต้นข้าว ปาณินท์ และคณะ. 2547. **คติความเชื่อและระบบสังคมซึ่งสัมพันธ์กับเรือนและการอยู่**. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- ทรงวุฒิ เทพรักษา. วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2553. **ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านกระเห่เรียงรวมมิตร. สัมภาษณ์** .
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. 2551. **เชิงรายรำลึก ฐานรากสู่นาคตการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน**.
 กรุงเทพฯ : ซีโนพับลิชชิง.
- นพคุณ ตันติกุล. 2548. **ล้านนาในมิติแห่งกาลเวลา**. กรุงเทพฯ : ส.เอเชียเพรส .
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. 2551. **30 ชาติในเชิงราย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ศยาม .
- ประวิทย์ ประดับชมพู. วันที่ 27 พฤษภาคม 2553. **ผู้ใหญ่น้ำกระเห่เรียงรวมมิตร. สัมภาษณ์** .
- มหาวิทยาลัยศิลปากร, **โครงการอนุรักษ์เอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย**. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยศ สันตสมบัติ และคณะผู้วิจัย. 2546. **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่ : วิทอินดีไซด์ .
- ยุทธนา พยุงค์. 2546. **การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองประวัติศาสตร์เชียงแสน จังหวัดเชียงราย**. วิทยานิพนธ์ สาขาการวางผังเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เลื้อกชัย สมบัติ. วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2553. **สัมภาษณ์** .
- วิวัฒน์ เตมีย์พันธ์. 2537. “ **ความสำคัญของสถาปัตยกรรมท้องถิ่น “ วารสารสถาปัตยกรรม**
อาชีพ . พฤศจิกายน : 43 - 52 .
- วัลภา ต่านพิทักษ์. วันที่ 27 พฤษภาคม 2553. **เจ้าหน้าที่อนามัย. สัมภาษณ์** .

- สิทธิพร ภิรมย์รัตน์. “ การอนุรักษ์ชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม: แนวความคิด
หลักการและผลการปฏิบัติ ” วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร. 20 (2546 – 47) : 40.
- สุนีย์ เพชรรัตน์มณี. วันที่ 27 พฤษภาคม 2553. ผู้ใหญ่บ้านแม่สลัก. สัมภาษณ์ .
- สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา. 2528. **น้ำบ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : เอ็น เอส พี
พริ้นติ้งกรุ๊ป .
- สังวาล คำจัน. วันที่ 27 พฤษภาคม 2553. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านจะคือ. สัมภาษณ์ .
- สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. 2523. **สรุปรายงานการสัมมนาเรื่องการอนุรักษ์
สิ่งแวดล้อมด้านศิลปกรรมและมรดกทางวัฒนธรรม ณ จังหวัดกำแพงเพชร**.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- สำนักงานจังหวัดเชียงราย. 2553. **แผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2553 – 2556**. เชียงราย
: คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดเชียงราย .
- สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงราย. 2551. **ประโยชน์การใช้ที่ดิน
จังหวัดเชียงรายปี 2551**. เชียงราย : สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดเชียงราย .
- องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว. ม.ป.ป. **แผนที่ท่องเที่ยวตำบลแม่ยาว (แผนที่)** เชียงราย :
องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว.
- อรศิริ ปาณินท์. 2543. **ปัญญาสร้างสรรค์ในเรือนพื้นถิ่นอุษาคเนย์**. คณะสถาปัตยกรรม
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- อรศิริ ปาณินท์. 2550. **เรียบง่าย และเป็นสุข กับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น**.
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- อรศิริ ปาณินท์. 2537. “ หมู่บ้านไต (ไทยใหญ่) ที่บ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัด
แม่ฮ่องสอน ” **วารสารสถาปัตยกรรมอาสา**. พฤศจิกายน : 96 - 107 .
- อรศิริ ปาณินท์. 2552. “ วิถีชาวเหนือ ความเชื่อมโยงระหว่างสภาพแวดล้อมธรรมชาติและระบบ
นิเวศ ชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม. ” **วารสารชิมลางสิ่งแวดล้อมสรรค์
สร้าง**. มกราคม : 125 – 132 .
- อุดม เขยกวีวงศ์. 2550. **พระเจ้ามังรายมหาราช**. กรุงเทพฯ : ภูมิปัญญา .
- อำพัน ไชยวรรคศิลป์. 2551. **เล่าเรื่องเมืองเหนือ**. กรุงเทพฯ : มิตรสัมพันธ์กราฟิก .

Colon Buchanan and Parthers, 1972. " Bath : A study Conservation " in Report to
Minister of Housing and Local Government and Bath City Council. London:
HMSO. P 127 .

Roy Worskett, The Character of town .1969. An Approach to conservation. P 42-56

ชนกพร ไผทสิทธิ์กุล. 2554. " ข้อมูลทั่วไปจังหวัดเชียงราย " (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อ 3 กุมภาพันธ์
2554 จาก www.hiangrai.go.th

ชนกพร ไผทสิทธิ์กุล. 2554. " แผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย " (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อ 3
กุมภาพันธ์ 2554 จาก www.chiangrai.net

ชนกพร ไผทสิทธิ์กุล. 2554. " แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย " (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อ 15
มีนาคม 2554 จาก www.cots.go.th

ชนกพร ไผทสิทธิ์กุล. 2554. " กลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่า " (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อ 21 มิถุนายน 2554
จาก www.contothailand.org

ชนกพร ไผทสิทธิ์กุล. 2554. " ข้อมูลชนชาติพันธุ์ชนเผ่า " (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อ 21 มิถุนายน
2554 จาก www.lanna.mju.ac.th

ชนกพร ไผทสิทธิ์กุล. 2554. " แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย " (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อ 22
มิถุนายน 2554 จาก www.thai.tourismthailand.org

ชนกพร ไผทสิทธิ์กุล. 2554. " แผนที่จังหวัดเชียงราย " (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อ 14 สิงหาคม 2554
จาก www.thaienergydata.in.th

ชนกพร ไผทสิทธิ์กุล. 2554. " แผนที่ชุมชนริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย " (ออนไลน์) เข้าถึงเมื่อ
14 สิงหาคม 2554 จาก www.google.com

ภาคผนวก ก .

พิธีกรรม

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

กลุ่มชาติพันธุ์

อาข่า (อี้ก้อ)

อี้ก้อเป็นชาวเขาเผ่าหนึ่งที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเรียกตนเองว่า อาข่า คนไทยและคนเมียนมาร์ เรียกว่า อี้ก้อ หรือ ข่าก้อ ลาวและชนชาติอินโดจีนตอนเหนือ เรียกอี้ก้อว่า ไก้ะ คนจีนเรียกว่า โวหนี่ หรือฮานี่ ซึ่งหมายรวมถึงชนเผ่าที่พูดภาษาโลโลในมณฑลยูนนานทางตอนใต้ด้วย นักมานุษยวิทยาและนักภาษาศาสตร์บางท่านได้จัดอี้ก้ออยู่ในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต กลุ่มภาษาย่อยทิเบต-พม่า ทิเบต-พม่า ในจีนตอนใต้พบว่าอี้ก้ออาศัยอยู่กระจัดกระจายทั่วไปปะปนกับชาวจีน หมู่บ้านอี้ก้อบางแห่งเป็นสังคมผสมระหว่างอี้ก้อกับจีน ทั้งนี้เกิดจากผู้ขายจีนไปแต่งงานกับหญิงสาวอี้ก้อ

ประวัติความเป็นมาของอี้ก้อยังไม่ผู้กระจ่างนัก อย่างไรก็ตาม จากผลการค้นคว้าศึกษาของนักมานุษยวิทยาหลายท่านได้ให้ข้อเท็จจริงว่า อี้ก้อมีถิ่นฐานเดิมอยู่ตามบริเวณภูเขาสูงทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและตะวันตกเฉียงใต้ของจีน มีอี้ก้ออยู่มากในมณฑลยูนนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแคว้นสิบสองปันนาและไกวเจา แต่เดิมอี้ก้อมีอาณาจักรอิสระของตนเองอยู่บริเวณต้นน้ำให้ฮั่วสุ่ย หรือแม่น้ำดอกท้อในแคว้นทิเบต ต่อมาถูกชนชาติอื่นรุกรานจนถอยร่นลงทางใต้ เข้าสู่มณฑลยูนนานและไกวเจา เป็นเวลานานหลายพันปีมาแล้ว และเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนเข้าครองแผ่นดินใหญ่จีน อี้ก้อและเผ่าอื่น ๆ อีกรหลายเผ่าได้อพยพมาทางตอนใต้ อี้ก้อแล้วกระจัดกระจายเข้าไปยังแคว้นเชียงตุงทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศเมียนมาร์ ในแคว้นหัวโขงภาคตะวันตกและแคว้นพงสาธิภาคใต้ของลาว และในจังหวัดเชียงรายตอนเหนือสุดของประเทศไทยในปัจจุบันนี้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศต่าง ๆ ดังนี้

- แคว้นเชียงตุง ในรัฐฉานทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเมืองเล็กบางเมืองตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศเมียนมาร์

- มณฑลไกวเจา และยูนนานตอนใต้ของสาธารณประชาชนจีน

- แคว้นหัวโขงทางตะวันออกเฉียงเหนือ และแคว้นพงสาธิทางเหนือของประเทศลาว

- จังหวัดเชียงราย ลำปาง เชียงใหม่ แพร่ กำแพงเพชร ตาก ของประเทศไทย

การตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะการตั้งหมู่บ้าน อี้ก้อชอบตั้งหมู่บ้านตามภูเขาที่มีระดับความสูงโดยเฉลี่ยประมาณ 3,000 – 4,000 ฟุตจากระดับน้ำทะเล ภูเขาหรือสันเขาที่เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านจะต้องมีพื้นที่

กว้างขวาง เพียงพอสำหรับ เด็ก ๆ วิ่งเล่นและใช้เป็นที่พักผ่อนของชาวบ้านในพิธีกรรมหรืองานฉลองต่างๆ ได้ด้วย หมู่บ้านต้องไม่ห่างไกลจากแหล่งน้ำมากนัก ปกติแหล่งน้ำจะอยู่ในหุบเขาใกล้หมู่บ้าน อีก็อไม่นิยมต่อรางน้ำเข้าหมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าผีน้ำอาจนำอันตรายต่างๆ มาสู่ชาวบ้านได้ในการเลือกตั้งหมู่บ้าน บุคคลสำหรับของหมู่บ้านประกอบไปด้วยหัวหน้าหมู่บ้าน หัวหน้าพิธีกรรมของหมู่บ้าน ช่างตีเหล็ก และผู้อาวุโสในหมู่บ้านจะเป็นผู้เลือกสถานที่ เมื่อตกลงใจเลือกสถานที่ได้แล้ว หัวหน้าพิธีกรรมจะทำการเสี่ยงทายขอที่จากผีเจ้าที่ โดยใช้ไข่ 3 ฟอง โยนลงไปกระทบพื้น เมื่อไข่แตกก็แสดงว่าสร้างหมู่บ้านได้ ถ้าไข่ไม่แตกทั้ง 3 ฟอง จะตั้งหมู่บ้านบริเวณนั้นไม่ได้เพราะผีไม่อนุญาตต้องหาที่ตั้งหมู่บ้านใหม่

อีก็อถือว่าภูเขาที่จะตั้งหมู่บ้านควรเป็นภูเขาลูกกลางที่ล้อมรอบด้วยภูเขาสูง ลักษณะภูเขาเช่นนี้ถือกันว่าจะทำให้ชาวบ้านอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข เลี้ยงสัตว์ดีพืชผลในไร่อุดมสมบูรณ์

กะเหรี่ยง

ลาหู่ (มูเซอ)

ชนชาติ "ลาหู่" มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในทิเบต และอยู่ในภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ต่อมาได้ทยอยอพยพลงมาอยู่ทางตอนใต้ของจีน โดยแบ่งออกเป็นสองสาย คือส่วนหนึ่งอพยพเข้ามาในแคว้นเชียงตุง ประเทศพม่า เมื่อพ.ศ. 2383 และราว พ.ศ. 2423 ได้เข้ามาอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย โดยตั้งรกรากที่อำเภอฝาง จ. เชียงใหม่ เป็นแห่งแรก อีกส่วนหนึ่งได้อพยพเข้าไปในประเทศลาวและเวียดนาม ทั้งนี้ชนเผ่าลาหู่ได้แบ่งเป็นเผ่าย่อยอีกหลายเผ่า อาทิ ลาหู่ดำ ลาหู่แดง

ลาหู่เหลือง ลาหู่ขาว ลาหู่ปะกิว ลาหู่ปะแกว ลาหู่เฮ้กะ ลาหู่ลาบา ลาหู่เซแล ลาหู่บาลา เป็นต้น

ปัจจุบันในประเทศไทยมีชนเผ่าลาหู่อาศัยอยู่ราว 1.5 แสนคน โดยกระจายอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ ตามแนวชายแดนไทย - พม่ากว่า 800 หมู่บ้าน พื้นที่ที่มีชาวลาหู่อาศัยอยู่มากได้แก่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ และลำปาง โดยเฉพาะตามพื้นที่ติดชายแดน ส่วนใหญ่แล้วชนเผ่าลาหู่ มักจะอาศัยปะปนกับชนเผ่าอื่น ๆ หรือคนไทย มีเพียงส่วนน้อยที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มหรือเป็นหมู่บ้าน เผ่าลาหู่ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย คือ ลาหู่แดง ซึ่งมีการนับถือผี โดยโตโบหรือผู้นำทางศาสนา ส่วนลาหู่ดำหรือลาหู่เหลือง ก็มีการนับถือผีเช่นกัน นอกจากนี้เผ่าลาหู่ก็ยังมี การนับถือศาสนาคริสต์อีกด้วย

เข้า

จีน

คติความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม

พิธีเตรียมข้าวปัก

กินเชื้อข้าว

เชื้อข้าวที่เหลือจากการหว่านข้าวเจ้าของไร่จะกลับไปต้มเหล้า เรียกชายหนุ่มและหญิงสาวที่ปักหลุม และหยอดข้าวแรกมาต้มด้วย พร้อมกับขอเชิญผู้เฒ่าผู้หนึ่งมาทำพิธีรินหัวเหล้าและอธิฐานขอพรจากเทพยดา ให้ลงมาต้มหัวเหล้าและมาโปรดให้ข้าวเจริญงอกงามดี พิธีกรรมนี้เรียกว่า "พิธีกินเชื้อข้าว"

พิธีเลี้ยงผีไร่

เมื่อข้าวงอกงามเขียวชะอุ่มเต็มท้องไร่อายุประมาณ 2 เดือน จะมีพิธีอีกอย่างหนึ่งคือพิธีเลี้ยงผี พิธีเลี้ยงผีไม่มีพิธีย่อยอีกหลายพิธีแยกตามวัตถุประสงค์ ได้แก่พิธีเลี้ยงผีขอพร พิธีเลี้ยงไร่โปรด รังควาญ พิธีเลี้ยงไฟ พิธีเลี้ยงขวัญข้าว และพิธีเลี้ยงไร่ไล่ความชั่ว ทั้งหมดนี้จะใช้เครื่องเซ่นไหว้ และการทำพิธีจะเหมือนกัน แต่จะต่างกันที่คำอธิษฐาน ซึ่งได้บ่งบอกถึงวัตถุประสงค์ของแต่ละพิธีเอาไว้

พิธีเลี้ยงผีไร่ขอพร

พิธีเลี้ยงผีไร่ขอพรเป็นพิธีย่อยขั้นแรก วัตถุประสงค์เพื่อขอพรจากเทพยดาให้ลงมาโปรดให้ข้าวงอกงามเจริญเติบโตและได้ผลผลิตที่ดี เครื่องเซ่นไหว้ในพิธีประกอบด้วยไก่หนึ่งตัว เหล้าสองขวด หมากสองคำ บุหรี่สองมวน พริกเกลือและปูน
ประเพณีกินข้าวใหม่ (นีซอไค่)

วันขึ้นปีใหม่ หรือวันที่ 1 มกราคมของทุกปีจะมีประเพณีกินข้าวใหม่ ซึ่งจะตรงกับช่วงหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เป็นวันที่สำคัญวันหนึ่งของชาวกะเหรี่ยง โดยจะมีการนำอาหารมาต่อรองราคาในลักษณะเหมือนการประมูล เช่น ข้าวเหนียวต้ม ข้าวปัก ข้าวหลาม และใครประมูลได้อาหารที่ถูกต้องที่สุดก็จะรับอาหารนั้นๆไป

ตักกลางคืนของก่อนวันขึ้นปีใหม่ ผู้นำศาสนาที่ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า "ฮือไซ" จะทำการเรียกเหล่าชาวบ้านมาชุมนุม ในแต่ละบ้านจะส่งตัวแทนบ้านละหนึ่งคน คือ หัวหน้าครอบครัว (ต้องเป็น

ผู้ชาย) ตอนไปชุมนุมจะต้องเตรียมเหล้า บ้านละหนึ่งขวดไปยังบ้านของผู้นำศาสนา (ฮีไซ) ด้วย เมื่อมาพร้อมกันทั้งคน และเหล้าแล้ว ฮีไซจะเริ่มทำพิธีกรรมพิธีกรรมนี้ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า พิธีกินหัวเหล้า (เอะซีโค) โดยตอนแรกจะนำขวดเหล้ามารวมกัน โดยฮีไซจะทำการอธิษฐาน จากนั้นจะรินเหล้าลงในแก้ว แล้วให้คนที่มาร่วมพิธีดื่ม วิธีการดื่มคือ เอาขวดแรกของคนที่มาถึงก่อน ฮีไซจะเอามาเทลงแก้ว แล้วฮีไซจะจิบเป็นคนแรก จากนั้นก็ให้คนต่อไปจิบต่อ จิบเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนครบทุกคนที่มาร่วมงาน แล้ววนกลับมาถึงคิวฮีไซ ฮีไซจะทำการเททั้งพร้อมอธิษฐานให้พร แต่เจ้าบ้านและครอบครัวของเจ้าของเหล้าขวดที่ได้เทไปแล้ว จะทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนครบทุกขวดของทุกบ้านที่มาร่วมงาน บางครั้งบางทีหมู่บ้านไหนที่มีหลังคาเรือนเยอะอาจทำได้เข้าเลยก็ว่าได้ **เข้าวันขึ้นปีใหม่** ชาวกะเหรี่ยงจะตื่นแต่เช้าแล้วมาฆ่าหมู ฆ่าไก่ เพื่อนำมาประกอบพิธีในวันรุ่งเช้า โดยเริ่มจากการนำไก่ที่ฆ่าแล้ว พร้อมเหล้าหนึ่งขวดมาตั้งที่ชั้นโดก เพื่อจะประกอบพิธีมัดข้อมือ หรือเรียกขวัญของลูกหลานในแต่ละบ้าน โดยผู้เฒ่าผู้แก่ในครอบครัวจะเป็นผู้ประกอบพิธีนี้ เวลานี้สมาชิกทุกคนในครอบครัวจะอยู่กันครบหน้า (คล้าย ๆ กับการรดน้ำดำหัว) ผู้เฒ่าผู้แก่เริ่มมัดข้อมือลูกหลาน โดยจะนำไม้มาเคาะที่ชั้นโดก เพราะเชื่อว่า เป็นการเรียกขวัญของลูกหลานให้กลับมาอยู่กับเนื้อกับตัว จากนั้นก็มัดข้อมือพร้อมอธิษฐานให้พร ในคำอธิษฐานนั้น จะกล่าวให้ทุกคนในครอบครัวอยู่ดีมีสุข หลุดพ้นจากสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง หลังจากมัดข้อมือเสร็จแล้วจะรับประทานอาหารร่วมกัน พอรับประทานอาหารเสร็จ ก็จะออกตระเวนไปตามบ้านของแต่ละบ้านแต่ละครอบครัว เพื่อกินสังสรรค์กัน พร้อมรินเหล้าเพื่ออธิษฐาน และอวยพรให้ซึ่งกันและกัน จากนั้นจะเดินทางไปกินเหล้าทุก ๆ บ้านในหมู่บ้าน และอวยพรให้ทุกบ้านมีแต่ความสุขไปด้วย พิธีขึ้นปีใหม่ของชาวกะเหรี่ยงนั้นจะมีวันที่สำคัญที่สุด คือ วันแรก ส่วนวันอื่น ๆ แล้วแต่ว่าอยากกินถึงวันไหน ซึ่งแล้วแต่แต่ละหมู่บ้านที่ได้จัดขึ้น หลังจากพิธีขึ้นปีใหม่ "นี้ซอโค" เรียบร้อยแล้วก็ป็นช่วงเวลาที่จะต้องเริ่มต้นวิธีการทำมาหากินของปีถัดไป...

ที่กล่าวมาทั้งหมดคือกะเหรี่ยงพุทธ หรือ "เอะ แคะ" นอกจากนี้ยังมีกะเหรี่ยงอีกกลุ่ม คือ กะเหรี่ยงคริสต์ กะเหรี่ยงคริสต์จะมีพิธีกรรมที่คล้าย ๆ กัน แต่จะทำในแบบ ศาสนาของตนเอง คือ เข้าโบสถ์ อธิษฐานเสร็จ จะทานเข้าร่วมกัน จากนั้นจะมีการประมุขราคาข้าวของของแต่ละบ้านที่นำมาประมุขร่วมกัน หลังจากประมุขราคาสิ่งของเสร็จ ก็จะมีการจัดกลุ่มแข่งกีฬาพื้นบ้านชนิดต่าง ๆ ตกเย็นมีการแสดงละครสร้างความบันเทิง จะไม่มีการกินเหล้า หรือเมามาในวินนี้ จากนั้นก็จะแยกย้ายกันกลับบ้านของตนเอง ในช่วงนี้จะมีการอธิษฐานทุกคืนจนครบ 7 คืน จึงจะถือว่าสิ้นสุดพิธีขึ้นปีใหม่

พิธีกรรมวันอีสเตอร์ เป็นวันที่สำคัญของกะเหรี่ยง ชนเผ่าปากากะญอที่นับถือศาสนาคริสต์ อีกพิธีหนึ่ง จากข้อมูลที่ได้จากผู้ประกอบพิธีทางศาสนา ได้เล่าถึงเรื่องราวความเป็นมา และการประกอบพิธีกรรมในวันอีสเตอร์ ความสำคัญวันอีสเตอร์เป็นวันที่พระเจ้าทรงเป็นขึ้นมาจากความตาย ซึ่งมีหลักการนับวัน และเวลาอยู่ในช่วงวันอาทิตย์ หลังพระจันทร์เต็มดวงของวันที่ 21 เดือนมีนาคมของทุกๆ ปี ตามหลักที่พระคัมภีร์ที่ได้บัญญัติไว้ จึงทำให้เกิดความเชื่อในเรื่องวันอีสเตอร์ เชื่อกันว่าพระเยซูยอมให้ทหารโรมันแห่งชนชาติอิสราเอลตรึงพระองค์บนไม้กางเขน เพื่อถ่ายบาปให้กับมนุษยโลก หลังจากที่พระองค์สิ้นพระชนม์ลงพระศพของพระองค์ถูกเคลื่อนย้ายเก็บไว้ในอุโมงค์ ก่อนที่จะนำไปฝัง หลังพระองค์สิ้นพระชนม์ได้สามวันพระองค์ได้ฟื้นคืนชีพในเช้ามีดของวันอาทิตย์เหตุผลเชื่อการว่าเวลาที่ศพของพระองค์ได้ถูกเก็บไว้ในอุโมงค์ มารีย์ หญิงสาวมักดาลา และสะโลเมเป็นสาวกของพระเยซู หญิงเหล่านี้จะตื่นแต่เช้ามีด เพื่อที่จะนำน้ำมันหอมมารินลงบนพระศพของพระองค์ เป็นการช่วยรักษาศพให้คงสภาพไม่เน่าเปื่อย ฉะนั้น เมื่อถึงวันอีสเตอร์คนปากากะญอจะตื่นแต่เช้ามีด เพื่อที่จะไปยังสุสานของแต่ละครอบครัว จะนำดอกไม้เตรียมไว้นำไปเคารพศพของบรรพชนของตนเอง เมื่อทุกคนทำธุระของตัวเองเสร็จ ทุกคนในหมู่บ้านมาครบ อาจารย์ศาสนาจะเป็นผู้เริ่มกล่าวเปิด และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

การเกิด

การตั้งครรภ์ เมื่อสตรีกะเหรี่ยงตั้งครรภ์ ก็จะต้องปฏิบัติอย่างระมัดระวังตั้งอย่างเคร่งครัด เพื่อมิให้คลอดบุตรยากเป็นอันตรายแก่แม่และเด็ก อาหารเป็น เรื่องสำคัญ หญิงมีครรภ์ต้องไม่รับประทานอาหาร ที่ไม่คุ้นเคยหรือที่คนอื่นทำมาขาย การดื่มเหล้า เชื่อว่าจะทำให้แท้ง และการกินขนุนจะทำให้ทารก ในครรภ์เกิดมาเป็นโรงผิวหนัง นอกจากนี้ยังห้ามหญิงมีครรภ์ไปงานศพ เพราะวิญญาณผู้ตาย ไปสู่โลกได้ง่ายๆ หากเผชิญไปเห็นศพหรือคนตายเข้า ก็จะต้องทำพิธีเรียกขวัญกันอย่างด่วน และคนในหมู่บ้านก็จะช่วยกันระมัดระวังมิให้เกิดเหตุการณ์ใด ๆ มารังควานหญิงมีครรภ์ เช่นไม่ล้มต้นไม้ขวางทางเดินไว้ เพราะจะทำให้ผู้ไปพบคลอดบุตรยาก ต้องปัดรังควานหรือขอขมากันด้วยไถ่หนึ่งตัวการดูแลสุขภาพสุขภาพของหญิงกะเหรี่ยงตั้งครรภ์

การคลอด

ตามปกติหญิงกะเหรี่ยงจะให้กำเนิดทารก ในบ้านของตนเองโดยมีสามี มารดา และญาติอื่น ๆ คอยช่วยเหลือ เวลาคลอดจะนั่งชันเข่าบนพื้นโดยโหนผ้าซึ่งผูกห้อยลงมาจากซื่อ ช่วยนวดต้นทารกออกจากครรภ์ขณะที่เธอเบ่งอยู่นั้น เมื่อทารกพ้นออกจากครรภ์ เขาจะตัดสายสะดือด้วยมือไม้ และห่อรกด้วยผ้าบรรจุลงในกระบอไม้ไผ่ จากนั้นจะให้พ่อของเด็กนำสะดือที่อยู่ในกระบอไม้ไผ่ ไปแขวน

ไว้บนต้นไม้ในป่า ต้นไม้ต้นนี้เรียกว่า "ป่าเดปอ" เป็นต้นไม้ที่ใช้เก็บขวัญเด็ก ห้ามตัดต้นไม้ต้นนี้ เพราะจะทำให้เด็กล้มป่วย หรือถึงแก่ชีวิตได้ ถ้ามีคนไม่รู้และไปตัดต้นไม้ต้นนั้น จะต้องทำการเรียกขวัญเด็กทันที หญิงกะเหรี่ยงกลัวการคลอดบุตรยาก เพราะรู้กันอยู่ว่าอันตราย การตายของเด็กจะสูงมาก เมื่อมีเหตุการณ์ผิดปกติครอบครัวมักจะตามหมอต้าแยมาค้นหาสาเหตุ หากระบุว่า เป็นภูตผีตนใดก็จะทำการเซ่นไหว้กันโดยด่วน

เมื่อคลอดเรียบร้อยแล้ว มารดาก็จะต้องนั่งอยู่ไฟสาววันก่อนจะออกจากบ้านได้ เธอจะนอนราบลงไม่ได้ เพราะเชื่อกันว่าจะทำให้โลหิตขึ้นสมองตาย บางรายก็จะนั่งกอดหินซึ่งเผาไฟร้อนแล้วห่อผ้าแนบท้องไว้ ระหว่างนี้อาหารที่กินได้ คือ ข้าวกับน้ำเปล่าหรือข้าวต้มเท่านั้น หลังคลอดจะทำพิธีรับขวัญแม่และเด็ก โดยตามผู้เชี่ยวชาญมาประกอบพิธีสวดทำนํ้ามนต์รดทั่วตัวมารดา เสร็จแล้วสามีหรือบิดาของเธอจะทำพิธีเรียกขวัญให้มารดาและเด็ก วันหลังคลอดมารดาจะเคี้ยวข้าวผสมกับเกลือ และน้ำจันละเอียดแล้วป้อนให้เด็กเป็นพิธี เมื่อสายสะดือเด็กหลุดก็จะทำพิธีผูกข้อมือเด็ก และผูกคอด้วยสร้อยกรวดเป็นการอวยพรให้แข็งแรงโตเร็ว เมื่อเด็กครบเดือนจึงจะทำพิธีตั้งชื่อ พ่อแม่จะผูกข้อมือเด็กและเจาะหู เพื่อแสดงว่าทารกนี้เป็นคนมิใช่วานร แล้วกล่าว "บัดนี้เจ้าเป็นคนแล้ว" หากเด็กล้มป่วยหลังจากคลอดออกมาเพียงไม่กี่คนวัน พ่อแม่ก็จะไปที่ฝังรกเด็กแล้วเรียกขวัญให้กลับเข้าร่าง หากป่วยเมื่ออายุมากกว่าสองสัปดาห์ ขึ้นไปก็ต้องเซ่นผีด้วยไก่เพื่อซื้อวิญญาณเด็ก เมื่อขึ้นบ้านก็จะเคาะบันไดล่วงหน้าขึ้นไป แล้วรีบเข้าบ้านเพื่อดูให้แน่ใจว่าวิญญาณได้เข้าร่างเด็กแล้ว

เนื่องจากปัจจุบันความเจริญเริ่มเข้าสู่ชนบทการพัฒนาเริ่มเกิดขึ้น จึงทำให้ความเชื่อวัฒนธรรมต่าง ๆ เริ่มลดน้อยลงไป ส่วนใหญ่กะเหรี่ยงในสมัยนี้จะนิยมไปคลอดบุตรในโรงพยาบาล เพราะถือว่าสะดวกสบาย ไม่วุ่นวายเหมือนแต่ก่อน ยังมีเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามา ยิ่งทำให้เข้ามาคลอดบุตรในเมืองกันมากขึ้นจนมาถึงทุกวันนี้

SRI PATUM UNIVERSITY

ประเพณีสู้ออแต่งงาน

การสู้ออ (เอาะเซ) เรื่องราวของการสู้ออมีลักษณะดังนี้เมื่อเป็นที่รับรู้แล้วว่าหญิงชายรักชอบพอกัน พ่อแม่และญาติพี่น้องของฝ่ายหญิงก็จะส่งคนไปหาฝ่ายชาย เพื่อสอบถามให้แน่ใจว่าฝ่ายชายรัก และยินดีที่จะแต่งงานกับฝ่ายหญิงจริงหรือไม่ หากฝ่ายชายรักชอบพอกัน และยินยอมที่จะแต่งงานกับฝ่ายหญิงก็จะมีกำหนดหมายวันเวลาทำพิธีแต่งงานกันในเวลานั้น (ตามหลักประเพณีกะเหรี่ยงฝ่ายหญิงจะต้องเป็นฝ่ายไปขอฝ่ายชาย) และมีการหมั้นหมาย (เตอะ โหล)

เมื่อฝ่ายชายตกลงปลงใจว่าจะแต่งงานกับฝ่ายหญิงและนัดหมายวันเวลาแต่งงานที่แน่นอนแล้วฝ่ายชายก็ส่งเจ้าแก้วไปทำพิธีหมั้นหมาย ฝ่ายหญิงก่อนวันแต่งงานในพิธีฝ่ายหญิงจะฆ่าไก่ 2 ตัว ในการทำอาหารเพื่อเลี้ยงรับรองเจ้าแก้วของฝ่ายชายและ วันรุ่งขึ้นก็จะนัดหมายวันเวลาที่ฝ่ายชายและเพื่อนๆ จะมาหาฝ่ายหญิงเพื่อทำพิธีแต่งงานต่อไป หมูแรกทำพิธี เทาะเตาะคือหมูตัวแรกที่ใช้ฆ่าในพิธีแต่งงาน และจะนำเนื้อหมูมาเอาไว้เป็นเครื่องบูชาเพื่อขอเทวดามาอวยพรเจ้าบ่าวเจ้าสาวและผู้ร่วมงานทุกคน เมื่อถึงเวลาออกเดินทางไปสู่หมู่บ้านเจ้าสาว เจ้าแก้วของเจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวจะลงไปอยู่พร้อม กันที่พักหน้าหมู่บ้านและจะปูเสื่อเพื่อนั่งปรึกษาหารือกัน จากนั้นเจ้าแก้วจะทำพิธีรินเหล้าและอธิษฐานขอพร เมื่อเสร็จพิธีก็จะออกเดินทางโดยมีเจ้าบ่าวและเพื่อนๆ ของเจ้าบ่าวร่วมเดินทางกันอย่างพร้อมเพรียงกัน เมื่อเดินทางมาถึงบ้านเจ้าสาวเพื่อนบ้านของเจ้าสาวก็จะคอยต้อนรับโดยจะให้ไปพักที่พักรับรองบริเวณหน้าบ้าน เพื่อทำพิธีดื่มเหล้าเสร็จพิธีดื่มหัวเหล้า (เหล้าขวดแรกที่ดื่มในพิธี) หลังจากนั้นก็จะขึ้นไปสู่บ้านเจ้าสาวเพื่อพักผ่อนและดื่มเหล้าพร้อมกับขับลำนำโต้ตอบกันระหว่างเพื่อนเจ้าบ่าวที่เป็นคนต่างถิ่นและเพื่อนเจ้าสาวที่เป็นคนต่างถิ่น และเพื่อนเจ้าสาวที่เป็นคนในถิ่น ในขณะที่เดียวกันนี้ญาติพี่น้องของเจ้าสาวก็จะทำอาหารฆ่าหมูเพื่อทำอาหารสำหรับเลี้ยงต้อนรับแขกที่มาในงานทุกคน รวมถึงเพื่อนเจ้าบ่าวที่มาจากต่างถิ่นมารับประทานอาหารร่วมกัน เสร็จแล้วก็เป็นเวลาส่วนตัวของแต่ละคน ที่จะพักผ่อนนอนหลับหรือเยี่ยมเยียนเพื่อนบ้านอื่นๆ และขับลำนำโต้ตอบกัน ซึ่งบางคนบางกลุ่มก็จะเที่ยวขับลำนำตลอดคืนเลยทีเดียว > **ไก้ขอพรระหว่างเดินทางกลับ (ซอ โจ้ ลอ)**

ฝ่ายหญิงก็จะทำการฆ่าไก่ 2 ตัว ดื่มให้สุกแล้วห่อให้เจ้าแก้วและเพื่อนของเจ้าบ่าวนำกลับไปเพื่อเป็น อาหารเมื่อออกจากหมู่บ้านของเจ้าสาวซึ่งระหว่างทาง จะหยุดอยู่ข้างทางเจ้าแก้วจะทำพิธีถวายอาหารแด่เทพยดาเพื่อเป็นการอวยพรแก่ผู้ร่วมเดินทาง ให้ได้รับความปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งหลาย และกลับถึงบ้านโดยสวัสดิภาพจากนั้นทุกคนที่มาด้วยกัน จะต้องช่วยกันกินไก่กับข้าวให้หมดพอลบถึงบ้านแล้วทุกคนก็จะม รวมกันตัวกันตรงจุดหน้าบ้านของเจ้าบ่าว ก่อนที่จะแยกย้ายกันกลับบ้านของตน แล้วเจ้าแก้วก็จะทำพิธีดื่มหัวเหล้าอีกครั้งเป็น ครั้งสุดท้าย วันรุ่งขึ้นวันหนึ่งเพื่อนบ้านทุกคนจะหยุดงาน ซึ่งถือเป็นข้อห้าม

เรียกข้อห้ามนี้ว่า ดี เทาะ โค้ เบลการผูกขวัญร่วมกันระหว่างเจ้าบ่าวและเจ้าสาว (กี สี จื่อ)หลังจาก อยู่ร่วมกันนานสามวันสามคืนแล้วพ่อแม่ของเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะทำพิธีผูกขวัญให้ โดยจะผูก ร่วมกันระหว่างเจ้าบ่าวและเจ้าสาว ซึ่งการผูกขวัญร่วมกันนี้มีความหมายว่าทั้งสองคนได้กลายเป็น หนึ่งอัน เดียวกันแล้วตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป

พิธีงานศพ

ในหมู่บ้านหากมีผู้คนในหมู่บ้านเสียชีวิตลง เพื่อนบ้านทุกคนจะหยุดงานเพราะถือเป็นข้อ ห้าม ซึ่งเรียกว่า “ดีปกาชะลอ หม่า” คือข้อห้ามสำหรับวิญญาณที่หลุดหายไป ทุกคนในหมู่บ้านจะ หยุดทำงานเพื่อที่จะมาในงานของผู้ตาย ชั้นแรกญาติพี่น้องก็จะอาบน้ำศพ และนำเสื้อผ้าใหม่ ๆ มา สวมใส่ให้เสร็จแล้วก็จะห่อศพด้วยเสื่อตีข้าว และเตรียมสัมภาระให้แก่ศพ หลังจากห่อศพแล้วจะหา ไม้ไผ่หนึ่งท่อนยาวนำมาผ่าออกเป็น 4 ซีกเท่า ๆ กัน ครึ่งท่อนแล้วง่ามลงบนศพเพื่อยึดศพให้มัน เรียกไม้ไผ่ท่อนนี้ว่า ไม้ง่ามศพ จากนั้นก็จะนำเสื้อผ้า ของศพที่ญาติพี่น้องมอบให้ แขนงไว้ที่ปลาย ท่อนไม้ไผ่ เสื้อผ้า และข้าวของของศพนี้เรียกว่า “ปวา ซี อะ กือ” มีความหมายว่า “สัมภาระศพ” เป้าหมายการเตรียมสัมภาระของศพนี้ ก็เพื่อทำความร่มรื่นให้ศพ ขณะเดินทางกลับไปยังโลกหน้า

การขับไล่ผี (อิทาปวาซี)

ตกเย็นจะเป็นเวลาแห่งการขับไล่ผีวิญญาณศพ โดยชายหนุ่มและพ่อบ้านจะขึ้นขับ ไล่ผีที่ขับในช่วงนี้ จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับคนตาย ไล่ผีสำหรับศพนี้ผู้ขับจำกัดเฉพาะแต่ผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงจะขับไล่ผีไม่ได้ ถือเป็นสิ่งต้องห้าม ผู้หญิงที่กำลังตั้งท้อง และเสียชีวิตลงก็จะมี การขับไล่ ผีวิญญาณเช่นเดียวกัน แต่ผู้มาขับไล่ผีจะเป็นเฉพาะผู้ชายเท่านั้น ไล่ผีที่ขับมีชื่อเรียกว่า “ทาโหรควา” ผู้เสียชีวิตที่เป็นวัยหนุ่มสาวจะมีการสร้างกระท่อหลังเล็กที่กึ่งดอย ใกล้เคียง ๆ หมู่บ้าน และนำเสื้อผ้า ข้าวของไปวางไว้บนกระท่อหลังนั้น สิ่งของเหล่านี้เรียกว่า “เสอะเล” ผู้เสียชีวิตกลุ่ม นี้มีไล่ผีส่งวิญญาณโดยเฉพาะเช่นกัน ซึ่งเรียกว่า “ทาเยอลอ” แปลว่า “ไล่ผี ค้างคา”

พิธีส่งสัมภาระและข้าวของให้ศพ (เอ๊ะอะโล)

ก่อนที่จะปลงศพจะมีการเตรียมสัมภาระและข้าวของให้ศพ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยจำเป็น ในการดำเนินงาน ได้แก่ ยาม มีด หม้อ ชาม ถ้วย ไม้ขีดไฟ เชื้อมัน เชื้อข้าว กล้ากล้วย ยาสูบ หมาก พลุ เป็นต้น ข้าวของสัมภาระทั้งหมดจะบรรจุลงในกะดุกใบหนึ่ง เมื่อได้ เวลาปลงศพ กะดุกใบนี้ก็จะ ถูกเอาไปด้วย ปลงศพเสร็จแล้วจะนำกะดุกใบนี้ไปวางไว้ใต้ต้นไม้ จากนั้นนำขอกเกี่ยวกับเชื้อผู้ทำพิธี และดึงกลับบ้านพอเป็นพิธี การทำพิธีส่งสัมภาระ และข้าวของให้ศพนี้ มีความหมายว่า ในโลกหน้า วิญญาณของศพจะต้องกลับไปทำมาหากินเช่นเดียวกับชีวิตในโลกนี้ จึงต้องมีการมอบสัมภาระ

และข้าวของให้ มิเช่นนั้นวิญญานจะมีความยากลำบาก ไม่มีข้าวของ และเครื่องใช้ในการทำมาหากิน

ข้อห้ามหลังปลงศพ

จะมีข้อห้ามในประเพณี คือ ไม่ให้คนในหมู่บ้านออกไปทำมาหากินนอกบ้าน ส่วนจะห้ามกี่วันนั้นขึ้นอยู่กับว่ามีการเก็บไว้กี่วัน หากเก็บไว้หนึ่งวันก็จะห้ามออกไปทำงาน 1 วัน ถ้าเก็บ 3 วันก็จะห้าม 3 วัน เป็นต้น ข้อห้ามนี้ เรียกว่า "ดีนาเกอะเกราะ" หมายความว่า "ข้อห้ามผีผู้ตาย" เพราะกะเหรี่ยง ปกาเกอะญอเชื่อว่าหลังจากปลงศพผีของผู้ตายยังเดินไปมาภายในบริเวณหมู่บ้าน อยู่จนกว่าจะพ้นจำนวนวันที่เก็บศพไว้ เพราะฉะนั้นหากผู้ใดออกนอกหมู่บ้านในช่วงนี้ ผีผู้ตายอาจเห็นเข้าและจับขวัญของผู้นั้นไป ซึ่งจะทำให้ผู้นั้นล้มป่วยลงได้

พืชผักของศพ

หากมีผู้เสียชีวิตลงในกลางปี และผู้เสียชีวิตไม่มีโอกาสได้รับประทานพืชผักที่ตนปลูกลงไป ในกรณีนี้ญาติพี่น้องก็จะนำผลผลิตของพืชผักต่าง ๆ ในรอบปีนั้นไปฝากไว้ที่ไร่ หรือได้ต้นไม้บริเวณของศพก็ได้หลังจากเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว ทั้งนี้เพื่อให้วิญญานศพจะได้กลับมารับประทานผลผลิตของพืชผักเหล่านั้น แล้วจะได้กลับไปสู่สุคติด้วยความสงบสุข จะได้ไม่กลับมาขอจากญาติพี่น้องอีก

ปัจจุบัน

เนื่องจากปัจจุบันสังคมได้เปลี่ยนไป จากที่เคยทำพิธีแบบดั้งเดิม จึงหาดูงานศพแบบดั้งเดิมได้ยากมากขึ้น จะเห็นได้อย่างง่าย ๆ เช่น เสื้อสีขาวที่ใช้ห่อศพได้มีการเปลี่ยนมาใช้เป็นโลงศพแทน และพิธีการประกอบทางศาสนาอย่างการขับลำนำ หรือ "อีทาปวาซี" แทนจะไม่ทำกันคนรุ่นหลัง จะมีส่วนน้อยมากที่จะให้ความสำคัญตรงจุดนี้ เนื่องจากการทำพิธีแบบดั้งเดิมต้องใช้เวลาอันเป็นข้ามคืนข้ามวัน ในสังคมที่คนปัจจุบันต้องเร่งรีบ จึงมีการย่นระยะเวลาในจุดนี้ ทำให้ส่วนสำคัญของพิธีได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นแบบใหม่ คือ รวดเร็ว และลดขั้นตอนของบางอย่าง

คติความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับอาชีพ

พิธีทำขวัญให้ควาย (กีบะหน้าจี้) "หรือการทำพิธีทำขวัญควายให้ควายของชาวกะเหรี่ยง จะทำเมื่อเสร็จจากฤดูไถหว่านของแต่ละปี เมื่อดูวันที่จะประกอบพิธีแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่วันที่ประกอบพิธีกรรม จะทำในวันพฤหัสบดี แต่ต้องทำก่อนที่จะหมดฤดูฝนในปีนั้นๆ ครอบครัวที่มีควายจะนัดหมายให้ลูกของตัวเองกลับมา แม้ว่าจะไปทำงานหรือเรียน ก็ต้องกลับมาทำพิธีนี้ แต่ถ้าหากว่าคนอื่นที่ไม่ได้รับคัดเลือกไปทำพิธี มีความเชื่อว่าจะทำให้ควายสุขภาพไม่ดี ตาบอด ไม่มีลูก เป็นโรคล้มตายไป

การทำพิธีกรรม เริ่มจากเตรียมเครื่องเซ่นให้พร้อม สำหรับไก่ 1 คู่ นั้นต้องฆ่าและต้มมาเรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้น ผู้ประกอบพิธีกรรมก็จะถือเครื่องเซ่นไปยังคอกที่มัดควายไว้ จากนั้นก็เอาวงฝ้ายที่เตรียมไว้เท่าจำนวนควายของตัวเองที่มีอยู่ ไปคล้องที่เขาควยทั้งสองข้าง ของแต่ละตัวจนครบทุกตัว ถัดจากนั้นมาก็เอาเทียนไปสอดติดกับเขาควยที่เอาฝ้ายคล้องไว้ก่อนแล้ว หลังจากนั้นก็โปรยข้าวสาร และประพรมน้ำขมิ้นส้มป่อย ระหว่างที่พรมน้ำขมิ้นส้มป่อย ผู้เป็นพ่อจะสวดตามให้ด้วย ขั้นตอนสุดท้ายคือรินเหล้าให้ควาย อาจเทราดบนหัวควายก็ได้ เป็นอันเสร็จพิธี

สำหรับไก่ที่นำมาประกอบพิธีกรรมนั้น ก็เอาไปทำกินในครอบครัว และเชิญญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านที่สนิทกันมาร่วมรับประทานอาหารร่วมกัน ความเชื่อในเรื่องการทำขวัญให้ควายนั้น ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่า เพราะควายเป็นสัตว์ที่มีพระคุณและผูกพันกันมานาน การทำขวัญให้ควายเป็นการแสดงความเคารพ ขอบคุณ ขอให้อสิกรรม ตลอดจนจนถึงการอวยพรให้ควายมีสุขภาพแข็งแรง มีลูกดก ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมาเยือน พิธีกรรมนี้ทำเฉพาะครอบครัวที่มีควายเท่านั้น

- พิธีกรรมนี้ จะทำกันปีละครั้ง
- ผู้ที่จะทำพิธีต้องเป็นบุคคลในครอบครัวและผ่านการคัดเลือกจากการทำนายแล้ว อาจเป็นเพศหญิงหรือชายก็ได้
- ผู้ที่ได้รับการคัดเลือก จะไม่มีการเปลี่ยนตัวบุคคลอีก ต้องมีกลับมาทำพิธีจนกว่าจะมีการเปลี่ยนเจ้าของ หรือควายของตัวเองได้ล้มตายไป

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

คติความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต ลาหู่

การทำบุญสะเดาะเคราะห์

ในการทำบุญสะเดาะเคราะห์ เมื่อชาวลาหู่ได้รับเคราะห์ หรือมีการเจ็บป่วยไม่สบายกาย และใจ ก็จะได้จัดเตรียม สิ่งของเพื่อไปให้ผู้เฒ่าทางศาสนา ทำพิธี ซึ่งชาวลาหู่ เรียกว่า “คือตาเตเว” โดยเครื่องมือเหล่านี้ จะมีผู้บอกวิธีการทำ คือ ลาซ้อ ลาซ้อเป็นผู้เชี่ยวชาญการเครื่องมือ ในการ ประกอบ พิธีกรรมเพื่อนำ ไปให้ผู้เฒ่าทางศาสนา หรือที่เรียกว่าโตโบ เพื่อสวดขอพรให้หายจาก เคราะห์ร้ายต่าง ๆ หรือเคราะห์ที่จะมาถึง นอกจากนี้ ยังมีสิ่งของที่จะต้องเตรียมเพื่อนำไป ประกอบการทำพิธีกรรม คือ 1. เทียน ถือว่าให้นำไปจุดเพื่อ แสงสว่าง ในการประกอบพิธีกรรม 2. สำลี หรือ ฝ้าย สำลีต้องเป็นสีขาว ชาวลาหู่ถือว่า สำลีหรือฝ้ายนี้ จะไป รับคำพูดที่เคยพูดไม่ดี หรือ ผู้ให้ร้ายแก่ผู้อื่น 3. ผ้าขาว เพื่อความสะอาดและความบริสุทธิ์ ผ้าจึงต้องเป็นผ้าสีขาว 4. น้ำ เพื่อนำไปล้างมือผู้นำศาสนาหรือโตโบ 5. ด้าย การพิธีจะต้องเป็นด้ายขาวเหมือนกัน สำหรับด้ายนี้ เมื่อ โตโบทำพิธีเสร็จก็เอาผูกข้อมือหรือห้อยคอ เพื่อป้องกันอันตรายสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทั้งหมด จะเห็นได้ว่าอุปกรณ์ที่นำไปทำประกอบกับเครื่องมือ ในการประกอบพิธีกรรมนั้นจะต้องเป็นสีขาว ชาวลาหู่ หรือแม้แต่ศาสนาใดก็ตาม จะใช้สีขาวเป็น

ในการทำบุญสะเดาะเคราะห์ ถือว่า เป็นสิแห่งความบริสุทธิ์และถือว่าเป็นมงคลความเชื่อของ ชาวลาหู่มีความเชื่อเรื่องบาป บุญ คุณ โทษ ซึ่งมีความเหมือนกับศาสนาพุทธในประเทศไทย แต่ ต่างกันตรงที่การขอพรกับเทพเจ้า การทำพิธีและการปฏิบัติธรรม ลาหู่ทำให้ได้ทราบถึงเกี่ยวกับ ความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ถึงแม้ว่าพิธีกรรมของชาวลาหู่ ใช้เวลาในการทำพิธีกรรมไม่นานนัก แต่ก็เชื่อว่ามีผลต่อการดำรงชีวิตในอนาคตได้เป็นอย่างดีมากอย่างดึกกับชนเผ่าลาหู่

การเกิด

วิธีปฏิบัติเมื่อมีเด็กเกิดในบ้าน การคลอดลูกนั้นต้องใช้ผ้าหรือเชือกผูกกับช้อนบ้านเพื่อให้แม่ เด็กจับ และมีแรงในการออกลูก เมื่อเด็กเกิดมาต้องตัดสายสะดือเด็กด้วยไม้ไผ่ หรือไม้ห้อย จะไม่ใช้ มีดตัดเพราะกลัวเด็ก จะเป็นบาดทะยัก จากนั้นก็ใช้เชือกผูกสายสะดือเด็กเอาไว้เพื่อไม่ให้เลือดไหล ออกมา แล้วพ่อเด็กจึงนำรกไปฝังไว้ใต้บันได โดยพยายามให้เรียบริ่อยที่สุดมิให้สัตว์มาคุ้ยและต้อง ฆ่าไก่ให้แม่เด็กกินโดยต้องเป็นไก่ดำเท่านั้น เพราะเชื่อว่าจะทำให้ น้านมแม่มีคุณค่ามากขึ้น เมื่อลูก กินจะทำให้ลูกมีร่างกายแข็งแรงขึ้น ในกรณีที่เด็กเกิดมาอย่างปลอดภัยจะเอา ไปฝังไว้ที่ใต้บันได บ้าน แต่ถ้าเด็กเกิดมาแล้วเสียชีวิตต้องเอารกเด็กไปฝังในป่า คนทำคลอดส่วนใหญ่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ที่ เป็นผู้หญิง และมีประสบการณ์ในการทำคลอด

การแต่งงาน

การเริ่มพิธีการแต่งงานทางฝ่ายชายเป็นฝ่ายไปสู่ขอก่อน แล้วฝ่ายหญิงยินยอม หรือยอมรับ เป็นการเสร็จพิธีสู่ขอ ทางฝ่ายเจ้าบ่าวก็นัด วัน ค่ำที่มาทำพิธีแต่งงานอีกที แล้วฝ่ายเจ้าบ่าวกลับไปหาสิ่งของที่จะไปตามพินัดการไว้ทางฝ่ายเจ้าบ่าวต้องเตรียมข้าว เตรียมของ เช่น ทางเจ้าบ่าวก่อนอื่นหา ไก่ 2 ตัว และค่างมันอีก 30 บาท และต้องมีพ่อสื่อฝ่ายเจ้าบ่าวเป็นตัวแทน พ่อแม่ ทางฝ่ายเจ้าบ่าว ต้องรับคำสั่งจากพ่อ แม่ ไปพูดคุย ให้กับฝ่ายเจ้าสาว และฝ่ายเจ้าสาวก็มีพ่อสื่อแม่สื่อเช่นเดียวกัน ที่จะพูดคุยต่อลงกัน ในคืนที่เข้าทำพิธีแต่งงาน จะมีแก้วน้ำที่จะใส่น้ำ 1 ใบ และมีเชือกที่จะผูกมืออีก 2 เส้น มีสิ่งนี้แล้วพ่อหมอก็จะกล่าวคำอวยพรให้ ทั้งสองเสร็จพ่อหมอก็เอาน้ำให้ทั้งเจ้าบ่าว เจ้าสาวดื่มในแก้ว แต่ต้องดื่มไม่ให้ย่อยออกจากปากถ้าดื่มย่อย ออกจากปากนั้นหมายถึงหนึ่งหยดน้ำจะเชื่อว่าแต่งงานอยู่ด้วยกันและจะมีลูกด้วย ก็จะไม่เลี้ยงหนึ่งหยดน้ำนั้นหมายถึงหนึ่งคนเด็กที่จะเสียไป วันรุ่งขึ้น แต่เช้าต้องตักน้ำด้วยกันทั้งเจ้าบ่าว เจ้าหญิงเป็นอันดับแรก การที่ตักน้ำต้องสลับกัน ทางเจ้าบ่าวตักน้ำเข้าบ้านทางฝ่ายหญิงเช่นกัน ทางเจ้าสาวก็ตักน้ำเข้าบ้านทางฝ่ายชาย หลังจากเสร็จการตักน้ำ (ถ้าอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน) แล้ว ต่อไปในวันเดียวกันนั้นต้องตัดพิน วันนี้ต้อง เป็นวันหยุดทั้งเจ้าบ่าว เจ้าสาวก็พากันไปตัดพินคนละหนึ่งตะกร้า เช่นเดียวกับการตักน้ำจะไปเข้าบ้าน ถ้าเป็น เจ้าบ่าวก็เข้าไปให้ฝ่ายฝ่ายเจ้าสาว เจ้าสาวก็จะนำเอาไปให้ทางฝ่ายเจ้าบ่าวเหมือนกัน (นี่หมายถึงอยู่ในหมู่บ้านเดียวแต่งงาน)

แต่อยู่คนละหมู่บ้าน คนละที่จะแต่งงานต้องไปที่หมู่บ้านฝ่ายเจ้าสาว ทำพิธีแต่งงานเสร็จวันรุ่งขึ้นแต่เช้าก็ตื่นมาไปตักน้ำเข้า ฝ่ายเจ้าสาว จะไม่เหมือนแต่งในหมู่บ้านเดียวกัน พินก็เช่นเดียวกัน ตักน้ำเอาไปเข้าบ้านเจ้าสาว หลังจากทำพิธีแต่งงานแล้วยังไม่เสร็จ ยังมีการกินเลี้ยงอีก ชาวลาหู่เรียกว่า แคจะเว ครอบครัวยุคใหม่มีเงินก็แต่งคืนนี้ กินเลี้ยงวันรุ่งขึ้นก็ได้ แต่ครอบครัวยุคใหม่ไม่ค่อยดีฐานะไม่ดีก็แต่งอยู่กันไป และก่อนที่จะแต่ง พ่อ แม่ทางเจ้าบ่าวว่าช่วงนี้ยังไม่มีเงินพอที่จะจัดงานเลี้ยงก็แล้วแต่ตกลงกับ พ่อ แม่ทางเจ้าสาวเอง ให้สองคนนี้แต่งงานอยู่ด้วยกันไปก่อนแล้วค่อยกินเลี้ยง (แคจะเว) เมื่อไรที่จะกินเลี้ยง และจะฆ่าหมู เนื้อหมูตรงคอกจะต้องให้กับคนที่ เป็นพ่อสื่อ แม่สื่อ พ่อสื่อ แม่สื่อนี้ ถ้าไม่ให้นเนื้อหมูที่คอกก็วันหลังจะเกิดปัญหา จะไม่ช่วยให้ ก็เลยยกคอกหมูต้องแบ่งให้เท่า ๆ กัน กับพ่อสื่อ แม่สื่อ ทั้งสองฝ่ายไปเป็นประเพณีสืบทอดกันมา ยาวนาน

การตาย

เมื่อมีคนตายในบ้าน คนในหมู่บ้านทุกคนจะต้องนำข้าวสาร 1 ถ้วย และเทียนไข 1 เล่มไปให้กับญาติพี่น้องคนตาย และญาติพี่น้องคนตายต้องฆ่าไก่ 1 ตัว ทำพิธีเอาปีกไก่และขาไก่ เสียบไม้นำไปวางไว้ข้าง ๆ ศพ ซึ่งมีความเชื่อกันว่าปีกไก่จะทำให้วิญญาณนั้นขึ้นไปสู่สวรรค์ ส่วนขาไก่จะทำให้วิญญาณนั้นเชียน้ำดื่มและเขี่ยหาอาหารกินได้ และต้องมีไม้กวาดจำลอง 3 มัด ทำมาจากหญ้าคานำไปวางตรงหัว ตรงเอว และตรงเท้าของศพ ตำแหน่งละมัดเพื่อให้ศพฟื้นขึ้นมาเพราะเชื่อกันว่าถ้าคนตายอยู่ในช่วงเกิดจันทรุปราคา ศพจะฟื้นคืนชีพจึงต้องมีไม้กวาดไว้สำหรับตีศพ ไม่ให้ฟื้นขึ้นมา นอกจากนี้ยังต้องมีไข่ไก่เพื่อใช้ในการหาสถานที่ฝังศพในป่าซึ่งเชื่อกันว่า ถ้าโยนไข่ขึ้นไปแล้วตกลงมาแตกแสดงว่าศพอยากจะถูกฝังตรงนั้น แต่ถ้าโยนไข่ขึ้นไปแล้วตกลงมาไม่แตก มีความเชื่อว่าศพไม่อยากจะถูกฝังตรงนั้น ต้องหาที่ฝังใหม่ เมื่อหาที่ฝังศพได้แล้วก็ขุดดินที่ใหม่แตก นั้นเอามาวางไว้ก่อนแล้วขุดหลุมให้ใหญ่ขึ้นพอที่จะใส่ศพได้

ปีใหม่

พิธีฉลองปีใหม่ ภาษาลานู (มูเซอ) เรียกว่าประเพณี เขาะเจ้าเอ มีความหมายในภาษาไทยแปลว่า ปีใหม่การกินวอ พิธีฉลองปีใหม่ของลานู ไม่มีการกำหนดการเฉพาะเจาะจงแน่นอน จะเลือกเวลาที่สมาชิกส่วนใหญ่อยู่ และเสร็จสิ้นภาระกิจการทำงานทำไร่ ทำสวน จากการเก็บเกี่ยวพืชผลแล้ว อาจเป็นช่วงเดือนกุมภาพันธ์ มีนาคม หรือเมษายน ของแต่ละปีก็ได้ อีกทั้งทุกหมู่บ้านก็ไม่จำเป็นต้องจัดฉลองปีใหม่พร้อมกัน เพราะแต่ละหมู่บ้านจะมีความพร้อมไม่ตรงกัน เมื่อถึงช่วงฉลองปีใหม่ สมาชิกของหมู่บ้านที่ไปทำงานอยู่ห่างไกลจะเดินทางกลับมาร่วมงานฉลองปีใหม่ มีการฆ่าหมูดำ เพื่อนำเนื้อหมู และหัวหมูส่งเว่ยต่อเทพเจ้า อือซา ลานูนับถือมาก ต่อจากนั้น ก็จะนำเนื้อหมูมาปรุงเป็นอาหารเลี้ยงกันอย่างสมบูรณ ในเทศกาลปีใหม่นี้ ชาวลานู (มูเซอ) จะนำข้าวเหนียวหนึ่งมาตำเสร็จ แล้วจะปั้นเป็นก้อนกลม เรียกว่า "อ้อมู" หรือข้าวปุก จะนำไปใช้เป็นเครื่องถวายต่อเทพเจ้าอือซา

ความเชื่อ

พื้นฐานความเชื่อของลาหู่จะนับถือพระเจ้า หรือ(อือซา) ชาวลาหู่มีความเชื่อเรื่องภูต ผี ขวัญ วิญญาณ ผสมผสานไปด้วยกัน อือซาถือเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ให้กำเนิดโลกและความดีทั้งปวง การบูชาสวดอ้อนวอน อือซา ถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะบันดาลให้ทุกคนสมบุญสุนัน สุข ข้างปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ อย่างเช่นเทศกาลปีใหม่ หรือกินวอ (เขาะจาเว) ช่วงปลายเดือนมกราคม หรือเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ทุกหลังคาเรือน ทุกหมู่บ้าน หรือหมู่บ้านก็ต้องทำการบูชา และสวด ผลผลิตที่ได้ในรอบปีนั้นๆ ให้กับ อือซา เพื่อได้รับประทาน และได้รับรู้ รับทราบ บวกกับขอโชคลาภในปีต่อไป เช่น ในปีนี้ผลผลิตได้เท่านี้ทำถวายให้ท่านอือซา หนึ่งถ้วย - จาน ท่านอือซาประทาน และได้รับรู้ ปีหน้าขอผลผลิตให้ได้ เก้าเท่าเก้าถ้วย - จาน เป็นต้น

ผี

ผีนั้นชาวลาหู่เชื่อว่ามีอยู่ทั่วไปแต่มีทั้งผีดี และร้าย ตั้งแต่ในเรือนไปจนถึงบริเวณหมู่บ้าน เช่น ผีหมู่บ้าน ผีเรือน เป็นผีที่คอยให้ความคุ้มครอง ส่วนผีน้ำ ผีป่า ผีดอยและผีอื่นๆ ที่อยู่นอกบ้าน ถือเป็นผีร้ายที่ให้โทษต่อคน ตัวอย่าง เช่น ผีบ้าน ผีเรือน ที่ชาวไทยเรียกว่าศาลพระภูมิ หรือเจ้าที่ในหมู่บ้านก็ช่วยคุ้มครองสมาชิก ในครอบครัวนั้น ๆ เช่นกับชาวไทยพุทธ ผีป่า หรือเจ้าที่เจ้าทางในป่า เหมือนกันเมื่อคนเข้าไปทำสิ่งไม่ดีให้กับสถานที่ ๆ นั้น หรือที่ชาวไทยเรียกว่าลบลูผีป่า ผีเขา หรือเจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่ ที่แห่งนั้น มันก็จะทำคนคนนั้นมีอันเป็นไป และถ้าคนคนนั้นรู้ตัวเองว่าได้กระทำความผิดไว้ แล้วได้ไปลบลูที่แห่งนั้น แล้วก็จะไปหาหมอมผีมาแก้บน หรือทำพิธีตามความเชื่อชาวลาหู่เกี่ยวกับผี

วิญญาณ หรือขวัญ

วิญญาณ หรือขวัญ เป็นภาคจิตของร่างกาย คล้ายกับความเชื่อทางไสยศาสตร์ของคนไทย หากวิญญาณออกจากร่าง หรือถูกผีร้ายกระทำ เจ้าของร่างกายจะเจ็บป่วย ความเชื่อชาวลาหู่ ขวัญ วิญญาณ คือช่วงที่คนไม่ค่อยมีแรง ไม่สบายบ่อย ๆ ครั้งนั้น ชาวลาหู่ก็จะไปหาโตโบ ซึ่งที่เป็นผู้นำทางศาสนา ทำพิธีไสยศาสตร์จุดเทียนแล้วสวด กล่าวตามวิธีโตโบ โตโบทำเสร็จพิธี และรู้ว่าจะต้องทำอะไรซึ่งผู้ป่วยก็ถามว่า จะทำอย่างไร และจะต้องแก้ในด้านไหน แล้วโตโบก็จะตอบ และบอกตามจริงที่ได้รับคำสั่ง จากเบื้องบนให้กับคนที่ไม่สบาย รับรู้ และให้กลับไปแก้ตามจริงที่โตโบบอก เช่น ช่วงนี้บุญมีไม่มากแล้วนะ และขวัญหาย วิญญาณไม่อยู่กับเนื้อกับตัว ถ้าเป็นอย่างนี้แล้วผู้ป่วย

หรือผู้ไม่สบายก็ต้องรับหามอผี ทำพิธีแก้สิ่งเหล่านี้ การทำพิธีมีดังนี้ พิธีเล็ก ๆ ทำพิธีหา บุญก็จะมี ไก่ก็ได้ หมูก็ได้ พิธีเล็ก ๆ ก็ไก่ พิธีใหญ่ ๆ ก็หมูได้ นำหมู - ไก่มาฆ่าเลี้ยงให้กับสมาชิกในหมู่บ้าน เพื่อที่จะขอบุญคนในหมู่บ้าน และคนในหมู่บ้านก็ผูกข้อมือ และอวยพรให้กับคนไม่สบายคน ๆ นั้น ขวัญ ถ้าขวัญหายชาวลาหู่ก็มีวิธี เช่น ชาวลาหู่รู้ว่าขวัญหาย ก็จะหาไก่หนึ่งตัว เพื่อที่จะนำมาทำ พิธีเรียกขวัญตามวิธีชาวลาหู่ ขวัญกลับมาหรือยังอย่างไรนั้นต้องฆ่าไก่ ตัวที่ทำพิธีแล้วก็มาทำ กิน กันเองในกลุ่มหามอผี หรือผู้เฒ่าเพียงไม่กี่คนเท่านั้น พอกินเสร็จหามอผี หรือผู้เฒ่า ผู้แก่ก็จะดูที่ กระดูกไก่ ก็จะรู้ว่าขวัญกลับมาหรือยัง ก็จะรู้ทันที

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวชนกพร ไผทสิทธิกุล
วัน เดือน ปีเกิด	22 ธันวาคม 2518
สถานที่เกิด	เขียงราย
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	250/35 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2542 สศ.บ. มหาวิทยาลัยศรีปทุม พ.ศ. 2544 บธ.ม. มหาวิทยาลัยศรีปทุม

มหาวิทยาลัยศรีปทุม
SRIPATUM UNIVERSITY